

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ:
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

*Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(22 грудня 2021 року,
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

Дніпро
2021

ББК 67.9 (4 УКР) 312
О-60

*Рекомендовано до друку кафедрою ОРД
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 10 від 24 грудня 2021 р.)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

канд. юрид. наук, доц., засл. юрист України **А.Є. Фоменко** (*голова*); д-р юрид. наук, проф., засл. юрист України **Л.Р. Наливайко** (*заст. голови*); д-р юрид. наук, доц. **В.В. Дараган** (*заст. голови*); канд. юрид. наук, с.н.с., доцент **В.Г. Телійчук** (*відп. секретар*); канд. юрид. наук, доц. **Д.Б. Санакоев**; канд. юрид. наук **С.М. Балабан**; канд. юрид. наук **М.О. Волошина**.

О-60 Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 22 груд. 2021 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 138 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, в якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів та наукових установ України, а також фахівці-практики правоохоронних органів. Тематика публікацій охоплює актуальні проблеми оперативно-розшукової діяльності.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та освітньому процесі спеціалізованих ЗВО, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

ББК 67.9 (4 УКР)

© Автори, 2021
© ДДУВС, 2021

Алейниченко О.М.,
начальник УОС ГУНП
в Дніпропетровській області

ЩОДО СТАНУ НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ УЧАСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ОПЕРАТИВНОЇ СЛУЖБИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Протидія злочинності в сфері економіки актуальна на всіх етапах розвитку держави, особливо на етапі реформування правоохоронних органів незалежно від того як складаються соціально-економічної та суспільно-політичні відносини. Вказані кримінальні правопорушення зачіпають всі види економічної діяльності, відображаються в різних сферах життя суспільства.

Критичний аналіз оперативно-розшукових справ та кримінальних проваджень, результатів опитування оперативних працівників Національної поліції виявляє такі типові вади участі оперативної служби у протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки: несвоєчасність та необґрунтованість застосування сил і засобів оперативної служби; неефективне використання її матеріалів для проведення оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій; низька якість матеріалів оперативно-розшукового документування та низька якість інформації, що надається ініціатором та виконавцем при проведенні окремих заходів.

Недосконалість правового регулювання та відсутність науково обґрунтованих рекомендацій з організації участі підрозділів оперативної служби Національної поліції України у протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки не дозволяє в певному обсязі реалізувати її потенціал для протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки та перешкоджає ефективному використанню її матеріалів у кримінальному провадженні.

Зокрема, окремі проблемні питання участі підрозділів оперативної служби у протидії кримінальним правопорушенням були предметом досліджень А.А. Венедіктова, Н.Ф. Войтович, М.Л. Грїбова,

В.А. Дашкевича, І.В. Краснобрижого, А.Ю. Неманова, В.П. Сапальова, Т.В. Шевченка, І.І. Шинкаренко, І. Р. Шинкаренко та ін.

Проте, незважаючи на широкий спектр змістовних наукових праць із зазначеної проблематики, слід констатувати, що за межами цих та інших досліджень залишилися питання організації участі підрозділів оперативної служби Національної поліції України у протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки.

Аналіз наукових доробок авторів показав, що на сьогодні окремі проблемні питання участі підрозділів оперативної служби Національної поліції України у протидії кримінальним правопорушенням були предметом досліджень 1 докторської дисертації та 10 дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Пропонуємо умовно поділити праці вказаних авторів за 2 основними напрямками: 1) дисертації в яких досліджено загальні питання діяльності підрозділів оперативної служби; 2) дисертації в яких досліджено питання участі підрозділів оперативної служби в протидії кримінальним правопорушенням.

Розглянемо роботи за вказаними напрямками на предмет дослідження у них проблемних питань участі підрозділів оперативної служби Національної поліції України у протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки.

Дисертації в яких досліджено загальні питання діяльності підрозділів оперативної служби.

Загальні питання діяльності підрозділів оперативної служби були предметом 7 дисертацій серед яких 1 докторська дисертація, зокрема це роботи Н.Ф. Войтович, М.Л. Грібова, В.А. Дашкевича, В.П. Сапальова, Т.В. Шевченка, І.І. Шинкаренко, І. Р. Шинкаренко

У 1997 році І.Р. Шинкаренко була захищена перша дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему «Правові та організаційно-тактичні питання діяльності підрозділів кримінального пошуку органів внутрішніх справ (за матеріалами органів внутрішніх справ України)». У результаті проведеного дослідження автором зроблено ряд висновків та рекомендацій стосовно участі підрозділів оперативної служби (кримінального пошуку) у протидії злочинам [1].

Наступним дослідженням було дослідження В.П. Сапальова «Отримання оперативно-розшукової інформації з використанням

спеціальних технічних засобів підрозділами оперативної служби (теоретико-правові та організаційно-тактичні засади)». Проведене дослідження дозволило автору зробити висновок про те, що рівень взаємодії під час використання оперативно-технічних засобів не відповідає вимогам часу [2].

У 2004 році Шинкаренко І.І. захистила дисертацію на тему «Оперативна установка: теоретико-правові основи та організаційно-тактичні проблеми». У роботі акторкою доведено, що стан взаємодії між ПРПД та іншими оперативними підрозділами під час проведення оперативних установок не відповідає вимогам часу [3].

Особливий внесок у дослідження проблем діяльності підрозділів оперативної служби здійснено у дослідженнях М.Л. Грібова зокрема автором у 2005 році було захищено дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему «Організація і тактика довірчих відносин з джерелами інформації при проведенні оперативної установки». Хоч автор у своєму дослідженні і не приділяв значної уваги питанням участі підрозділів оперативної служби Національної поліції України у протидії кримінальним правопорушенням, ним було надано загальні рекомендації щодо використання оперативної установки у процесі такої протидії [4].

У 2014 році автором була захищена дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему «Теоретичні та практичні засади діяльності підрозділів оперативної служби МВС України». У роботі вперше в Україні було комплексно досліджено теоретичні та практичні засади діяльності підрозділів ОС, на основі чого обґрунтовано низку концептуальних положень і висновків [5].

Н.Ф. Войтович у 2012 році захистила дисертацію на тему «Правові та організаційно-тактичні засади візуального спостереження». У роботі авторка дійшла висновку, що на ефективність візуального спостереження впливають об'єктивні та суб'єктивні фактори. До об'єктивних належать: явища, процеси, події, що сприяють або ускладнюють здійснення візуального спостереження. До суб'єктивних відносять: відповідність функцій оперативних працівників вирішенню завдань візуального спостереження; відповідність управлінських рішень керівників оперативних підрозділів меті візуального спостереження, наявність або відсутність належної системи контролю за провадженням візуального

спостереження; стан укомплектованості та якість добору кадрів; рівень організації професійної підготовки й підвищення професійної майстерності працівників тощо [6].

Через рік свою дисертацію «Правові та організаційно-тактичні засади проведення візуального спостереження підрозділами ДООС МВС України» захистила В.А. Дашкевич. У роботі авторкою було розглянуто питання взаємодії підрозділів Департаменту оперативної служби із гласними підрозділами ОВС України під час проведення візуального спостереження. У процесі дослідження було встановлено, що виявлення, попередження та припинення злочинів за участю відділів візуального спостереження є ефективнішим та результативнішим (95,6%) [7].

У 2015 році було захищено дисертацію Т.В. Шевченко «Тактика легендованого спілкування при проведенні оперативної установки». Хоч авторка у своєму дослідженні і не приділяла значної уваги питанням участі підрозділів оперативної служби Національної поліції України у протидії кримінальним правопорушенням, нею було надано загальні рекомендації щодо легендованого спілкування у процесі такої протидії [8].

Дисертації в яких досліджено питання участі підрозділів оперативної служби в протидії кримінальним правопорушенням.

Окремі питання участі підрозділів оперативної служби в протидії кримінальним правопорушенням були предметом 3 дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Першим дисертаційним дослідженням, присвяченим питанням участі підрозділів оперативної служби в протидії кримінальним правопорушенням було дослідження А.А. Венедіктова на тему «Участь оперативної служби у боротьбі зі злочинами у сфері наркообігу». У роботі обґрунтовується низка концептуальних у теоретичному і практичному плані положень і висновків, одержаних особисто автором, серед яких найсуттєвішими є такі: розкрито зміст та сформульовано поняття участі оперативної служби у боротьбі зі злочинами у сфері наркообігу; розроблено систему тактичних прийомів проведення оперативно-розшукових заходів у боротьбі зі злочинами у сфері наркообігу в різних оперативно-тактичних ситуаціях; удосконалено організаційні засади участі оперативної служби в боротьбі зі злочинами у сфері наркообігу; визначено функціональне призначення сил та засобів підрозділів оперативної служби в боротьбі зі злочинами у сфері наркообігу [9].

І.В. Краснобрижій у своєму дослідженні «Правові, організаційні та тактичні основи взаємодії підрозділів ДСБЕЗ з іншими оперативними підрозділами МВС України» сформулював низку нових теоретичних наукових положень та висновків щодо взаємодії підрозділів ДСБЕЗ з іншими оперативними підрозділами МВС України, зокрема: визначені теоретичні положення, що характеризують поняття, сутність і зміст, взаємодії підрозділів ДСБЕЗ з іншими оперативними підрозділами МВС України на сучасному етапі розвитку суспільства; визначені оптимальні організаційно-тактичні форми взаємодії; визначено фактори, що визначають необхідність взаємодії та надано їх класифікацію; сформульовано положення про пріоритетну роль підрозділів ДСБЕЗ МВС України як суб'єктів, що організують взаємодію; удосконалено організацію взаємодії підрозділів ДСБЕЗ МВС України з іншими оперативними підрозділами ОВС у процесі протидії економічним злочинам; запропоновано тактику взаємодії в процесі оперативного пошуку ознак економічних злочинів та оперативної розробки осіб, які їх вчинюють; визначено теоретичні підходи до класифікації видів та принципів взаємодії підрозділів ДСБЕЗ з іншими оперативними підрозділами МВС України [10].

У 2014 році А.Ю. Неманов захистив дисертацію на тему «Теоретико-прикладні засади участі підрозділів оперативної служби МВС України у протидії отриманню та наданню неправомірної вигоди». У результаті виконаної дисертаційної роботи сформульовано низку нових теоретично-наукових положень і висновків, які відповідають змістовним ознакам наукової новизни роботи, а саме: запропоновано перспективні напрями удосконалення організації інформаційно-аналітичного забезпечення ОРД ПОС МВС України у процесі участі у протидії отриманню та наданню неправомірної вигоди; надано тактичні засади проведення візуального спостереження та оперативної установки ПОС МВС України у протидії отриманню та наданню неправомірної вигоди; запропоновано шляхи удосконалення правового регулювання участі підрозділів оперативної служби МВС України у протидії отриманню та наданню неправомірної вигоди [11].

Звісно здобутки зазначених авторів можуть стати основою для подальших досліджень участі підрозділів оперативної служби Національної поліції України у протидії кримінальним правопорушенням

у сфері економіки, однак вони не вирішують наявних на сьогодні проблем такої діяльності. Адже останнє дослідження з вказаної проблематики було проведене у 2015 році, після якого вже декілька разів змінювалися суб'єкти на яких покладено функції протидії економічній злочинності, змінювались їх функції, структура, а також нормативно-правова база.

З цього можна дійти висновку, що на сьогодні виникла нагальна потреба проведення окремого дослідження з питань удосконалення правових, організаційних і методичних засад участі підрозділів оперативної служби Національної поліції України у протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки.

Список використаних джерел:

1. Шинкаренком І.Р. Правові та організаційно-тактичні питання діяльності підрозділів кримінального пошуку органів внутрішніх справ (за матеріалами органів внутрішніх справ України): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 21.00.06. Київ: НАВСУ, 1997. 16 с.

2. Сапальов В.П. Отримання оперативно-розшукової інформації з використанням спеціальних технічних засобів підрозділами оперативної служби (теоретико-правові та організаційно-тактичні засади): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 21.07.04. Харків: НУВС, 2002. 17 с.

3. Шинкаренко І.І. Оперативна установка: теоретико-правові основи та організаційно-тактичні проблеми: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 21.07.04. Харків: НУВС, 2004. 20 с.

4. Грібов М.Л. Організація і тактика довірчих відносин з джерелами інформації при проведенні оперативної установки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 21.07.04. Київ: НАВСУ, 2005. 16 с.

5. Грібов М.Л. Теоретичні та практичні засади діяльності підрозділів оперативної служби МВС України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київ: НАВС, 2014. 39 с.

6. Войтович Н.Ф. Правові та організаційно-тактичні засади візуального спостереження: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Дніпро: ДДУВС, 2012. 20 с.

7. Дашкевич В.А. Правові та організаційно-тактичні засади проведення візуального спостереження підрозділами ДОС МВС України:

автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київ: НАВС, 2013. 22 с.

8. Шевченко Т.В. Тактика легендованого спілкування при проведенні оперативної установки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київ: НАВС, 2015. 20 с.

9. Венедіктов А.А. Участь оперативної служби у боротьбі зі злочинами у сфері наркообігу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 21.07.04. Одеса: ОДУВС, 2009. 20 с.

10. Краснобрижий І.В. Правові, організаційні та тактичні основи взаємодії підрозділів ДСБЕЗ з іншими оперативними підрозділами МВС України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2010. 19 с.

11. Неманов А.Ю. Теоретико-прикладні засади участі підрозділів оперативної служби МВС України у протидії отриманню та наданню неправомірної вигоди: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Львів: ЛьДУВС, 2014. 20 с.

Волошина М. О.,

кандидат юридичних наук,

доцентка кафедри

оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Калашнік Є. О.,

здобувач вищої освіти II курсу

факультету підготовки фахівців

для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ СЕКРЕТНОГО КОМЕРЦІЙНОГО ДІЛОВОДСТВА НА ПІДПРИЄМСТВАХ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ

Розглядаючи концепцію ефективного зберігання комерційної таємниці в аспекті службової інформації, доцільно згадати слова Уінстона

Черчілля: «Хто володіє інформацією, той володіє світом». Комерційна таємниця належить до різновидів службової інформації, що не є власністю держави, однак ця сфера не є виключенням у необхідності ведення секретного діловодства, яке є більш своєрідним у порівнянні з секретним діловодством, наприклад, у системі Національної поліції, чи інших структурах правоохоронних органів [1].

Досліджуючи стан опрацювання як теоретичних основ, так і практичних методик захисту комерційної таємниці службового користування, варто зазначити, що з позиції наук вони є досить малодослідженими, що обумовлює значну актуальність обраного дослідження. Виокремлюючи науково-правове підґрунтя цього дослідження варто відмітити таких вчених як Г. Андрущук, Д. Баюра, В. Іващенко, С. Ільяшенко, Ю. Капіца, Р. Дроб'язко, Н. Іваницька, Т. Іванюта, Г. Богородченко, А. Бондаренко, В. Дроб'язко, П. Клименко, С. Князєв, Б. Кормич, П. Крайнев, А. Марущак, та інші, однак, зазначена проблематика й на даний момент знаходиться на стадії безперервних досліджень.

У частині 1 статті 36 Господарського кодексу України поняття «комерційна таємниця» визначається в наступному вигляді. Комерційна таємниця - це відомості, пов'язані з виробництвом, управлінням, технологією, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання [3].

До комплексу даних, що становляться комерційну інформацію можуть належати:

- відомості комерційного та організаційного характеру;
- відомості виробничого чи технічного спрямування;
- відомості, що у відповідності до чинного законодавства можуть бути віднесені до комерційної таємниці, якщо законом не визначене протилежне.

Статут товариства (підприємства) є основним документом цієї ж установи, цей документ закріплює положення про те, що підприємству надається право на зберігання комерційної таємниці, а також на забезпечення її захисту. В ньому мають зазначатися відомості про те, кому надане право визначати порядок захисту комерційної таємниці.

При цьому, керівники підприємств все ж зобов'язані надавати визначене коло відомостей, що містять комерційну таємницю органам

державної виконавчої влади, що здійснюють контроль, а також правоохоронним органам й іншим юридичним особам чітко у відповідності до чинного законодавства за їх вимогою [2].

Аналізуючи актуальну інформацію з обраної тематики зазначити варто також і те, що грифи, які проставляються на документах комерційної таємниці не повинні збігатися з грифами, які використовують у сфері захисту державної таємниці, такі як: «Таємно», «Цілком таємно», «Особливої важливості». Переважно на документах, в яких міститься комерційна таємниця, зазначають гриф «Комерційної таємниці» (КТ), проте, не можна виключати й можливість застосовувати гриф «Для службового користування» (ДСК).

Таким чином, поступово переходимо до аспектів документування службової, зокрема комерційної інформації, а також порядку роботи з документами, що містять комерційну таємницю, значений процес називається секретним діловодством. Вже зазначене секретне діловодство загалом ґрунтується на тих самих принципах, що й загальне, тобто несекретне, однак, водночас має деякі відмінності, зумовлені конфіденційністю документованої інформації.

Досліджуючи сферу діяльності загального діловодства, варто зазначити, що поширюється воно переважно на дії зі сфери управління підприємством, що закономірно включає в практичній більшості управлінські документи, секретне ж діловодство може поширюватися майже на усі види діяльності, тобто загалом й технічні, й управлінські, й, навіть, дані працівників – кадрова та виробнича діяльність. Тобто до документів, що становлять комерційну таємницю, можуть належати й зазначені кадрові документи, проте не усі, наприклад, особові справи провідних фахівців підприємства, які є авторами комерційних ідей, розробок, займаються певними відкриттями, спорудили винаходи, розробили новітні технології тощо під час роботи на безпосередньо конкретному підприємстві. Особові справи таких працівників можуть містити їх характеристики та звіти про діяльність, перспективні плани роботи тощо, які також можна відноситися до переліку документів, що містять комерційну таємницю.

Зазначаючи ж необхідність якісного забезпечення захисту комерційної таємниці доцільно згадати яскравий приклад зберігання секрету рецептури відомого напою «Coca-Cola», який і досі лишається

повністю невідомим. Однак, цю рецептуру могли б відразу ж запатентували, тоді її власник отримав би виключні права на термін дії патенту, внаслідок чого істотно б збагатився, але після закінчення цього терміну використовувати рецептуру міг би хто завгодно, а ось у формі комерційної таємниці вона охороняється й досі, тобто дотепер є закритою та невідомою для інших осіб, що і приносить її власникові неабияку конкурентну перевагу, а також дійсно значиму репутація серед конкурентів та суб'єктів господарювання загалом. Проте, закономірним є те, що для того, аби будь-яка інформація охоронялась як комерційна таємниця лише бажання конкурувати та лишати свої особливості господарювання мало. Підприємство на загальному рівні має затвердити та здійснити комплекс дій, що спрямовані на засекречування інформації та запобігання її розголошення. Тобто врегульована Статутом діяльність, що полягала б у цілеспрямованій кампанії підприємства зі збереження секретних відомостей розробки власних проектів чи аспектів виробництва, господарювання.

Задля якісного та ефективного врегулювання правовідносин з трудовим колективом щодо користування комерційними таємницями, доцільно застосовувати індивідуальні, проте спрямовані на цілий колектив договори. Також, важливо виокремити чітко зазначені права та обов'язки керівників з однієї сторони, та права й обов'язки трудового колективу, з іншої сторони, щодо користування секретною службовою інформацією. Це може бути подано у вигляді того, що «в цілях перешкоджання витоку інформації, що становить комерційну таємницю, може завдати підприємствам матеріальної шкоди, у зв'язку з чим, на адміністрацію покладається обов'язок впровадити систему заходів для її охорони і захисту, а на членів трудового колективу, в свою чергу, покладається обов'язок виконання встановленого на підприємстві порядку охорони та захисту комерційної таємниці». Як відповідальність членів трудового колективу за порушення порядку роботи з інформацією, що визнана комерційною таємницею, в колективному договорі можна передбачити позбавлення (або зменшення розміру) премії, відсторонення від роботи з такою інформацією, притягнення до дисциплінарної відповідальності, передбаченої ст. 147 КЗпП України [4].

Підсумовуючи, зазначу, термін «комерційна таємниця» виступає досить системною категорією, що поєднує в собі комплекс заходів з її як

затвердження та підтримання, так і здійснення ефективного захисту, без яких секретне діловодство втрачає будь-яку цінність, а підприємство може зазнати критичних збитків. Власник комерційної таємниці самостійно та на власний розсуд визначає зміст її захисту та механізми реалізації, в Україні правове регулювання зазначених правовідносин, що пов'язані з використанням і охороною комерційної таємниці, здійснюється на законодавчому рівні надто загально, тому ми схилиємося до локальних методів та заходів, що є індивідуальними й конкретизованими. На даний момент, в українському законодавстві все ж відсутній окремий спеціалізований закон про комерційну таємницю та відповідальність за її порушення (тобто механізми правової охорони). Основним нормативним підґрунтям є Господарський та Цивільний кодекси України, однак, у вище наведених законодавчих актах не передбачені порядок віднесення інформації до комерційної таємниці, підстави виникнення прав суб'єктів на комерційну таємницю, порядок доступу до неї, для цього є можливість створення якісного акту – Статуту безпосереднього підприємства, проте якість його регламенту та чіткість зазначених норм залежить виключно від керівників цього ж підприємства, власне, як і цілком відповідальність за функціонування суб'єкта господарювання в правовому просторі на території України загалом.

Список використаних джерел:

1. Заочний курс: загальне діловодство на підприємствах різних форм власності. Частина № 10 с.1-18.
2. Зубок М. І. Безпека підприємницької діяльності: Нормативно-правові документи комерційного підприємства, банку / М. І. Зубок, Р. М. Зубок. Київ. Істина, 2004. 144 с.
3. Господарський кодекс України Документ 436-IV. Редакція від 06.10.2021, підстава - 1630-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> .
4. Кодекс законів про працю України Документ 322-08. Редакція від 14.08.2021, підстава - 1667-IX, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> .
5. <https://www.kadrovik.ua/content/osoblivosti-roboti-z-dokumentami-shcho-mistyat-kommerciynu-taiemnicyu-pidpriiemstva> .

Вороний О.О.,
кандидат юридичних наук,
Управління СБ України
в Харківській області

ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ І ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Протидія корупції та організованій злочинності - складна за своїм змістом та структурою діяльність, яка вимагає значних зусиль з боку держави взагалі та з боку правоохоронних органів зокрема. Нині в Україні функціонує значна кількість правоохоронних органів, до завдань яких входить протидія корупції та організованій злочинності. Втім одним із ключових відомств безперечно є Служба безпеки України, основним напрямком діяльності якої є забезпечення державної та національної безпеки, найбільшу загрозу яким саме і створюють ці протиправні явища.

Розмірковуючи про удосконалення механізму протидії корупції і організованій злочинності в Україні, слід звернути увагу на питання оптимізації суб'єктів даної протидії, а також покращення взаємодії і координації між ними.

На Службу безпеки України покладається виконання таких завдань: 1) протидія розвідувально-підбивній діяльності проти України, а також іншим загрозам державній безпеці України; 2) боротьба з тероризмом та кібертероризмом; 3) контррозвідувальний захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності, оборонного і науково-технічного потенціалу, кібербезпеки та інформаційної безпеки держави, об'єктів критичної інфраструктури, а також контррозвідувальний захист економічного добробуту України від впливу спеціальних служб іноземних держав, іноземних підприємств, організацій та установ; контррозвідувальне забезпечення реалізації фундаментальних національних інтересів України; 4) попередження, виявлення та припинення злочинів проти основ національної безпеки, миру і безпеки людства, розповсюдження зброї масового ураження та інших злочинів, які становлять загрозу державній безпеці України; 5) охорона державної таємниці. Служба безпеки України є головним органом із забезпечення

державної безпеки, боротьби з тероризмом, спеціально уповноваженим державним органом у сфері контррозвідувальної діяльності, а також з питань забезпечення охорони державної таємниці та здійснення контролю за додержанням порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв, що містять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони. Служба безпеки України входить до складу сил безпеки сектору безпеки і оборони, підпорядкована Президентові України та підконтрольна Верховній Раді України.

До кола функцій СБУ у даному проекті включені такі: 1) контррозвідувальна діяльність; 2) управління ризиками державної безпеки; 3) оперативно-розшукова діяльність; 4) діяльність із забезпечення охорони державної таємниці; 5) досудове розслідування кримінальних правопорушень, підготовка чи вчинення яких становлять загрозу державній безпеці [1].

З іншого боку, група народних депутатів внесла до ВРУ проект Закону про Службу безпеки України № 3080 від 18.02.2020 р., яким пропонується залишити завдання та функції СБУ щодо протидії організованій злочинності та корупції. Зокрема, у пояснювальній записці до цього законопроекту його ініціатори зазначають, що протидією організованій злочинності та втягненню до такої діяльності осіб, уповноважених на здійснення функцій держави, в цілому займаються спецслужби щонайменше 18 країн ЄС–НАТО, у т.ч. Естонська КаРо, Болгарська ДАНС, Румунська SRI, Чеська BIS, Словацька SIS, Хорватське SOA, Мальтійське MNAS та Ісландська Lögregla. Також відповідні повноваження здійснюють Державна розвідувальна служба Албанії (Shërbimi Informativ Shtetëror (SHISH)), Національна розвідувальна служба Греції (Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΕΥΠ)), Система інформації Республіки Португалія (Sistema de Informação da República Portuguesa (SIRP)), Агентство національної безпеки Чорногорії (Agencija Nacionalna Bezbednost (ANB)), Поліцейська служба безпеки Норвегії (Politietssikkerhetstjeneste (PST)), Національна служба розвідки та безпеки Люксембургу (Service de Renseignements de l'Etat (SRE)), Національна розвідувальна служба Кіпру (Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (ΕΥΠ)), Відділ злочинів і безпеки Ірландії (Bhrainse Coire a chta agus Slándála (BCS)). В переважній більшості спецслужб решти країн ЄС–НАТО боротьба з

організованими злочинними угрупованнями ведеться в ході здійснення контррозвідувальних заходів через призму боротьби з тероризмом та екстремізмом. З легалізацією (відмиванням) коштів, отриманих злочинним шляхом, борються спецслужби Болгарії, Румунії, Угорщини, Греції, Португалії, Мальти, Кіпру та США. Боротьба з контрабандою входить до обов'язків спеціальних служб Естонії, Греції, Кіпру, Ірландії та США. Кримінальне переслідування організаторів схем незаконної міграції здійснюють спецслужби Болгарії, Угорщини, Словаччини, Греції, Португалії, Мальти та Кіпру. Незаконному обігу зброї запобігають спецслужби Бельгії, Румунії, Чехії, Греції, Мальти, Кіпру, Ірландії та Ісландії. При цьому, боротьбою з корупційними правопорушеннями, які вчинені як суб'єктами владних повноважень, так і окремими суб'єктами підприємницької діяльності, які використовують бюджетні кошти або кошти міжнародних фінансових організацій, займаються щонайменше 9 спецслужб з блоку країн ЄС–НАТО. Серед них Естонська Служба внутрішньої безпеки (Kaitsepolitseiamet (КаПо)), Болгарська державна агенція «Національна безпека» (Държавна агенция «Национална сигурност» (ДАНС)), Польське Агентство внутрішньої безпеки (Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW)), Румунська служба інформації (Serviciul Român de Informații (SRI)), Словацька інформаційна служба (Slovenská informačná služba (SIS)), Хорватське Агентство безпеки і розвідки (Singurnosno-obavještajnaagencija (SOA)), Мальтійське Міністерство внутрішніх справ та національної безпеки (Ministry for Home Affairs and National Security (MHAAS)), Поліція Ісландії (Lögregla) [2].

На користь позбавлення СБУ завдань і функцій протидії корупції та організованій злочинності можна навести наступні аргументи:

– по-перше, існування спеціальних державних структур із вирішення даних питань, таких як НАБУ, ДБР, Національна поліція, Спеціалізована антикорупційна прокуратура. Збільшення кількості суб'єктів, які займаються однаковими завданнями, призводить до появи конфліктів і протиріч між ними, розпорошення зусиль та зайвого витрачання;

– по-друге, зменшення бюджетних витрат на утримання СБУ;

– по-третє, невисокий рейтинг суспільної довіри до СБУ як до суб'єкта протидії корупції і організованій злочинності. Є. Щербан з цього приводу наголошує, що за роки своєї діяльності СБУ неодноразово

використовувала надані їй повноваження для тиску на бізнес, а найбільш резонансі та гучні корупційні справи, що перебували у віданні даного органу, були відверто провальними [3]. Слід відмітити, що за статистичними даними, опублікованими експертами Центру Разумкова, рейтинг довіри населення до СБУ вищий, аніж, скажімо, до НАБУ, САП чи НАЗК, проте, поступається за цими показниками Національній поліції [4];

– по-четверте, це цілком відповідає європейській традиції організації діяльності служб спеціального призначення, які відповідають за державну безпеку.

Разом із тим, на підтримку позиції про повноцінне віднесення СБУ до кола суб'єктів протидії корупції та організованій злочинності слід віднести, на нашу думку, такі:

– по-перше, величезний досвід у боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, накопичений даною службою за роки її існування, а також потужний кадровий потенціал для ефективного проведення відповідної роботи цих напрямках;

– по-друге, складна суспільно-політична ситуація в країні, зовнішній тиск і агресія, високий рівень корупції та злочинності в державі. За таких обставин виведення СБУ із системи суб'єктів протидії корупції та організованій злочинності може ще більше знизити якість та ефективність функціонування даної системи.

На нашу думку, зазначені зміни у статусі СБУ потрібні, тобто даний орган як суб'єкт забезпечення державної безпеки повинен припинити виконувати в якості основних завдання із протидії корупції та організованій злочинності. Однак, такі зміни не на часі і мають перспективний характер. Крім того, вважаємо, що у віданні СБУ мають залишитися завдання та повноваження щодо протидії організованій злочинності транснаціонального характеру, яка загрожує державній безпеці та (або) національним інтересам.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Закону України «Про Службу безпеки України» щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України / Проект Закону № 3196 від 10.03.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68347.

2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Службу безпеки України» № 3080 від 18.02.2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68170.

3. Щербан Е. Намалеванные цифры, запугивание бизнеса и провальные дела: СБУ. *Украинская правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2020/05/29/7253619/>.

4. Оцінка громадянами діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (лютий 2020 р.) / Центр Разумкова. URL: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-institutiv-ta-politykiv-elektoralni-oriientsii-gromadian-liutyi-2020r>.

Дараган В.В.,

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ПРОБЛЕМ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

На сьогодні в Україні триває процес реформування органів внутрішніх справ та правоохоронної системи у цілому, вплив як зовнішніх, так і внутрішніх факторів зумовлює необхідність постійного удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності підрозділів Національної поліції, зміни їх структурно-функціональної побудови, а це визначає потребу своєчасного наукового аналізу та розробок з метою їх впровадження у практичну діяльність, а також удосконалення якості підготовки відповідних фахівців [1, с. 158].

Підрозділи кримінальної поліції є одним з основних суб'єктів реалізації правоохоронної функції, адже від результатів їх діяльності залежить стан розкриття більшості неочевидних кримінальних правопорушень, забезпечення проведення більшості негласних слідчих

(розшукових) дій за кримінальними провадженнями, підслідними органам досудового розслідування Національної поліції, а також превенція кримінальних правопорушень, що готуються.

Спробуємо розглянути окремі проблеми підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції в закладах вищої освіти МВС України виходячи з аналізу типового навчального плану «Правоохоронна діяльність (поліцейські)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 262 Правоохоронна діяльність, затвердженого у 2019 році МВС України.

Аналіз зазначеного навчального плану показав, що дисципліни професійної та практичної підготовки за профілем кафедри оперативно-розшукової діяльності (випускова кафедра за напрямом «кримінальна поліція») заплановано викладати на другому та третьому курсі навчання, зокрема:

1. Другий курс:

- «Оперативно-розшукова діяльність» (60 годин) – 4 семестр;
- «Основи кримінального аналізу» (44 години) – 4 семестр;
- «Оперативно-розшукове документування» (40 годин) – 4 семестр;

2. Третій курс:

- «Оперативно-розшукова діяльність» (40 годин) – 5 семестр;
- «Негласні-розшукові дії» (30 годин) – 5 семестр;
- «Агентурно-оперативна робота» (44 години) – 6 семестр;
- «Оперативно-розшукова тактика» (30 годин) – 6 семестр.

Аналіз запропонованого плану освітнього процесу вказує на наявність критичних, на нашу думку, недоліків, які негативно впливають на якість підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції.

По-перше, вивчення дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність» протягом 4 та 5 семестрів не є раціональним, оскільки існує значних проміжок часу між вивченням першої та другої частини зазначеної дисципліни (близько 3 місяців). Крім того, враховуючи те, що після другого курсу передбачається проходження здобувачами вищої освіти навчальної практики в підрозділах кримінальної поліції де на них покладається окремі завдання, які передбачають володіння у повному обсязі знаннями, уміннями та навичками, що забезпечуються саме вивченням повного обсягу дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність» доцільним було б передбачити викладання вказаної

дисципліни у повному обсязі у 4 семестрі навчання. Зокрема, таке викладання можливо передбачити за рахунок дисципліни «Оперативно-розшукове документування», яку у свою чергу доцільно викладати саме після вивчення дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність». Адже виконання завдань, передбачених дисципліни «Оперативно-розшукова документування» передбачає вивчення у повному обсязі дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність».

Крім того, на сьогодні склалася негативна тенденція відносно вивчення дисципліни «Режим секретності», яка у 2021 році була виключена з числа нормативних дисциплін освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність (поліцейські)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 262 Правоохоронна діяльність. Така ситуація була обумовлена переважно тим, що в 2021 році дисципліна була включена до Типового робочого навчального плану первинної професійної підготовки за професією 5162 «Поліцейський» у розмірі 10 аудиторних годин. До цього, на вказану дисципліну виділявся 1 кредит (16 аудиторних годин). У той же час відповідно до освітньо-професійної програми «Право (поліцейські)» спеціалізації «Стратегічні розслідування» на вказану дисципліну виділялось 2 кредити та відповідно удвічі більший обсяг аудиторної роботи, що давало змогу отримати усі необхідні знання щодо додержання державної таємниці при виконанні обов'язків у майбутньому на посадах оперуповноважених підрозділів кримінальної поліції.

Названа негативна тенденція з аудиторними годинами з дисципліни «Режим секретності» не дозволяє забезпечити набуття відповідних компетентностей здобувачами вищої освіти за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» (прикладна орієнтація – кримінальна поліція), що в подальшому може нівелювати усі зусилля і вкладені державні кошти у підготовку таких фахівців. Адже якщо оперативний працівник в процесі виконання своїх посадових обов'язків допустить порушення вимог законодавства про державну таємницю його допуск до державної таємниці відповідно до статті 26 Закону України «Про державну таємницю» може бути скасовано. У свою чергу, скасування допуску до державної таємниці передбачає переведення такого працівника на іншу роботу або службу, не пов'язану з державною таємницею, чи звільнено [2].

В такому разі державні кошти, витрачені на підготовку фахівця для підрозділів кримінальної поліції будуть витрачені майже марно. Крім того,

після переведення такого працівника на іншу роботу або службу, не пов'язану з державною таємницею, як правило, виникає необхідність у перепідготовці такого працівника, що також завдає певних збитків для державного бюджету. Тому, на нашу думку, зменшення обсягу викладання вказаної дисципліни є не раціональним та необґрунтованим, а сама дисципліна повинна входити як нормативна не тільки у освітньо-професійну програму «Правоохоронна діяльність (поліцейські)», а й у «Право (поліцейські)», оскільки на сьогодні діяльність слідчих так само пов'язана з необхідністю додержання державної таємниці.

Крім того, з метою формування у здобувачів вищої освіти відповідних освітніх компонентів пропонується передбачити написання здобувачами вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» (прикладна орієнтація – кримінальна поліція) курсової роботи з дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність».

Виходячи із вказаного, на сьогодні існує нагальна потреба у корегуванні існуючого типового навчального плану «Правоохоронна діяльність (поліцейські)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 262 Правоохоронна діяльність та приведення у відповідність освітньо-професійних програм, розроблених на його основі з обов'язковим введенням у нормативну частину дисципліну «Режим секретності» з обсягом 2 кредити. Крім того, з метою забезпечення набуття здобувачами вищої освіти встановлених освітньо-професійними програмами компетентностей доцільно передбачити написання здобувачами вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» (прикладна орієнтація – кримінальна поліція) курсової роботи з дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність».

Список використаних джерел:

1. Кобзар О.Ф., Дараган В.В. Напрямки удосконалення підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2020. № 1. С. 158-163.

2. Про державну таємницю: Закон України № 3855-ХІІ від 21.01.1994. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 16. ст.93

Калюга О.Д.,
аспірант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ТИПОВІ СПОСОБИ УЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ
ВИКОРИСТАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ
В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**

Сучасні зміни, що відбуваються в політичній та соціально-економічній сфері, насамперед вплинули на галузь охорони здоров'я в Україні. Високий рівень смертності, захворюваності, інвалідності населення поряд із незадовільним рівнем медичного обслуговування та невідповідною кількістю новітнього сучасного обладнання вимагають невідкладних організаційно-управлінських змін. Стосовно бюджетних кримінальних правопорушень в галузі охорони здоров'я офіційної статистики не ведеться, проте аналіз правоохоронної практики свідчить про значне збільшення протиправних дій у цій сфері. Кількість кримінальних правопорушень значно збільшується в умовах запобігання гострій респіраторній хворобі COVID-19, що спричинена коронавірусом SARS-CoV-2. Спостерігається значне спрощення процедури торгів, що призвело до зростання безпідставних завищень цін виробниками і постачальниками на вироби медичного призначення, медичне обладнання та засоби індивідуального захисту.

Центральне місце у протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів в галузі охорони здоров'я, займають способи їх учинення. Г. Г. Зуйков формулює визначену категорію як систему взаємообумовлених рухливо детермінованих дій, спрямованих на підготовку, вчинення і приховування злочину, що пов'язані з використанням відповідних знарядь і засобів, а також часу, місця та інших сприятливих обставин об'єктивної обстановки здійснення злочину [1, с. 9].

На думку С. М. Зав'ялова, означена категорія представляє собою

тріаду способів готування, вчинення та приховання злочину. На думку вченого, ними виступає різновид діяльності людини, якій притаманні соціально-психологічні якості, орієнтувальні, сенсомоторні особливості суб'єкта [2, с. 5]. Як бачимо, науковці формулюють свої визначення виходячи з елементного наповнення досліджуваної категорії.

Інші вчені відзначають, що безпосереднє криміналістичне значення типового способу вчинення злочину визначається тим, що вчинення злочину певним способом залишає характерну для нього сукупність різних слідів. Тому за наявності певних слідів чи інших даних, що вказують на можливий спосіб конкретного злочину, версія про спосіб дозволяє виявити інші сліди, які, зазвичай, залишаються при такому способі вчинення злочину. У свою чергу, способи вчинення злочинів повторюються тому, що повторюються детермінуючі їх об'єктивні та суб'єктивні чинники, тобто злочинець, діючи в аналогічних умовах, використовує подібні знаряддя [3, с. 11].

На підставі аналізу судово-слідчої практики та опитування працівників слідчих підрозділів, що проводив В.А. Бідняк, можна виокремити наступні сучасні способи вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів в галузі охорони здоров'я:

1. Проведення державних закупівель з порушенням законодавства.

1.1. Завищення вартості товару шляхом складання додаткових угод. При такому способі розповсюдженою є злочинна схема, коли учасники закупівель у змові з керівництвом лікарень використовують випадки, за яких допустима зміна договору про закупівлю. Оскільки в Законі чітко не зазначено, скільки разів на бюджетний рік можна завищувати ціну додатковою угодою, то підвищення цін на 10 %, проведене кілька разів, суттєво змінює заявлену тендерну ціну і в результаті кінцева сума перевищує пропозиції інших учасників тендерів.

1.2. Постачання товару, який не відповідає технічним вимогам. Так, при закупівлі медичного обладнання виникають злочинні посягання, коли учасники представляють тільки сертифікат на певне обладнання, а насправді представляється інше, з гіршими показниками. Без протоколу випробувань не можливо відстежити всі дані того чи іншого приладу. Таким чином, тендерна пропозиція виграє, не маючи на те законних підстав. Звісно, такі правопорушення можуть бути вчинені як фірмою-

учасником самостійно, так і за попередньою змовою з уповноваженими особами закладів охорони здоров'я.

1.3. Складання тендерної документації під певного учасника за винагороду. Згідно із законодавством замовник установлює декілька кваліфікаційних критеріїв, серед яких: наявність обладнання та матеріально-технічної бази; наявність працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід; наявність документально підтвердженого досвіду виконання аналогічного договору тощо. Представники закладу охорони здоров'я користуються положенням ст. 16 ЗУ «Про публічні закупівлі» і висувають необґрунтовані кваліфікаційні вимоги, які не мають підстав для існування. Як правило, таким вимогам відповідає тільки один суб'єкт господарювання, який заздалегідь був визначений переможцем.

1.4. Уникнення тендеру шляхом поділу предмета закупівлі. Враховуючи, що сума допорогової закупівлі на товари повинна не перевищувати 200 тис. грн., а на будівництво 1,5 млн. грн., варто звертати увагу на товари, які мають один код класифікатора, та поділ яких не дозволяється відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі».

1.5. Попередня стовідсоткова оплата товару до його поставки. При цьому способі замовник використовує бюджетні кошти і безпідставно здійснює передплату товару, якого на час закупівлі у постачальника не має або не має можливості взагалі його поставити.

1.6. Підроблення документів щодо приймання виконаних робіт або поставлених товарів. Цей спосіб найбільш поширений, на що вказують результати дослідження кримінальних проваджень та найчастіше використовується як самостійно так і у сукупності з іншими економічними злочинами у тому числі: розтратою або привласненням бюджетних коштів, крадіжками, нецільовим використанням бюджетних коштів, зловживаннями службовим становищем тощо.

1.7. Змова учасників при проведенні торгів, які навмисно відіграють роль технічного конкурента та, як правило, пропонують неправомірну пропозицію. Мова йде про змову між учасниками конкурсних торгів, які задля перемоги діють за завчасно узгодженим планом. Як правило, у злочині застосовується два або більш суб'єкти господарювання. При проведенні процедури злочинці умисно пропонують ціну з певним шагом пониження ціни, яку визначає замовник. Якщо інші конкуренти не подали

своїх цінових пропозицій то суб'єкти господарської діяльності, які діяли у змові і подали найменшу ціну, відмовляються від своїх пропозицій і замовник змушений укласти договір за найвищою ціною чим спричиняються збитки бюджету.

1.8. Змова учасників при проведенні торгів, які заздалегідь домовляються про демпінгування ціни.

1.9. Безпідставне відхилення найбільш економічно вигідної пропозиції (наприклад, звертається увага на формальні недоліки, наприклад такі, як, нумерація сторінок, а не листів).

1.10. Привласнення бюджетних коштів шляхом безпідставного нарахування зарплатні, виплата премій, коштів на відрядження та інших платежів. Типова схема скоєння злочину полягає у виготовленні офіційного документа до якого вносяться невідповідні відомості, та у подальшому використанні підробленого документа наприклад, для привласнення бюджетних коштів, виділених для виплат заробітної плати та премії.

2. Нарахування та виплата обов'язкових платежів особам, які оформлені як працівники, але фактично не працюють у медичному закладі. В закладах охорони здоров'я поширені факти оформлення у якості працівників осіб, які фактично у закладі не працюють, але щомісячно їм виплачується заробітна плата, премії, матеріальна допомога. Цей спосіб найбільш поширений у великих лікарнях, де працює велика кількість працівників і наявність «мертвих душ» непомітна для інших. Про існування такої категорії працівників достовірно відомо лише винятковому колу осіб, до яких належать керівник закладу, працівники відділу кадрів та бухгалтерії.

3. Використання медобладнання та виробів медичного призначення в особистих цілях.

4. Використання бюджетних коштів не за цільовим призначенням.

5. Використання за нецільовим призначенням приміщень, обладнання, земельних ділянок.

6. Підроблення медичної документації щодо встановлення групи інвалідності, народження дитини, видача фіктивних довідок щодо тимчасової непрацездатності.

7. Складання фіктивних документів щодо кількості хворих з метою збільшення бюджетного фінансування закладу.

8. Надлишкове списання лікарських засобів, виробів медичного призначення, білизни, інвентарю тощо.

9. Привласнення коштів шляхом їх списання на поточний ремонт будівель лікарні, закупівлю побутового інвентарю під авансові звіти тощо.

10. Оплата енерго-, теплопостачання та інших платежів з держбюджету за інших суб'єктів господарювання – функціонування приватного кафетерію на території лікарні, приватного кабінету ультразвукової діагностики, діагностичної лабораторії.

11. Невиконання службових обов'язків належним чином щодо збереження майна закладу охорони здоров'я.

12. Привласнення бюджетних коштів, виділених на державну програму з трансплантації органів.

Можна погодитися з В.А. Бідняк, що способи учинення даних кримінальних правопорушень змінюються відповідно до сучасних трансформацій і передбачити їх усі вкрай складно [4, с. 52-66; 5].

Підсумовуючи, слід зазначити, що розглядаючи спосіб учинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з державним фінансуванням галузі охорони здоров'я, необхідно обов'язково враховувати його трирівневу структуру, зокрема, підготовку, безпосереднє вчинення та приховування, що дозволить якісно протидіяти злочинним проявам.

Список використаних джерел:

1. Зуйков Г.Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступления : автореф. дисертація докт. юрид. наук: 12.00.09 / М., 1970. 31 с.

2. Зав'ялов С.М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю : автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2005. 20 с.

3. Колесниченко А.Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений : текст лекции. Харьков : Харьков. юрид. ин-т, 1967. 28 с.

4. Бідняк В. А. Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних із державним фінансуванням галузі охорони здоров'я : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Київ, 2020.

265 с.

5. Бедняк В.А. Современные способы совершения преступлений, связанных с государственным финансированием здравоохранения. *Научно-методический журнал «Право и политика»*. Кыргызская Республика, Бишкек 2018. № 3. С. 74–79.

Карповський С.В.,
викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ НАПРЯМКИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ СКОЄННЮ ТЯЖКИХ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ

Серед суспільно-небезпечних діянь, які посягають на життя, здоров'я, волю і гідність особи, особливу небезпеку становлять умисні тяжкі тілесні ушкодження.

Такі злочини викликають негативний резонанс у суспільстві, привертають увагу громадськості до діяльності правоохоронних органів щодо їх розкриття.

Більшість тяжких тілесних ушкоджень, вчиняються за умов неочевидності, що не тільки характеризує цей злочин, а й суттєво впливає на їх розкриття. Певну частину даного виду злочину скоюють раніше засуджені особи, особи, які вживають наркотичні засоби, психічно хворі.

При скоєнні цього злочину, насильство – є, і як засіб досягнення мети, і як елемент мотивації [1].

У системі заходів щодо попередження та розкриття злочинів особливе місце посідає боротьба з посяганнями на життя та здоров'я людини.

Неодмінною умовою належної організації робіт щодо попередження та розкриття умисних тяжких тілесних ушкоджень є глибоке та всебічне вивчення таких злочинів, своєчасне проведення заходів щодо встановлення й усунення причин й умов, що сприяють їх скоєнню.

Оперативно-розшукова профілактика є однією з організаційно-

правових форм оперативно-розшукової діяльності Національної поліції, складовою загальної системи заходів, здійснюваних всіма державними органами, громадським організаціями щодо попередження правопорушень. Оперативно-розшукова профілактика злочинів – цілком дієвий і перспективний напрямок діяльності оперативних підрозділів, що повністю відповідає їх стратегічній лінії, орієнтований на раннє запобігання злочинам, виявлення й нейтралізацію причин та умов, що сприяють їх вчиненню.

Заходи профілактики можна поділити на дві взаємопов'язані і взаємообумовлені групи.

До першої належать такі, що вживаються з допомогою органів державної влади та місцевого самоврядування, інших ланок управління, які, відповідно до своєї компетенції, можуть впливати на негативні явища (реагуючи на подання і документи або з власної ініціативи).

Другу групу становлять профілактичні заходи, які провадяться безпосередньо органами Національної поліції:

- своєчасне реагування на порушення громадського порядку і, перед усім, діяння, що посягають на життя та здоров'я особи;
- своєчасне розкриття й розслідування кримінальних проваджень щодо спричинення умисних тілесних ушкоджень;
- термінова перевірка скарг і повідомлень про погрозу вбивством ч зведення рахунків;
- більш широке використання спеціальних засобів та оперативної техніки під час оперативно-розшукової діяльності;
- здійснення тісної взаємодії з оперативним працівникам, що спеціалізуються у боротьбі з незаконним обігом наркотиків та ОЗГ;
- отримання з медичних установ інформації, що становить оперативний інтерес;
- проведення спільних із громадськістю рейдів на найбільш криміногенних об'єктах[1].

Аналіз стану оперативної обстановки – важливий елемент організації оперативної профілактики. В оперативних підрозділах насамперед необхідно організувати концентрацію всієї інформації, яка надходить із різних оперативно-розшукових та інших джерел, для подальшого її використання. Крім того, вивченню підлягають матеріали прав оперативного обліку, кримінальних справ, результатів проведення рейдів.

На основі аналізу плануються заходи щодо виявлення конкретних обставин, уточнення та перевірки отриманих даних, а також усунення виявлених причин й і умов, що сприяють злочину.

Також застосовуються негласні методи профілактики шляхом виховного впливу з боку негласних працівників, оперативного працівника; проведення заходів із залучення близького оточення особи; використання можливостей підрозділів оперативної служби для проведення кваліфікованих оперативних установок щодо такої особи та її зв'язків [2]

Одним із заходів запобігання спричиненню умисних тяжких тілесних ушкоджень, що вчинили особи, які раніше засуджені за вбивство чи тяжкі тілесні ушкодження є адміністративний нагляд. Якщо надійшла інформація про задумане або підготовлюване спричинення умисного тяжкого тілесного ушкодження, на осіб, які причетні до цього заводиться оперативно-розшукова справа. Оперативна інформація про поведінку та спосіб життя таких осіб концентрується в оперативно-розшукових матеріалах[4].

Для запобігання умисним тілесним ушкодженням на стадії готування працівники оперативних підрозділів реалізують оперативно-розшукові заходи щодо документування дій винних.

Водночас за допомогою негласних працівників уживають заходів щодо схилення осіб до відмови від скоєння злочину, створюють умови, що позбавляють особу можливості продовжувати свої протиправні дії. Якщо злочинець не відмовився від злочинних намірів, працівники оперативних підрозділів вживають заходи до припинення злочину на стадії замаху та його затримання із речовими доказами.

Найважливішою умовою у затриманні злочинців є забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів та осіб, які перебувають на місці проведення заходів, тому планування операції із захоплення злочинців необхідно ретельно готувати[3].

Таким чином, використання оперативно-розшукових сил, засобів і методів у поєднанні зі здійсненням інших заходів створює реальні можливості для ефективного припинення злочинів на різних стадіях розвитку.

Список використаних джерел:

1. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Особлива частина. Підручник під заг. ред. В.О. Сілюкова [Авт. кол.:О.М. Чистолінов, В.В. Черков, А.О. Михайличенко]. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2009. – т.1.
2. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина. Підручник під заг. ред. Л.В. Бородіча [Авт. кол.:Е.О. Дідоренко, І.П. Козаченко, Я.Ю. Кондратьєв]. – Луганськ: РВВ ЛІВС, 1999. – т.1.
3. Оперативно-розшукова діяльність підрозділів карного розшуку Національної поліції України. Особлива частина. Навчальний посібник. [Авт. кол.: А.В. Бабьяк, Ю.І. Дмитрик, В.Я. Ільницький, О.В. Кондратюк]. – Львів: ЛьвДУВС, 2021.
4. Попередження й розкриття злочинів підрозділам карного розшуку. Підручник. [Авт. кол.: В.М. Вакарєв, О.Ф. Долженков, А.І. Грищенко, Є.О. Желєзов, І.П. Козаченко, І.М. Колошко]. Київ: МВС, 2000.

Кисельов А.О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПРОТИДІЇ ОПЕРАТИВНИМИ
ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ КРИМІНАЛЬНИМ
ПРАВОПОРУШЕННЯМ ЗА ДОПОМОГОЮ НЕГЛАСНИХ
ПРАЦІВНИКІВ**

В наш час Національна поліція займає ключове місце в системі державних органів, покликаних забезпечити можливість вільної реалізації громадянами України, особами без громадянства та іноземцями своїх прав і свобод. Основним її завданням є своєчасна оперативно-розшукова протидія кримінальним правопорушенням, виявлення латентних кримінальних правопорушень та осіб, що їх вчинили. Для того, щоб не

допустити викриття, злочинці ретельно приховують свої протиправні дії й наміри. Деякі з них, намагаючись уникнути відповідальності за вчинені кримінальні правопорушення, переховуються від органів досудового розслідування та суду, переходять на нелегальне становище тощо. В багатьох випадках відособлене застосування гласних методів і засобів значно ускладнює протидію злочинності, а часом унеможлиблює своєчасне встановлення винних у вчиненні кримінальних правопорушень. Переважно злочинці застосовують такі способи маскування кримінальних правопорушень, які ускладнюють виявлення звичайними гласними засобами навіть самого факту кримінального правопорушення, що обумовлює необхідність використання оперативними підрозділами Національної поліції, зокрема кримінальної та спеціальної, негласних позаштатних працівників у протидії кримінальним правопорушенням.

Метою доповіді є дослідження сучасних проблемних питань використання негласних позаштатних працівників Національної поліції у протидії кримінальним правопорушенням.

Використання оперативними підрозділами Національної поліції негласних позаштатних працівників підвищить рівень протидії кримінальним правопорушенням. Разом з тим, існує ряд сучасних проблем щодо використання цієї категорії осіб підрозділами Національної поліції у протидії кримінальним правопорушенням, які потребують наукової розробки. По-перше, на сьогодні існують певні прогалини нормативно-правового регулювання такої діяльності. По-друге, питання використання негласних позаштатних працівників Національної поліції у протидії кримінальним правопорушенням розглядалися лише в окремих наукових дослідженнях і не містять чіткого алгоритму такої діяльності. Вказане вище впливає на якість використання негласних позаштатних працівників Національної поліції у протидії кримінальним правопорушенням.

Основними сучасними проблемами використання негласних позаштатних працівників Національної поліції у протидії кримінальним правопорушенням є:

- 1) недосконалість нормативно-правового регулювання використання негласних позаштатних працівників Національної поліції;
- 2) неефективна організація діяльності відповідних оперативних підрозділів Національної поліції щодо використання негласних позаштатних працівників;

3) відсутність чітких критеріїв оцінки діяльності негласних позаштатних працівників Національної поліції у протидії кримінальним правопорушенням тощо.

Зміни у структурі злочинності в цілому висувають перед оперативними підрозділами Національної поліції нові завдання, спонукають до перегляду стратегічних напрямів їх діяльності, стимулюють пошук нових підходів до забезпечення прав і свобод людини та громадянина, забезпечення економічної безпеки держави, саме таких, які б відповідали сучасній обстановці та тенденціям розвитку на перспективу. Таким стратегічним напрямом є удосконалення роботи з негласними позаштатними працівниками Національної поліції у протидії кримінальним правопорушенням.

Актуальність та значимість використання негласних позаштатних працівників Національної поліції зумовлюється тим, що вони є одним із основних джерел виявлення інформації про кримінальні правопорушення.

На сьогодні існує об'єктивна необхідність посилення позицій оперативними підрозділами Національної поліції за наступними напрямками протидії кримінальним правопорушенням:

- на відповідних об'єктах, що мають стратегічне значення;
- у сфері торгівлі людьми, суспільної моралі та нелегальної міграції;
- у кіберпросторі, зокрема підроблення міжнародних сертифікатів про вакцинацію проти COVID-19 та тестів полімеразної ланцюгової реакції, виготовлення та розповсюдження піратського контенту; розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, призначених для несанкціонованого втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку тощо;
- у сфері виробництва чи розповсюдження наркотиків;
- під час протидії кримінальним правопорушенням, що вчинюються організованими групами чи злочинними організаціями тощо.

Виходячи з вище зазначеного, можна дійти до висновку, що сучасна протидія оперативними підрозділами Національної поліції кримінальним правопорушенням буде більш ефективною за умови використання негласних позаштатних працівників.

Кіяниця В.М.,
викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОКУРАТУРИ В УКРАЇНІ

Варто почати з того, що важливим аспектом в антикорупційній політиці України було створення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (далі — САП). Але поряд з цим її діяльність та організація мають низку проблем, які притаманні етапу становлення, що потребують відповідної теоретичної уваги й обумовлюють актуальність обраної теми.

Вартим уваги є організація діяльності нещодавно створеної САП. Так, законодавець передбачив низку гарантій його «внутрішньої незалежності» у рамках цілісної системи прокуратури. До них відносяться:

а) організаційна побудова САП, що визначається як незалежний та відокремлений підрозділ Генеральної прокуратури України (відповідно до частини 5 статті 8 Закону України «Про прокуратуру» (далі по тексту – Закон);

б) особливості кадрового забезпечення і служби прокурорів у САП. Так, щодо прокурорів САП, відповідно до Закону, встановлюються самостійні вимоги (частина 5 статті 27 Закону), особливий конкурсний і відкритий порядок призначення (частина 1 статті 8 Закону), умови матеріального забезпечення (ч. 6 ст. 8), заборона переведення її керівників (частина 6 статті 8 Закону) тощо, які відрізняються від відповідних положень щодо інших прокурорів ГПУ;

в) спеціальні правила внутрішньовідомчого підпорядкування прокурорів САП. Тут ми бачимо, що абзацом 2 частини 5 статті 8 Закону встановлено особливості визначення прокурорів вищого рівня для прокурорів САП, а також обмежує компетенцію Генерального прокурора України по управлінню САП: при виконанні прокурорами САП їх службових повноважень, вони діють повною мірою незалежно від керівного апарату Генеральної прокуратури.

Розглянемо особливості компетенції САП більш детально. Так, на неї покладається організація та процесуальний супровід досудового слідства.

Також на САП покладається обов'язок по вирішенню згідно чинного законодавства інших процесуальних питань та проблем, які виникають в процесі кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями НАБУ відповідно до підслідності останнього [1, с.262].

Цілком очікуваним завершенням провадження прокурорами САП процесуального керівництва досудового слідства, яке проводять детективи НАБУ, являється підтримання публічного обвинувачення у відповідних провадженнях. Таким чином, лише прокурори цієї прокуратури можуть підтримувати публічне обвинувачення у кримінальних провадженнях, розслідуваних НАБУ. Іншою особливістю цієї діяльності є те, що в перспективі вона має здійснюватися у ВАС [2, с.40].

Таким чином, можемо зазначити, прокурори САП виступають з'єднуючою ланкою між іншими спеціально уповноваженими у сфері протидії корупції суб'єктами - НАБУ і ВАС.

Основними напрямками дій САП також вважається представлення будь-яких державних інтересів країни в судовому процесу, але лише у випадках, які передбачені чинним законодавством та пов'язані з корупційними або тотожними кримінальними правопорушеннями [3, с.9].

Якщо порівнювати з загально визначеними підставами процесуального представництва, які визначені статтею 23 Закону, то межами даної функції САП визначає зв'язок підстав представництва із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями, визначення яких міститься у Законі України «Про запобігання корупції», а конкретний перелік - у примітці до ст. 45 КК України (щодо корупційних злочинів) та у главі 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо адміністративних правопорушень).

У висновках варто сказати, що САП є важливим суб'єктом у механізмі реалізації державної антикорупційної політики в частині розслідування корупційних кримінальних правопорушень. Вона і покликана виконувати функції прокуратури відносно НАБУ як органу досудового розслідування й оперативно-розшукової діяльності та сприяти ВАС у розгляді й вирішенні справ про корупційні правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Проневич О. С. Інститут спеціалізованої антикорупційної прокуратури в європейській державноправовій традиції. *Форум права*. 2015. № 1. С. 261-268.
2. Драган В., Загинеї З. Роль прокуратури у протидії корупції: досвід Німеччини. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2. С. 49-55.
3. Руденко М. В. Спеціалізована антикорупційна прокуратура: становлення, розвиток, організація та функціонування. *Вісник прокуратури*. 2016. № 1. С. 5-13.

Копилов Е.В.,
викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ДОКАЗІВ ОТРИМАНИХ В РЕЗУЛЬТАТІ ПРОВДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі - КПК України) в межах діючого законодавства містить принципово нові положення. Так, в теорії кримінального процесу наголошується, що введення до системи досудового розслідування інституту негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д) є надзвичайно прогресивним кроком законодавця, спрямованим на її удосконалення. Питання щодо порядку проведення НС(Р)Д та використання в процесі доказування їх результатів є наразі актуальними. Існує низка питань оцінки допустимості відомостей, отриманих під час проведення НС(Р)Д як доказів та можливості їх використання в подальшому у кримінальному провадженні.

Кримінально-процесуальні норми, які формують інститут НС(Р)Д, є різновидом слідчих (розшукових) дій. Вони не підлягають розголошенню крім випадків, передбачених КПК України, а також якщо неможливо отримати відомості про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила в інший спосіб. НС(Р)Д, як складова оновленого законодавства України, є наслідком застосування новітніх практик, отриманих у ході

розслідування кримінальних правопорушень, а також при проведенні оперативно-розшукової діяльності, виявленні та фіксації доказів, вирішенні інших завдань кримінального провадження правоохоронними органами інших держав. Застосування вказаних норм у практичну діяльність Національної поліції України (далі - НПУ) дає можливість органам досудового розслідування більш ефективно протидіяти злочинності та застосовувати новітні технології, використовувати їх результати як докази в кримінальному провадженні.

Застосування НС(Р)Д передбачає запровадження низки чинників, які носять таємний характер. Так, відповідно до вимог КПК України, в їх організації та проведенні може брати участь не тільки слідчий, а й за дорученням слідчого - співробітники оперативних підрозділів НПУ. При цьому практика виявила певні недоліки нормативного регулювання питань, пов'язаних з використанням доказів отриманих при проведенні НС(Р)Д, які відповідають вимозі допустимості доказів (це є проблемою, на яку посилається Європейський суд з прав людини під час оцінювання дотримання під час кримінального провадження вимог ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод).

Проблема використання відомостей, отриманих в результаті проведення НС(Р)Д, не вичерпується лише сферою доказування в кримінальному провадженні, оскільки такі відомості можуть бути використані і за межами того кримінального провадження, під час здійснення якого їх отримано. Тому важливо з'ясувати всі напрями використання таких відомостей в кримінальному провадженні. Аналіз положень КПК України, що регулюють порядок проведення НС(Р)Д і використання відомостей, отриманих у результаті їх проведення, визначає декілька напрямів такого використання.

Вивченням світової юридичної літератури встановлено, що за допомогою негласних засобів розслідування в світі розкривається понад 85% тяжких та особливо тяжких злочинів і результати більшості негласних засобів визнаються судами західних країн судовими доказами. Натомість аналіз вітчизняної судової практики п'яти останніх років застосування НС(Р)Д засвідчив, що лише 5% їх результатів визнаються судами допустимими доказами. Причинами цього є питання, пов'язані з прогалинами в чинному законодавстві. Серед них, як приклад - застосування ст. 273 КПК України. Так, засобами, що використовуються

під час проведення НС(Р)Д, є реальні матеріальні об'єкти, що мають індивідуальні ідентифікаційні ознаки (наприклад, серія та номер грошової купюри певного номіналу) або спеціально помічені (тобто на них нанесені певні позначки у зв'язку із проведенням негласної слідчої (розшукової) дії); несправжні (імітаційні) засоби - речі і документи, які спеціально виготовлені для проведення негласної слідчої (розшукової) дії, що повністю або частково мають ознаки матеріальних об'єктів. Під ідентифікованими (поміченими) засобами слід розуміти об'єкти матеріального світу, а саме: (речі, предмети, документи), на які при проведенні НС(Р)Д заздалегідь було нанесено спеціальну позначку, завдяки якій їх можна відрізнити від подібних. Як правило, під такими засобами у кримінальному провадженні виступають грошові купюри різного номіналу, що можуть бути ідентифікованими або поміченими.

Заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби, як правило, використовуються при проведенні таких НС(Р)Д як контрольована та оперативна закупка; імітування обстановки злочину; виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

Відповідно до ч. 2 ст. 273 КПК України, виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів оформлюється відповідним протоколом, який складається із дотриманням вимог статей 104, 106, 252 КПК, але про порядок оформлення ідентифікованих (помічених) засобів у зазначеній нормі не йдеться. Не врегульовано і факт передавання особі імітаційних речей, документів тощо або помічених матеріальних об'єктів для використання їх під час проведення конкретної негласної слідчої дії, у зв'язку з чим практика діє не чітко і створює труднощі у протидії злочинності, оскільки впливає на допустимість доказів.

Непоодинокими є випадки, коли під час ідентифікації грошових купюр, які використовуються під час проведення НС(Р)Д у вигляді, як правило, контролю за вчиненням злочину, запрошуються поняті. Інститут понять, передбачений главою 20 КПК України, якою регулюються питання проведення слідчих (розшукових) дій, але враховуючи те, що відповідно до ст. 246 КПК України НС(Р)Д - це різновид слідчих (розшукових) дій й усі питання їх проведення регулюються главою 21 КПК України, де не визначено інституту понять, то і їх використання під час підготовки та проведення НС(Р)Д є спірним питанням.

Крім того, в статті 104 КПК України вказано, що тільки у випадках, передбачених КПК України, результати проведення процесуальної дії фіксуються у протоколі. Тому походження таких протоколів, які складаються під час проведення НС(Р)Д як протокол огляду покупця, протокол вручення грошових коштів, протокол добровільної видачі та інші, не базується на законі [10].

Отже, відомості, отримані в результаті проведення НС(Р)Д можуть бути використані з різною метою, яка впливає на визначення порядку їх використання. При цьому під використанням таких відомостей необхідно розуміти мету уповноважених суб'єктів (слідчого, прокурора, слідчого судді, суду), яка пов'язана із залученням цих відомостей до кримінального провадження та оперування ними [1].

Допустимість доказів, отриманих в результаті проведення НС(Р)Д, визначається за загальними критеріями їх допустимості, а саме: дотримання процесуальної форми отриманих доказів; збирання доказів належним суб'єктом кримінального процесу; належне джерело отримання доказів та належний спосіб їх отримання. Під використанням результатів НС(Р)Д розуміють діяльність уповноважених суб'єктів (слідчого, прокурора, слідчого судді) щодо залучення до процесу досудового розслідування відомостей (предметів, документів), отриманих під час їх проведення. При цьому необхідно враховувати, що використовувати результати НС(Р)Д може як той суб'єкт, який формував доказ, так й той, що має оцінити його з погляду процесуальної придатності та відповідності передбаченим законом вимогам, зокрема стосовно допустимості отриманих доказів.

Так, якщо результати НС(Р)Д використовуються в якості доказів у кримінальному провадженні, попереднє санкціонування проведення таких дій слідчим суддею є належною підставою їх подальшого використання й однією з умов відповідності їх результатів вимозі допустимості. Іншим є порядок використання цих результатів в іншому кримінальному провадженні, що, згідно зі ст. 257 КПК України, здійснюється тільки на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням прокурора. Проте тут виникає питання щодо розмежування напрямів використання відомостей, отриманих у результаті проведення НС(Р)Д. Мета використання в кожному випадку визначає порядок здійснення інтелектуально-предметної діяльності уповноважених суб'єктів. Якщо

ідеться про використання таких відомостей в іншому кримінальному провадженні, отримання ухвали слідчого судді є необхідним. Разом із тим аналіз ст. 257 КПК України дає висновок, що законодавець передбачає можливість використання результатів НС(Р)Д поза межами кримінального провадження, під час якого вони були отримані, як приводу початку досудового розслідування та як доказу в іншому кримінальному провадженні. У зв'язку з цим виникає питання порядку використання таких відомостей. Норми КПК України не встановлюють обмежень стосовно джерел інформації, яка є приводом для початку досудового розслідування.

Одна з найбільш поширених підстав визнання доказів недопустимими – не відкриття частини матеріалів, отриманих у результаті НС(Р)Д, стороні захисту в порядку ст. ст. 253, 290 КПК України. Відповідно до вимог ч. 1 ст. 253 КПК України, особи, конституційні права яких тимчасово обмежені під час проведення НС(Р)Д, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені про таке обмеження прокурором або за його дорученням слідчим. При цьому, згідно з ч. 2 ст. 253 КПК України, конкретний час повідомлення визначається з урахуванням наявності чи відсутності загроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров'я осіб, які причетні до проведення НС(Р)Д. Відповідне повідомлення про факт і результати НС(Р)Д повинне бути здійснене протягом 12 місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом [5].

Розглянемо приклад із практики. Згідно з постановою Верховного суду, у кримінальному провадженні на виконання вимог ст. 290 КПК України стороною обвинувачення не було надано обвинуваченому та його захиснику для ознайомлення ухвали слідчого судді апеляційного суду, на підставі яких у кримінальному провадженні проводилися НС(Р)Д. При цьому сторона обвинувачення зверталася до апеляційного суду з клопотанням про розсекречення та скасування грифу секретності матеріальних носіїв інформації щодо проведення НС(Р)Д, у задоволенні якого апеляційним судом було відмовлено на підставі неналежного оформлення та відсутності всіх необхідних документів для розгляду клопотання щодо розсекречення матеріальних носіїв інформації. Протягом судового розгляду кримінального провадження в судах першої

та апеляційної інстанції стороною обвинувачення не вживалося заходів щодо розсекречення ухвал слідчого судді апеляційного суду про надання дозволів на проведення НС(Р)Д та відкриття їх стороні захисту, незважаючи на такі клопотання. Таким чином вбачається, що сторона обвинувачення не вжила всіх необхідних заходів для повторного звернення до апеляційного суду з клопотанням про розсекречення матеріалів, які стали процесуальною підставою для проведення НС(Р)Д. Протоколи зазначених НС(Р)Д визнані судом недопустимими доказами [6].

У свою чергу, спрямованість НС(Р)Д на розкриття злочинної діяльності зумовлює їх застосування в кримінальному середовищі. Цей чинник призводить до того, що застосування таких дій у межах одного кримінального провадження дає можливість виявити інформацію стосовно злочинних діянь, про які раніше не було відомо. Необхідно зазначити, що положення ст. 257 КПК України в питанні використання відомостей, отриманих у результаті НС(Р)Д, як підстав для початку досудового розслідування, не є чіткими.

Вимога отримання дозволу слідчого судді на використання матеріалів НС(Р)Д в іншому кримінальному провадженні не повинна розповсюджуватися на вирішення питання про початок нового кримінального провадження. Змістові особливості ч. 1 ст. 257 КПК України дають підстави стверджувати, що її вимоги стосуються лише випадків використання матеріалів НС(Р)Д як доказів у іншому кримінальному провадженні, але не стосуються випадків використання матеріалів цих дій як приводу до початку нового провадження. В цій правовій нормі зазначається про можливість використання результатів НС(Р)Д «в іншому кримінальному провадженні». Проте якщо вести мову про виявлення ознак нового кримінального правопорушення, то кримінального провадження на момент прийняття рішення про внесення відомостей до ЄРДР ще не існує.

Частиною 1 ст. 257 КПК України передбачено, що під час розпочатого кримінального провадження не існує й протягом певного часу після внесення відомостей до ЄРДР: після їх внесення слідчим в системі воно має статус «не зареєстровано» і змінює статус на «у провадженні» лише після підтвердження в системі керівником органу досудового розслідування. Вирішення питання про можливість

використання результатів НС(Р)Д в іншому кримінальному провадженні «слідчий суддя розглядає клопотання відповідно до статей 247 та 248 цього Кодексу». При цьому п. 1 ч. 2 ст. 248 КПК України зобов'язує зазначати в клопотанні «найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер», що не може поширюватися на випадки використання інформації, отриманої під час проведення НС(Р)Д, як приводу до початку раніше незареєстрованого кримінального провадження.

Сприйняття положень ст. 257 КПК України як вимоги щодо необхідності попереднього отримання дозволу слідчого судді на використання результатів НС(Р)Д як підстави до початку кримінального провадження суперечить принципу публічності. Наведене зобов'язує прокурора в кожному випадку безпосереднього виявлення ознак кримінального правопорушення розпочинати досудове розслідування та встановлює виняток із такого обов'язку виключно для кримінальних проваджень приватного обвинувачення. Врахування вищезазначеного під час аналізу сфери застосування ст. 257 КПК України ставить під сумнів підхід, відповідно до якого використання інформації, одержаної шляхом проведення НС(Р)Д для початку нового кримінального провадження потребує судового дозволу. Необхідність отримання дозволу слідчого судді на використання результатів НС(Р)Д для початку нового кримінального провадження досить просто замінити рапортом працівника оперативного підрозділу.

Кожному напрямку використання в кримінальному провадженні відомостей, отриманих у результаті проведення НС(Р)Д притаманний процесуальний порядок, який має бути оптимальним з огляду на мету використання таких відомостей і містити ті процесуальні гарантії, що є необхідними з урахуванням цієї мети. При цьому необхідно враховувати положення, які сформульовано в Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Про «особливі методи розслідування» тяжких злочинів, у тому числі терористичних актів», а саме: «Особливі методи розслідування повинні використовуватися лише якщо є підстави вважати, що тяжкий злочин учинено, готується чи підготовлено однією або декількома конкретними особами або ще невстановленою особою чи групою осіб; необхідно забезпечити співрозмірність між наслідками використання особливих методів розслідування та поставленою метою. В

цьому відношенні при прийнятті рішення про їх використання необхідно оцінити ступінь тяжкості правопорушення та врахувати, що особливі методи розслідування мають характер втручання; держави-члени повинні, в принципі, прийняти належні законодавчі заходи, що дозволяють надання доказів, отриманих в результаті використання особливих методів розслідування, в суді. Процесуальні норми, що регулюють надання та прийнятність таких доказів повинні гарантувати право обвинуваченого на справедливий судовий розгляд» [3].

Ще одним критерієм допустимості доказів, отриманих у результаті НС(Р)Д, є випадки, які стосуються приватного спілкування. Так, поширеною існує практика огляду слідчим (прокурором) мобільних телефонів, планшетів, комп'ютерів та інших електронних пристроїв, вилучених під час обшуку. Найпоширенішим засобом процесуального оформлення дії, яка полягає в огляді та фіксації електронної інформації, що міститься на вилучених у межах інших процесуальних дій електронних пристроях, є також складання слідчим протоколу огляду в порядку ст. 237 КПК України. При цьому огляд проводиться із залученням спеціаліста, завдання якого полягає у тому, щоб виявити та зафіксувати інформацію в електронному пристрої, що досить часто вимагає застосування спеціального програмного забезпечення [7].

Натомість стороною захисту досить часто ставиться питання про визнання результатів такого огляду недопустимими доказами, зважаючи на те, що має місце втручання у приватне спілкування. При цьому судові рішення з даного питання є протилежними. Зокрема, одні суди не вбачають у процедурі такого огляду ознаки втручання у приватне спілкування та визнають протоколи огляду допустимими доказами [8]. Інші суди в аналогічних випадках прислуховуються до позиції сторони захисту щодо того, що ознайомлення з інформацією з електронного пристрою є втручанням у приватне спілкування, та визнають протоколи огляду недопустимими доказами [9].

Таким чином, усі перелічені питання є дискусійними та потребують подальших ретельних досліджень. Їх врахування під час оцінки доказів у кримінальному провадженні на предмет допустимості сприятиме неухильному додержанню конституційних прав його учасників, покращенню якості роботи правоохоронних органів в цілому та додержанню вимог чинного законодавства під час ухвалення судових

рішень.

Список використаних джерел:

1. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні: навчально-практичний посібник / С.С. Кудінов, Р.М. Шехавцов, О.М. Дроздов, С.О. Гриненко. Харків: Оберіг, 2013. С. 81.

2. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: затв. Наказом Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 №114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

3. Про «особливі методи розслідування» тяжких злочинів, у тому числі терористичних актів: Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам від 20 квітня 2005 р. № Rec (2005).

4. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_670. Том 29 (68) № 6 2018 Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

6. Постанова Верховного суду від 05.02.2019 року (справа № 552/6480/17). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/8751740>.

7. Леонов А. Як довести, що протокол огляду мобільного телефону чи комп'ютера є недопустимим доказом. Закон і бізнес. 2020. № 14 (1468). URL: https://zib.com.ua/ua/142223-yak_dovesti_scho_protokol_oglyadu_mobilnogo_e_nedopustimim_d.html.

8. Ухвала Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 16.01.2017 (справа №331/8071/15-к). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/641352>.

9. Вирок Орджонікідзевського районного суду м. Маріуполя Донецької області від 10.08.2016 (справа № 265/7387/15-к). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/59646144>.

10. Юридичний вісник України 16.02.2019. Юридична думка експерта. З посиланням на URL <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/osoblyvosti-zastosuvannya-polozen-st-273-kpk-ukrayiny-pid-chas-dosudovogo-rozsliduvannya>.

Літун О.О.,
кандидат юридичних наук
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НЕВІДКЛАДНИХ РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ СТОСОВНО БЕЗВІСТИ ЗНИКЛИХ ДІТЕЙ

Недостатній стан матеріального забезпечення сімей, безробіття, недоступність або часткове впровадження державних програм зайнятості молоді та населення, складна криміногенна ситуація в країні стають підґрунтям до поширення побутових конфліктів у родинах, що негативно впливає на світогляд дітей, які в них виховуються.

Оперативно-слідча практика роботи підрозділів ювенальної превенції та кримінальної поліції Національної поліції України свідчить, що найбільш частими причинами безвісного зникнення дітей є побутові конфлікти у родинах, відсутність достатньої уваги батьків, опікунів, піклувальників до виховання. На цьому ґрунті у дітей до 18 років формується тенденція до вчинення правопорушень та злочинів, у тому числі і тих, які віднесені до категорії тяжких і особливо тяжких.

Особливість отримання повідомлення про факт безвісної відсутності дитини полягає в тому, що про подію в більшості випадків повідомляють її рідні і близькі. Ці повідомлення мають яскраво виражене емоційне забарвлення. З огляду на це варто звернути увагу на основні три моменти:

– по-перше, під час спілкування необхідно здійснити спробу отримати максимум інформації, щодо події, про слідові картини залишену у останньому місці знаходженні дитини;

- по-друге, необхідно проінструктувати заявника, що необхідно здійснити аби зберегти залишені у помешканні речі, сліди тощо;

- по третє, необхідно з'ясувати, де саме знаходиться місце пригоди. У разі необхідності домовитись з заявником, де він зустрине машину з членами СОГ.

У зв'язку з цим під час опитування батьків (опікунів, піклувальників, сусідів, знайомих, друзів, вчителів, вихователів та ін.) за фактом безвісного зникнення дитини необхідно встановлювати такі обставини:

- коли, де і хто бачив дитину востаннє та за яких обставин;
- прізвище, ім'я, по батькові, вік, прикмети, у що одягнена дитина та які речі має при собі, особливі прикмети;
- чи знає/може назвати дитина своє прізвище, ім'я, по батькові адресу, номери телефонів батьків чи інших родичів;
- які заходи було вжито для розшуку, кому дзвонили, з ким спілкувалися;
- чи не надходили дзвінки з вимогою викупу; - чи були раніше випадки, коли дитина зникала. Якщо аналогічна ситуація вже траплялася, з'ясувати, за яких обставин і де вона була знайдена і куди може піти знов;
- до кого з родичів чи знайомих могла піти дитина: адреси, телефони;
- чи не з'явилося останнім часом знайомих, які б цікавилися дитиною;
- в якому стані здоров'я перебувала дитина, чи немає у неї хронічних захворювань;
- який психологічний стан дитини, чи не змінювалася раптово її поведінка останнім часом;
- які має захоплення (можливо мріяла відвідати змагання, концерт, виставу та ін.);
- взаємовідносини в сім'ї (чи проживають батьки разом, які сварки траплялися останнім часом в сім'ї) та ін.

У ході проведення огляду останнього місця проживання чи перебування дитини необхідно здійснити пошук і вилучення:

- слідів, ознак, доказів, що можуть свідчити про кримінальний характер події;
- фотографій у різних ракурсах, фотокарток на яких відображені індивідуальні особливості дитини (родимі плями, татуювання, особливі прикмети тощо);
- зразків тканини одягу, в яку була одягнена дитина у момент події, що призвела до її безвісної відсутності;
- волосся дитини, яка зникла безвісти, на щітках, гребінцях, білизні, одязі, головних уборах (раніше відрізаних косах, локонах);
- предметів та одягу, на яких є потожирові виділення дитини;

- відбитків пальців на предметах туалету, меблях, електроприладах тощо;

- предметів одягу, взуття, за якими об'єктивно фіксуються зріст, будова тіла, окружність голови, довжина стопи тощо.

Крім того, потребують негайної перевірки:

- дані дитини за обліками правоохоронних органів;
- місця можливого місцезнаходження дитини (місця проживання друзів, знайомих – найближчі місця вживання наркотиків, «притони» та ін.);

- приймальники-розподільники для дітей, лікарні, морги.

Сьогодні у діяльності слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції України для встановлення осіб безвісно відсутніх та злочинів, поєднаних з використанням ІТ-технологій, використовуються програмні продукти. Критеріями результативності пошуку і фіксації електронної інформації можуть бути: своєчасне і точне встановлення ІР-адреси; виявлення та відтворення прихованих файлів; встановлення зв'язків осіб у соціальних мережах та ін.

Зазначені можливості доцільно активно використовувати під час розшуку дітей, які зникли безвісти.

Одним із способів встановлення особи може виступати пошук інформації за певним ідентифікатором за допомогою різного роду сервісів та ресурсів [1, с. 256].

Знаючи, наприклад, ІР-адресу комп'ютера або мережного обладнання особи та розуміючи правила надання доменних імен і закріплення їх за зонами, працівник правоохоронного органу здебільшого має змогу самостійно визначити фізичне місцезнаходження комп'ютера, за яким дана адреса закріплена [2, с. 167], зміст і характер інформації, з якою ознайомлювалася дитина під час відвідування сайтів.

Для ефективного використання більшості програмних продуктів у протидії злочинам необхідною є наявність спеціальних знань у сфері інформаційних технологій. До таких програмних продуктів, що допомагають при визначенні інформації різного виду в мережі Інтернет, належить програма ІР-Tools, що містить такі корисні утиліти, як: Ping-Skanner – за діапазоном адрес або за списком адрес; Traceroute – показує маршрут, яким проходять ІР-пакети між комп'ютерами; Whois – одержання реєстраційної інформації про домени з офіційних Whois-

серверів; Finger – одержання інформації про користувачів певного хоста; LookUp – визначення IP-адреси хоста або розташування самого сервера за іменем чи навпаки. Також у мережі Інтернет існують інші безкоштовні сервіси, за допомогою яких можна отримати ту чи іншу інформацію щодо ресурсів мережі (сайтів) (наприклад, SmartWhois, Mod IP, City та ін.) [2, с. 168].

У свою чергу, своєчасність залучення відповідних спеціалістів до проведення оперативних заходів або слідчих (розшукових) дій потребує їх достатньої кількості. У цьому контексті особливу увагу слід звернути на підготовку кваліфікованих фахівців, брак яких відчувається сьогодні як у вітчизняних, так і закордонних органах правопорядку [3, с. 17], що зумовлює зволікання у проведенні СРД, НСРД, ОРЗ та заходів оперативного пошуку і, як наслідок, втрату моменту несподіваності, наступальності і оперативності застосування.

Між тим слід зазначити, що окремі з названих програмних продуктів, у частині здійснення простих операційних дій під час проведення СРД, НСРД, ОРЗ чи заходів оперативного пошуку, можуть реалізовуватись без залучення спеціаліста з ІТ-технологій, що дозволяє їх використовувати особисто (безпосередньо) оперативному працівнику чи слідчому у розшуковій роботі.

Підсумовуючи викладене можна дійти до висновку, що на сьогодні досить перспективним інструментом щодо розшуку безвісти зниклих дітей, поряд з проведенням СРД, НСРД, ОРЗ та заходів оперативного пошуку, є використання ІТ-технологій, які в окремих випадках дозволяють своєчасно встановити місце знаходження зниклих дітей, але така діяльність потребує підготовки відповідних фахівців.

Список використаних джерел:

1. Манджай О.В., Осетинська І.А. Встановлення та визначення місцезнаходження особи за її мережними ідентифікаторами. Актуальні питання розслідування кіберзлочинів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 10 груд. 2013 р. МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС, 2013. С. 256.

2. Тулупов В.В., Пересічанський В.М. Деякі особливості пошуку та встановлення особи при розслідуванні кіберзлочинів. Актуальні питання протидії кіберзлочинності та торгівлі людьми (15 листоп. 2017 р., м.

Харків). МВС України, Харків нац. ун-т внутр. справ; координатор проектів ОБСЄ в Україні. С. 168-169.

3. Бандурка О. М. Щодо розуміння працівниками правоохоронних органів механізму роботи сучасних комп'ютерних технологій. Актуальні питання протидії кіберзлочинності та торгівлі людьми (15 листоп. 2017 р., м. Харків). МВС України, Харків нац. ун-т внутр. справ; координатор проектів ОБСЄ в Україні. С. 16-17.

Мельник В.О.,
начальник відділу,
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПРИ АУДІОКОНТРОЛЮ ОСОБИ

Проведення однієї з негласних слідчих дій, а саме аудіоконтроль особи, може фіксуватися за допомогою технічних та інших засобів [1], у тому числі спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації (далі – СТЗ).

СТЗ для аудіоконтролю особи повинні мати технічну забезпеченість засобу для його використання з негласного отримання аудіоінформації та призначеність технічного засобу для негласного отримання її у скритний спосіб, характерний для оперативно-розшукової діяльності [2].

Основні види засобів для негласного аудіоконтролю:

- диктофони;
- лазерні мікрофони;
- спрямовані мікрофони;
- радіомікрофони;
- мікрофони з передачею дротовими лініями тощо.

В залежності від виду засоби повинні мати наступні загальні конструктивні особливості:

- акустичний перетворювач (мікрофон) вбудований або винесений або спеціальні адаптери (вібродатчики), призначені для негласного отримання інформації;

- виконання, що забезпечує скритне використання (відсутність або прихованість органів керування, індикації режимів роботи, маскування акустичного отвору, забезпечення захисту від виявлення засобу та ознак його застосування); або

- камуфляж (у вигляді побутових предметів; якість приховування датчиків отримання інформації повинна забезпечувати маскування, яке не дозволяло б виявити засіб шляхом візуального огляду); або

- виконання у вигляді, який передбачає приховане використання (маскування в елементах інтер'єру, одягу, в предметах побуту, особистих речах).

Для якісного здійснення аудіоконтролю технічні засоби повинні мати наступні функціональні можливості:

- отримання, обробка, реєстрація та/або передача аудіоінформації;

- закриття (маскування) аудіоінформації, що реєструється та/або передається;

- дистанційне управління роботою технічного засобу та/або програмування засобу на роботу у певний час (за розкладом) та/або за зовнішніми факторами (появі акустичного сигналу тощо).

Розроблення та постачання технічних засобів аудіоконтролю здійснюють іноземні та вітчизняні підприємства-ліцензіати, одним з яких є Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України (далі - ІСТЕ СБУ), порівняльна таблиця деяких засобів аудіоконтролю додається.

Слід зазначити, що науково-виробнича база ІСТЕ СБУ має завершений технологічний цикл розробки, виготовлення, контролю якості, випробовувань, гарантійного обслуговування СТЗ і спецтехніки.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України № 4651-VI. 13.04.2012. Ст. 246, 260.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 № 669 «Деякі питання щодо спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання

інформації». Офіційний Вісник України. 2016. 79. 13.10.2016.

Огурченко В.Г.,
кандидат юридичних наук,
докторант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАУКОВІ ДИСПУТИ ЩОДО ЗНАЧЕННЯ ДОПИТУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИБОРЧИМ ПРОЦЕСОМ В УКРАЇНІ

Збирання доказової інформації має незамінне значення під час досудового розслідування. Серед усієї сукупності процесуальних дій в кримінальних провадженнях за фактом вчинення протиправних дій, пов'язаних з виборчим процесом в Україні, найбільш важливою слідчою (розшуковою) дією є допит. Це визначається низкою чинників. Адже переважна кількість кримінальних правопорушень досліджуваної категорії вчинюється за наявності великої кількості фактичних очевидців події (будь-то масові заворушення, порушення порядку передвиборної агітації, хуліганські дії). Тобто в пам'яті людей залишається достатня кількість інформації, яку можна використовувати в конкретному кримінальному провадженні. Якраз для її фіксації та документування й допитується значна кількість осіб.

Відносно дефініції поняття допиту, необхідно зазначити, що однієї точки зору з цього приводу у науковців немає. Взагалі, його можна визначити, як зазначають окремі науковці, як регламентований кримінально-процесуальним законом процес специфічної вербальної взаємодії з допитуваним, під час якої слідчий (прокурор, суддя), використовуючи законні практичні прийоми і методи психологічного впливу, отримує від допитуваного і фіксує у протоколі усну інформацію про відомі йому обставини, що мають значення для розслідування злочину [6, с. 190]. З приводу черговості допиту М. С. Строгович наголошує на тому, що потерпілий має допитуватися до допиту свідків, оскільки, в такий спосіб усувається вплив показань, даних свідками в суді, на показання

потерпілого, який, на відміну від свідків, до допиту не видаляється із зали судового засідання. Окрім того, дані ним показання, щодо обставин вчинення злочину, від якого він постраждав, в значній мірі обумовлюють порядок і зміст допиту підсудного, свідка та перевірки інших доказів [5, с. 296].

В свою чергу, інша група вчених (В. М. Глібко, А. Л. Дудніков, В. А. Журавель) зазначають, що це процесуальна дія, котра являє собою регламентований кримінально-процесуальними нормами інформаційно-психологічний процес спілкування осіб, які беруть у ньому участь, спрямований на отримання інформації про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини у справі [1, с. 252]. А вже інші науковці вказують на те, що прямий допит – це допит, який здійснюється між двома учасниками судового процесу, тобто одна особа (прокурор, захисник або обвинувачений) ставить запитання, а інша (свідок) – відповідає [3, с. 89],

На нашу думку, досить чітко сформулював зазначене поняття О. В. Дулов, який визначив допит як слідчу і судову дію, що полягає в отриманні та фіксації показань про обставини, що мають значення по справі безпосередньо від допитуваної особи, якою є свідок, потерпілий, підозрюваний, і яка проводиться в суворій відповідності з кримінально-процесуальним законом [2, с. 306].

Підтримуючи думки зазначених науковців, вважаємо, що допит – це слідча (розшукова) дію, що являє собою регламентований кримінально-процесуальними нормами інформаційно-психологічний процес спілкування осіб з метою отримання показань про подію, яка стала предметом кримінального провадження.

Крім того, слід наголосити, що при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з виборчим процесом в Україні, допит складається з трьох етапів: підготовки, безпосереднього проведення та фіксації результатів. Адже без відповідного планування допит взагалі може не дати жодних результатів, крім погіршення ситуації. До них, як вважає окрема група науковців (В. К. Весельський, В. С. Кузьмічов, В. С. Мацишин, А. В. Старушкевич), слід віднести три основних елементи:

– організаційний – забезпечення раціонального проведення допиту (коли і де доцільно провести його з позиції раціонального використання бюджету часу і можливостей слідчого – сьогодні, завтра, вранці, які

використати технічні засоби і т.п.);

– змістовний – визначення повноти і взаємозв'язку обставин, що підлягають встановленню;

– тактичний – встановлення відповідних засобів і прийомів вирішення конкретних завдань допиту» [4, с. 61].

Констатуючи вищезазначене, потрібно вказати, що обов'язковою слідчою (розшуковою) дією при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з виборчим процесом в Україні, є допит різних категорій осіб. Адже в провадженнях досліджуваної категорії велика кількість доказової інформації здобувається завдяки проведенню вказаної групи процесуальних дій. Безпосередньо під час проведення допиту потрібно застосовувати відповідні тактичні прийоми для найбільшої його ефективності, зокрема: встановлення психологічного контакту із допитуваним; пред'явлення доказів; приховування меж поінформованості уповноважених осіб.

Список використаних джерел:

1. Криміналістика : підручник для студ. юрид. ВНЗ / [В. М. Глібко, А. Л. Дудніков, В. А. Журавель та ін.] за ред. В.Ю. Шепітька. К.: Видавничій Дім «Ін Юре», 2001. 576 с.

2. Криміналістика: учебное пособие / А.В. Дулов, Г.И. Грамович, А.В. Лапин и др.; Под ред. А.В. Дулов. Мн.: ИП «Экоперспектива», 1998. 415 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / Є. М. Блажівський та ін. Х.: Право, 2012. Т. 2. 664 с.

4. Особливості провадження допиту підозрюваного (обвинуваченого) з метою недопущення тортур та інших порушень прав людини : Посібник / [Весельський В.К., Кузьмічов В.С., Мацишин В.С., Старушкевич А.В.]. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2004. 148 с.

5. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса / М.: Издательство «Наука», 1970. Том II. 516 с.

6. Янковий М. О. Генезис поняття та сутність допиту. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2007. № 5. С. 185–187.

Олексенко В.Г.,
старший викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ЗБУТУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

Особливе місце у протидії злочинності відводиться запобіганню злочинним проявам та іншим видам правопорушень. У зв'язку з цим залишається актуальним постулат, що злочину легше та важливіше запобігти, ніж розслідувати, а потім здійснювати правосуддя.

Як зазначає А.П. Закалюк, запобігання злочинності у буквальному розумінні означає діяльність, що перешкоджає вчиненню злочинів. Це коротке визначення відображає основну мету запобіжної діяльності – перешкодити вчиненню злочинів, скоротити їхню кількість і тим самим зменшити розміри злочинності. Запобігання злочинам має пряме значення для існуючої злочинності. По-перше, запобіжна діяльність щодо злочинності безпосередньо спрямовується не проти неї у тому вигляді (обсязі), в якому вона існує на теперішній час, а стосовно чинників, що її зумовлюють. Ця діяльність здійснюється, насамперед, з метою перервати дію останніх і тим самим перешкодити подальшому вчиненню злочинів, існуванню злочинності у сучасних параметрах та їх збільшенню. По-друге, злочинність, дійсно, є соціальним феноменом, що виявляється у кримінальній активності частини членів суспільства, на високому загальному рівні обумовлений певними об'єктивними соціальними явищами та передумовами, станом суспільних відносин, дії яких неможливо запобігти безпосередніми попереджувальними заходами.

Запобігання злочинності у широкому функціональному значенні є різновидом суспільної діяльності для раціональної організації і регуляції суспільних відносин з метою недопущення вчинення злочинів. Історичне коріння такої суспільної діяльності заглиблюється до стародавніх часів. Із появою кримінально-правової заборони певних дій та злочинів і порушень цієї заборони поставали питання не лише про покарання за ці порушення,

але й про недопущення їх.

У профілактичній діяльності, спрямованій проти незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, особливе значення мають виховні та роз'яснювальні заходи.

Виховання повинно постійно проводитись у навчальних закладах, за місцем проживання, у засобах масової інформації тощо. Правова пропаганда, в якій би формі і яким би способом вона не велася, повинна сприяти активізації широкого кола громадян у протидії незаконному збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, створенню обстановки нетерпимості до збувальників наркозасобів, вихованню активної життєвої позиції молоді.

Такі заходи повинні бути спрямовані передусім на протидію наркоманії як соціально негативному явищу та зниження рівня наркотизації суспільства. Основним змістом профілактики наркотизації є здійснення комплексних заходів, спрямованих на зниження рівня первинного вживання наркотиків, а отже, незаконного попиту на них, зменшення шкоди від вживання не за медичним призначенням наркотиків у сфері охорони здоров'я та життєдіяльності суспільства в цілому. Профілактика охоплює певні соціальні та вікові групи населення і повинна включати різноманітні перманентні заходи – від запобігання вживанню наркотиків до зменшення спричинених ними негативних наслідків для особи і суспільства. Тому одним із напрямів профілактичної роботи є лікування та реабілітація осіб, які допускають немедичне вживання наркотиків.

Профілактика наркоманії здійснюється шляхом:

- забезпечення державної підтримки розвитку системи позашкільної освіти;
- розроблення та запровадження механізмів координації діяльності державних установ і громадських організацій у сфері профілактики вживання наркозасобів не за медичним призначенням;
- реалізації стратегій зниження рівня незаконного попиту на наркотики серед молоді, формування в неї життєвих навичок, уміння протистояти ризикам і загрозам, пов'язаним із наркотиками;
- підготовки і здійснення комплексу профілактичних заходів, спрямованих на підвищення психолого-педагогічної компетентності батьків, формування у них свідомого відповідального ставлення до

виконання обов'язків, пов'язаних з утриманням, вихованням та освітою дітей;

- забезпечення навчальних закладів за рахунок бюджетних коштів достатньою кількістю інформаційної та методичної літератури для проведення профілактичної роботи з учнями, їхніми батьками та педагогічними працівниками;

- забезпечення розвитку інфраструктури надання комплексної соціально-педагогічної та медико-психологічної допомоги дітям та їхнім батькам;

- впровадження у програми підготовки та перепідготовки педагогічних працівників і лікарів загальної практики (сімейних лікарів) сучасних методик профілактичної роботи з подолання негативних проявів серед дітей, учнівської та студентської молоді.

Для усунення причин і умов незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, необхідно проводити профілактичну роботу, акцентуючи основну увагу на перешкоджанні потраплянню наркотиків на споживчий ринок шляхом здійснення таких заходів:

- покращення ефективності діяльності правоохоронних органів щодо виявлення та запобігання цим фактам. Робота цих органів перш за все повинна зосереджуватись на встановленні та притягненні до кримінальної відповідальності організаторів наркоторгівлі, осіб, що займаються первинним, оптовим збутом наркотиків. Крім того, робота правоохоронних органів повинна зосереджуватись на недопущенні потрапляння на незаконний споживчий ринок наркотиків, які знаходяться у законному обігу;

- активізація участі населення у профілактиці наркоманії, систематичного проведення поліцією спільно з громадськістю рейдів щодо виявлення та запобігання фактам незаконного збуту наркотиків, підвищення ролі навчальних закладів, сім'ї у проведенні антинаркотичної роботи серед молоді;

- проведення регулярних планових оперативних перевірок установ, підприємств, організацій, діяльність яких пов'язана з виробництвом або використанням наркотичних засобів, хімічних реагентів, а також житлового сектора, гуртожитків, місць проведення дозвілля, де можливе немедичне вживання наркотиків тощо;

- своєчасне виявлення контрабанди наркотиків, викриття системних зв'язків наркобізнесу, припинення корупційних схем, пов'язаних з наркозлочинністю.

Окрім зазначених, дієвими засобами профілактики цих злочинів може бути також удосконалення правової бази протидії незаконному збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

Наведений перелік профілактичних засобів, спрямованих на запобігання незаконному збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, не є вичерпним та потребує постійного вдосконалення.

Таким чином, запобігання наркозлочинності є сформованою системою дій стосовно антисуспільних явищ та їх причинного комплексу з метою розширення тенденції зниження рівня і масштабів злочинності та знешкодження її коріння.

Бібліографічні посилання:

1. Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання : наук.-практ. посіб. / за ред. А. П. Закалюка. К. : Юрінком Інтер, 2006. 296 с.

2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Кн.1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2007. 424 с.

3. Міщанинець О. М. Оперативно-розшукове запобігання незаконному збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, що вчинюється організованими групами. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2012. Спеціальний випуск (№ 63). С. 242-248.

4. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: Загальна частина: Підручник; За ред. С.П. Черних, М.П. Водька, О.Ф. Долженкова. К.: відділ редакційно-видавничої діяльності МВС, ДНДІ МВС України, 2012. 884 с.

5. Олексенко В.Г. Проведення оперативно-розшукових заходів працівниками кримінальної поліції під час документування злочинів пов'язаних з незаконним збутом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2019. Спеціальний випуск (№

103). С. 214-225.

Пономаренко О.А.,
начальник відділу
Українського науково-дослідного
інституту спеціальної техніки
та судових експертиз СБ України

НЕГЛАСНЕ ПРОНИКНЕННЯ В ПУБЛІЧНО НЕДОСТУПНІ МІСЦЯ, ЖИТЛО ЧИ ІНШЕ ВОЛОДІННЯ ОСОБИ, ВІДПОВІДНІ ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ

Згідно зі ст. 246 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД) є різновидом слідчих розшукових дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених зазначеним кодексом України. Негласність в терміні НСРД означає неочевидність, прихованість слідчих розшукових дій від осіб, які в них не беруть участі, зокрема, від співробітників слідчих та оперативних підрозділів, але насамперед від суб'єктів, щодо яких вони проводяться. В той же час під негласним отриманням інформації розуміють – заходи або дії, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених законодавством, та здійснюються для отримання інформації (спостереження, прийому, зняття, відбору, перехоплення, передачі та/або фіксування, оброблення) без відома суб'єкта цієї інформації (її володаря) та сторонніх осіб. НСРД спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у кримінальному провадженні.

Відповідно до 21 глави КПК НСРД поділяються на дві основні групи. Перша група регламентована § 2 “Втручання у приватне спілкування”, а друга – § 3 “Інші види негласних слідчих (розшукових) дій”. До другої групи НСРД віднесені заходи з обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267). Такі дії проводять у разі, якщо відомості про злочин і особу, яка його вчинила, неможливо отримати іншим способом. Вони проводяться на підставі ухвали слідчого судді,

постановленої в порядку, передбаченому цим КПК. Зазначеним заходам з обстеження передують заходи з негласного проникнення в публічно недоступні місця, житло чи інше володіння особи, які використовують сукупність організаційних та практичних прийомів, у тому числі з застосуванням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інші технічні засоби негласного отримання інформації (далі – СТЗ) на підставах і за умови, визначених законодавством, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту людини.

Негласне проникненням у житло чи інше володіння особи слід вважати фізичним входженням чи вторгненням в житло чи інше володіння особи з використанням різновиду СТЗ (технічних засобів для негласного проникнення або обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи), здійснене всупереч волі особи, що в ньому проживає чи ним користується на законних підставах. Нажаль в законодавстві та в опублікованих результатах наукових та прикладних досліджень на даний час не визначено поняття “технічні засоби для негласного проникнення в публічно недоступні місця, житло чи інше володіння особи” та не наведено поділ відповідних технічних засобів на типи за їх функціональними особливостями.

З метою визначення поняття “технічні засоби для негласного проникнення в публічно недоступні місця, житло чи інше володіння особи” спочатку розглянемо ознаки зазначених технічних засобів, що наведені в визначеннях та опису заходів з їх використання. Сьогодні згадка про окрему негласну слідчу (розшукову) дію з негласного проникнення в публічно недоступні місця, житло чи інше володіння особи, пов'язану з порушенням недоторканності права власності особи, наведена в Кримінальному процесуальному кодексі України, проекті Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” та інших документах.

В статті 267 Кримінального процесуального кодексу України наведені наступні ознаки зазначеного заходу:

1. *Проникнення або обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи* – захід, що полягає в негласному проникненні без відома власника чи володільця, або утримувача приховано, під псевдонімом або із застосуванням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного

отримання інформації (спеціальних пристроїв діагностики замикаючих та блокуючих пристроїв, засобів подолання систем сигналізації, засобів відмикання замикаючих та блокуючих пристроїв тощо) у приміщення або інше володіння для встановлення засобів аудіо-, відео контролю особи, для провадження системи дій з негласного огляду, для виявлення і фіксації слідів вчинення, речей і документів щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину, виготовлення копій чи зразків речей і документів, виявлення та вилучення зразків для дослідження, виявлення осіб, які розшукуються, або з іншою метою для досягнення цілей кримінального провадження*, з використанням спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації.

2. *Засоби проникнення до публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи* – різновид спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації, які придатні для отримання доступу до інформації про сліди вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, про зміст предметів, документів, речовин та матеріальних носіїв інформації шляхом прихованого фізичного проникнення до публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи без його відома з метою подальшого встановлення засобів аудіо-, відео контролю особи або провадження заходів з негласного обстеження (огляду) зазначених місць, житла чи іншого володіння особи.

В умовах службової діяльності оперативних підрозділів виникає необхідність кваліфікації спеціальних технічних засобів (пристроїв) для негласного проникнення в приміщення та інші об'єкти шляхом відмикання замикаючих та блокуючих пристроїв механічного типу.

Розглянемо питання щодо поділу засобів проникнення в приміщення та інші об'єкти на типи відповідно до їх функціональних особливостей та призначення. Для негласного (прихованого) проникнення в приміщення та інші об'єкти шляхом відмикання замикаючих та блокуючих пристроїв механічного типу, як правило, використовуються наступні типи технічних засобів:

- відмички, набори відмичок;
- пристосування для «бампінгу» механічні та електро-механічні;
- пристосування для декодування замикаючих пристроїв;

- пристосування для отримання «дублікату» ключа методом самоімпресії;
- пристосування для отримання дублікату ключа шляхом маніпулювання з кодовими елементами замикаючих пристроїв;
- пристосування для отримання несанкціонованого відбитку кодової комбінації ключа, та інші.

Конструктивно вищенаведені технічні засоби можуть поділяти декілька функцій одночасно, як то маніпулювання з кодовими елементами замикаючих пристроїв (ЗП) до їх «відмикання» (обертання циліндру футорки штифтового ЗП, або переміщення ригеля сувальдного ЗП) з наступним отриманням кодової комбінації ЗП шляхом її безпосереднього вимірювання на кодових елементах ЗП. Крім того є технічні засоби які дозволяють одразу отримувати кодову комбінацію оброблюваного ЗП при його «відмиканні».

Вищенаведені поняття “технічні засоби для негласного проникнення в публічно недоступні місця, житло чи інше володіння особи” та вказаний поділ зазначених засобів на типи доцільно використовувати під час підготовки, проведення, або підведенні підсумків проведення оперативно-розшукових заходів або негласних слідчих (розшукових) дій з обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи в контексті розширення (уточнення та конкретизації) заходів або дій з застосуванням зазначених технічних засобів.

Постолов Т.О.,
аспірант кафедри
кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО СТАНУ НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ КІБЕРПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У структурі Національної поліції основний обов'язок протидії кіберзлочинності покладено на підрозділи кіберполіції. Однак вказані підрозділи не наділені необхідним спектром повноважень, які надавали б їм право повноцінно здійснювати протидію злочинам, що вчиняються у кіберсфері. Зокрема вказані підрозділи не наділені функцією розслідування кримінальних проваджень по фактам вчинення таких злочинів. Виходячи з зазначеного, у ході протидії кіберзлочинності силами органів та підрозділів НП України, виникає необхідність поєднання зусиль підрозділів кіберполіції та органів досудового розслідування [1].

Процес ознайомлення із сумою знань і висновків, накопичених попередніми дослідниками, є першим і необхідним етапом на шляху до самостійного дослідження. Неможливо навчитися аналізувати явище, отримувати і зіставляти нові дані, не оволодівши методологічною базою, виробленою тими, хто стояв біля її витоків. Більше того, контекст нової пізнавальної ситуації, що виникла після прийняття нового КПК України, фактично надав імперативності такому шляху здійснення наукового пошуку [2, с. 12-13].

Теорія і практика свідчить, що одним із дієвих і традиційних напрямів удосконалення протидії кримінальним правопорушенням є покращення її теоретичного забезпечення, що досягається за допомогою приділення з боку науковців належної уваги [3, с. 66].

В Україні на рівні дисертаційних досліджень окремими питаннями протидії злочинам, пов'язаним із порушенням прав інтелектуальної власності, займалися Д. К. Антонов «Діяльність підрозділів ДСБЕЗ з

протидії кримінальним правопорушенням у сфері авторського і суміжних прав» (2012 р.), Н.В. Гангур «Доказування під час здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях про порушення авторського права і суміжних прав» (2018 р.), Р.Д. Дарага «Протидія підрозділами ДСБЕЗ МВС України злочинам, що пов'язані з виготовленням та розповсюдженням фальсифікованої продукції» (2014), С. Г. Гордієнко «Теорія і практика контррозвідувальної діяльності служби безпеки із захисту інтелектуальної власності в Україні в сучасних умовах» (2009 р.), О. Б. Єліферов «Основи виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням авторських прав на аудіовізуальні твори» (2009 р.), А.Є. Крищенко «Оперативно-розшукова протидія злочинам, пов'язаним з незаконним відтворенням та розповсюдженням комп'ютерних програм» (2020), Р.С. Нєдов «Організація і тактика виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності з використанням мережі Інтернет (2019 р.), Р.А. Ніколаєнко «Протидія оперативними підрозділами Національної поліції України злочинам, що пов'язані з виготовленням та розповсюдженням фальсифікованих лікарських засобів» (2019), В. А. Сандул «Оперативно-розшукова протидія злочинам у сфері інтелектуальної власності» (2013 р.), О.О. Тарасова «Діяльність органів внутрішніх справ щодо протидії правопорушенням у сфері інтелектуальної власності (адміністративно-правовий аспект)» (2012 р.), Р. П. Томма «Правові та організаційно-тактичні основи протидії підрозділами ДСБЕЗ МВС України злочинам, що порушують права інтелектуальної власності», В.В. Топчій «Теорія та практика запобігання злочинам у сфері інтелектуальної власності в Україні» (2020 р.), Ю. Ю. Федоришина «Організація і тактика виявлення злочинів, пов'язаних із порушенням прав інтелектуальної власності, запобіганням їм та їх припинення (за матеріалами ДПЗСЕ)» (2015 р.), К.А. Чернова «Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню авторського права і суміжних прав» (2015 р.), О. М. Юрченко «Теоретичні та організаційно-правові засади забезпечення контррозвідувального захисту промислової власності в Україні» (2008 р.) та ін.

Однак необхідно визнати, що вказані вченні в більшості випадків розглядали питання протидії кримінальним правопорушенням у сфері інтелектуальної власності, не приділяючи при цьому достатньої уваги

питанням взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції у процесі такої взаємодії.

Враховуючи викладене, ми поставили за мету дослідити сучасний стан наукової розробки проблемних питань взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції під час протидії кримінальним правопорушенням у сфері інтелектуальної власності, спираючись на наукові здобутки попередників та висвітлення тих аспектів, що залишилися поза межами досліджень і потребують вирішення.

Аналіз наукових доробок авторів показав, що на сьогодні окремі проблемні питання оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням у сфері інтелектуальної власності були предметом досліджень 2 докторських дисертацій та 13 дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

На рівні докторських дисертацій окремі проблеми протидії кримінальним правопорушенням у сфері інтелектуальної власності досліджували С. Г. Гордієнко та В.В. Топчій.

На рівні кандидатських дисертацій окремі проблемні питання протидії кримінальним правопорушенням у сфері інтелектуальної власності досліджували Д. К. Антонов, Н.В. Гангур, Р.Д. Дарага, О. Б. Єліферов, А.Є. Крищенко, Р.С. Нецов, Р.А. Ніколаєнко, В. А. Сандул, О.О. Тарасова, Р. П. Томма, Ю. Ю. Федоришина, К.А. Чернова, О. М. Юрченко та ін.

Аналіз наукових досліджень вказаних авторів показав, що не всі з них у процесі своїх досліджень вивчали питання взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів, зокрема окремі аспекти вказаної діяльності досліджували Д. К. Антонов, О. Б. Єліферов, А.Є. Крищенко, Р.С. Нецов, Ю. Ю. Федоришина.

Аналіз здобутків зазначених авторів вказує на те, що вони можуть стати основою для подальших досліджень проблем взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції під час протидії злочинам у сфері інтелектуальної власності, однак вони не вирішують наявних на сьогодні проблем такої діяльності.

З цього можна дійти висновку, що для вирішення проблемних питань взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції під час протидії злочинам у сфері інтелектуальної власності, окремого дослідження потребують питання, які не були досі досліджені:

- характеристика злочинів у сфері інтелектуальної власності;
- організаційно-правове забезпечення взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції під час протидії злочинам у сфері інтелектуальної власності;
- взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції під час виявлення злочинів у сфері інтелектуальної власності;
- взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції під час документування злочинів у сфері інтелектуальної власності;
- взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції під час реалізації матеріалів оперативної розробки по злочинах у сфері інтелектуальної власності;
- взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції під час проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів у сфері інтелектуальної власності;
- взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів у сфері інтелектуальної власності.

Зазначене, на нашу думку, сприятиме оптимізації діяльності органів досудового розслідування та оперативних підрозділів з протидії злочинам у вказаній сфері.

Список використаних джерел:

1. Дараган В.В., Недов Р.С. Організація і тактика виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням прав інтелектуальної власності з використанням мережі Інтернет. монограф. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 164 с.
2. Савенко С.А. Оперативно-розшукове забезпечення судового провадження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків: ХНУВС, 2014. 219 с.
3. Ганжа А.А. Науковий генезис проблеми протидії оперативними підрозділами ОВС України діяльності організованих злочинних груп, які готують вчинення крадіжок із квартир громадян. Право і безпека. 2013. № 3 (50). С. 65-67.

Рижков Е.В.,
кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри
економічної та інформаційної безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВІДПРАЦЮВАННЯ РОЛЬОВОЇ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНІХ ОПЕРАТИВНИКІВ В РАМКАХ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Оперативні комбінації та заходи із елементами зашифровки є невід'ємною частиною повсякденної діяльності працівників оперативних підрозділів.

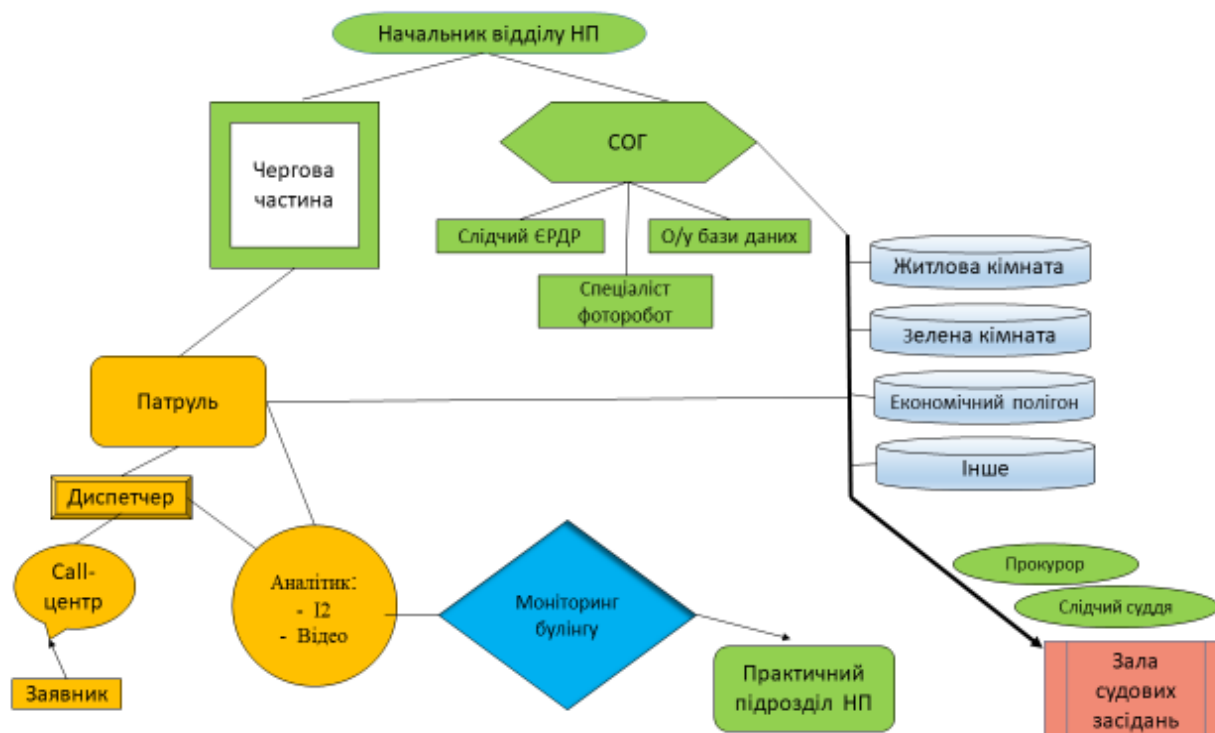
Гарантією їх ефективної реалізації є успішна рольова поведінка суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, яка у свою чергу є складовою професійних вмінь оперативників [1].

Рольова поведінка оперативного працівника, яка зовні інколи має ознаки аморальної, нечесної та протиправної в умовах оперативного ризику та крайньої необхідності, визнана професійно допустимою та суспільно корисною. Її оцінка на предмет моральності та правомірності повинна здійснюватися у співвідношенні професійної бездіяльності та некомпетентності з позитивними наслідками для суспільних відносин, що підлягають захисту чи охороні [2, С. 133].

Разом з тим, при підготовці майбутніх офіцерів поліції у навчальних закладах системи МВС поки що немає самостійних навчальних дисциплін де б навчали курсантів професійному перевтіленню. Тому вкрай важливим і необхідним є досвід проведення рольових ігор, тематичних тренінгів та поліцейських квестів, де здобувачі мають можливість спробувати свої акторські здібності, видаючи себе за представників не тільки своєї поліцейських професій, але й інших учасників протиправних діянь, кримінального судочинства і т.п. у абсолютно різних життєвих ситуаціях.

Безумовно, сприяють набуттю такого досвіду спеціалізовані навчальні площадки за типом навчальних полігонів. Важливим також є зовнішній антураж, що забезпечується матеріально-технічним та іншим ресурсним забезпеченням, в тому числі програмними засобами [3].

Одним з таких проектів, що пройшов перевірку часом та довів свою ефективність є проект Лінія-102, який з 2016 року успішно реалізується і постійно розвивається у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ. З 2018 року він запроваджений в інші навчальні заклади, де готують поліцейські кадри [4].

Навчання в рамках проекту як із використанням всіх його можливостей так і окремих сегментів дають можливість здобувачам оволодіти не тільки базовими алгоритмами задля обов'язкової професійної поведінки але й поведінкою творчою, яка інколи виходить за рамки зовнішніх професійних ознак.

Курсантам доводиться грати роль, яка в очах оточуючих інколи виглядає як роль «поганця» чи заявника, очевидця, потерпілого. В ряді випадків в кінці виконання ролі стає зрозуміло, що відбувалося насправді і як результат утворюються певні наслідки правового, морального та емоціонального характеру (злість, осуд, розпач, шок, радість та інш.), до яких призвела поведінка суб'єкта. Проте, все це та багато іншого, на наш погляд, є невід'ємною складовою часткою майбутньої оперативної професії, яка вимагає здатності до професійного перевтілення.

Набутий науково-педагогічним колективом досвід свідчить про

інтерес здобувачів до такого виду навчання. Їх мотивація виправдана великим ступенем автономності та творчого експромту під час рольової гри, усвідомленням та розумінням кінцевого результату їх акторських проявів, намаганням створити максимальну реалістичність відтворюваних подій. Під час таких занять набутий ними досвід здатен у найкоротший термін вивести їх за рамки свого молодого віку, відносно небагатого особистого життєвого досвіду та спробувати для себе пережити абсолютно нові ролі [5].

Таким чином, із професійних міркувань необхідно цей аспект підготовки майбутніх кадрів підрозділів кримінальної поліції визнати обов'язковим і розвивати його як самостійно так і в рамках психології оперативно-розшукової діяльності. Використання при цьому тренінгових технологій є безумовним.

Список використаних джерел:

1. Рыжков Э.В. Методологические и теоретические основы обучения курсантов специализации «криминальная милиция» ролевому поведению. Проблемы наукового забезпечення вдосконалення й розвитку оперативно-розшукової діяльності в Україні: Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. Луганськ, 2008., Спец. випуск № 4 у двох частинах, Частина 1. С. 85-90.

2. Рижков Е.В. Моральні аспекти рольової поведінки оперативного працівника. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2015. Спеціальний випуск (№ 79). С. 126-133.

3. Рижков Е.В. Рольова поведінка оперативного працівника як базовий професійний навик. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 15-16 жовтня 2015 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. С. 135-136.

4. Рижков Е.В. Досвід реалізації тренінгових технологій навчання на прикладі навчально-інтерактивного комплексу «Лінія-102». Обрії : Науково-педагогічний журнал. 2018. № 2 (47). С. 20-23

5. Рижков Е.В. Використання можливостей платформи «Лінія-102» при проведенні комплексних штабних навчань з майбутніми оперативниками. Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-

розшукової діяльності Національної поліції України: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 29 жовтня 2021 р.). Одеса: ОДУВС, 2021. С. 186-190

Руденко А.В.,

курсант 2-го курсу навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Прокопов С.О.,

старший викладач кафедри економічної та інформаційної безпеки Дніпропетровський державний університету внутрішніх справ, Дніпро

АНАЛІЗ ВІДКРИТИХ ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛ У ПРОЦЕСІ ВИКРИТТЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

21 століття розпочало еру тотальної інформатизації, глобалізації, поширення телекомунікацій та мережі інтернет у на всьому цивілізованому просторі сучасного світу. За статистикою, за минулий 2020 рік в Україні інтернет-користувачів стало на 2 мільйони більше, на початку 2021 року їх нараховувалось близько 30 мільйонів [1]. Інформація – визначення цьому поняттю міститься як у нормативно-правовій базі нашої, так й надані сучасними науковцями скрізь різноманіття підходів до надання тлумачення термінам, але головною ознакою інформації як інструменту передачі знань є люди, які отримують це знання і циркулюють його між собою шляхом обміну в різних його формах. Використовуючи будь-які методи зв'язку людині характерно залишати та розповсюджувати певну інформацію як про себе, так й про оточуючих, іноді не розуміючи того, яким чином та куди саме ця інформація надходить. Соціальні мережі, месенджери, форуми, інтернет-портали, відкриті реєстри – невеликий, але важливий для нашого дослідження перелік наявних інструментів отримання інформації для ефективного здійснення службових повноважень працівниками Національної поліції з метою виявлення будь-

якої інформації, що здатна допомогти у викритті організованої злочинної діяльності: безпосередня інформація про самі діяння, організатори, виконавці, керівники, їх персональні дані, коло спілкувань, мобільні телефони, електронні адреси, записи з загальнодоступних камер відеоспостереження, дані про нерухому власність, зареєстровані юридичні особи, рахунки в банках, члени сім'ї, автомобілі, які використовуються членами злочинної організації, місце їх перебування тощо. Це мінімальний перелік даних, які ми можемо отримати в процесі розвідки та аналізу відкритих інтернет-джерел, інформація отримана в ході здійснення такого пошуку може допомогти не лише встановити певну інформацію про суб'єктів злочинної організації, а й безпосередньо виявити протиправну діяльність.

Інтернет – одне з найголовніших досягнень людства, запровадження якого надало можливість обмінюватись інформацією, спілкуватись, досліджувати, вивчати – перелік можливостей необмежений, але є й протилежна сторона наданих можливостей – втрата даних, їх неконтрольоване розповсюдження, або таке поширення інформації, що вважається безпечним, але фактично подальше їх призначення та кінцевий адресат – невідомий. «Інтернет все пам'ятає», а отже, вся надана інформація законно чи незаконно все ж таки залишається на носіях, масивах інформації, тобто існує ймовірність розповсюдження цієї інформації. Людський фактор, одним з проявом якого є вираження емоцій, викладення певної інформації в ході обговорень певних тем або коментуванні тих чи інших публікацій, відіграє надважливу роль у циклі акумуляції даних, соціальні мережі – невичерпне джерело, яке завдяки певним знанням та навичкам, проведені грамотної аналітичної роботи, здатна надати інформації значно більше, ніж це міститься в державних реєстрах та інших базах даних.

Публікація в соціальних мережах спільних фото, які можуть висвітлити коло людей, причетних до злочинної діяльності, відображення конкретного місця перебування особи, висвітлення наявних статків шляхом відкритої демонстрації наявного у користування транспорту, нерухомості, інших матеріальних цінностей, поширення у публікаціях членами родини, друзями інформації про необхідного суб'єкта, геопозиції – це невеликий мінімум, який ми можемо отримати детально проаналізувавши наявні відкриті джерела. Розвідка відкритих джерел – це

завжди специфічна інформація, зібрана й структурована особливим чином для відповіді на конкретні запитання [2].

Нехтування власною інформаційною-безпекою, відсутність цифрової гігієни, іноді може зіграти надважливу роль у процесі викриття та припинення діяльності організованої злочинності, особливо це характерне для наркозлочинності, яка у геометричній прогресії зростає саме в кіберпросторі та організованих шахрайських груп, які здійснюють свою діяльність в мережі Інтернет. Розширений пошук в пошукових системах, пошук інформації за ключовими словами (прізвища, мобільні телефони, нікнейми, електронні адреси тощо) надає змогу швидко віднайти необхідну інформацію, яка містить дані про бажаний нами об'єкт. Наприклад, розпочавши стеження за певною групою спеціалізованих інформаційних каналів, які можуть містити необхідному нам інформацію, в такому месенджері як «Telegram» і здійснити загальний пошук за ключовими словами, то можемо отримати блок наявної інформації або такої, що може дати нам додаткові відомості, які допоможуть у здійсненні подальших пошуків.

Вартим уваги порушеного в нашому дослідженні питання є робота загальнодоступних ботів, які аналізують, систематизують та узагальнюють наявну у відкритих реєстрах, соціальних мережах та електронних базах даних інформацію, яку можна використати в службовій діяльності правоохоронних органів, адже пошук великого масиву інформації можна здійснити завдяки лише одному імені людини. Край важливо пам'ятати про існуючі мас-медіа, які діють не лише на загальнодержавному або навіть міжнародному рівні, а й на локальному. У випадку, якщо метою проведення розвідки відкритих інтернет-джерел є отримання необхідної інформації про певне коло осіб, які причетні до регіональної організованої злочинності, використання наявної інформації, опублікованої в місцевих інтернет-газетах, особистих сторінках блогерів, що займаються висвітленням подій, які відбуваються в межах діяльності злочинної організації.

Ідентифікатори мобільних номерів, можливість користування якими є доступною усім, дають змогу дізнатись те, як саме особа підписана у контактній книзі інших людей, як наслідок – надає нам необхідну інформацію про те, як ця особа може бути представлена перед іншими: ім'я прикриття, злочинний псевдонім, можливі послуги, які надає особа та

інша інформація, яка може бути корисною у процесі викриття цих суб'єктів. Супутникові знімки, 3D карти місцевості та інші форми відображення певної місцевості, детальне дослідження якої значним чином дозволяє вивчити необхідну територію на наявність тих чи інших об'єктів, які можуть бути пов'язані з діяльністю злочинних організацій.

Глобалізаційні процеси, які відбуваються в нашому суспільстві, інформаційні технології, що опанували у всіх сферах життєдіяльності, тотальна інформатизація – це ті аспекти, завдяки яким правоохоронні органи, в тому числі підрозділи Національної поліції України здатні підвищити ефективність здійснення процесів направлених на виявлення, припинення, протидію та розслідування кримінальних правопорушень вчинених організованими угрупованнями, в тому числі це стосується форм організованої злочинності, яка існує в органах державної влади, виявлення якої можливе за додаткової умови використання відкритих державних реєстрів та інформаційних баз. Протидія організований злочинності залишається одним з пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів нашої держави, активізація процесів направлених на виявлення та припинення діяльності якої зумовлено значним її впливом на соціально-економічні чинники нашої держави.

Список використаних джерел:

1. ФОКУС Р. Плюс 2 млн пользователей. Чем украинцы занимаются в Интернете в 2021 году (инфографика). *ФОКУС*. URL: <https://focus.ua/digital/491571-plyus-2-mln-polzovateley-chem-ukraincy-zanimayutsya-v-internete-v-2021-godu-infografika> (дата звернення: 22.11.2021).

2. Кожушко О. О., Ржевська Н. Ф. Розвідка відкритих джерел. *Україна в системі глобального інформаційного обміну: теоретико-методологічні аспекти дослідження і підготовки фахівців : всеукраїнська наукова конференція* : матеріали конф., м. Львів, 27 трав. 2011 р. Львів, 2011. С. 257–261. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/19232/1/53-Rzhevaska-257-261.pdf> (дата звернення: 18.11.2021).

Сивогривова Т.Л.,
викладачка кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ
ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА
ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД
ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ
ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ,
ПОВ'ЯЗАНИХ З РОЗКРАДАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ У
ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ БУДІВЕЛЬНИХ РОБІТ**

На сьогоднішній день Кримінальний процесуальний кодекс України не містить згадок про взаємодію між органами досудового розслідування та оперативними підрозділами. Зокрема, про взаємодію зрадується лише у ч. 3 ст. 571 Кримінального процесуального кодексу України у розрізі взаємодії між членами слідчих груп [1].

У той же час він застосовується в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» до обов'язків підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність віднесено здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень (п. 5 ч. 1 ст. 7) [2].

Не зважаючи на це у 2017 році наказом МВС України № 575 була затверджена Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [3]. Однак вона не має положень, які б передбачали спільне проведення негласних слідчих розшукових дій.

Що стосується взаємодії між цими підрозділами під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, слід згадати положення Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженої

спільним наказом Генеральної прокуратури України, Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, Адміністрацією державної прикордонної служби України, Міністерством фінансів України та Міністерством юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 в якій зазначено, що слідчий може проводити негласні слідчі (розшукові) дії самостійно, *спільно з уповноваженими оперативними підрозділами*, залучати до їх проведення інших осіб, а також доручати їх проведення уповноваженим оперативним підрозділам (п. 6 ст. 246 КПК України) [4].

Однак, вище згадана стаття КПК України не передбачає спільного проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема: «Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має *право слідчий*, який здійснює досудове розслідування кримінального правопорушення, *або за його дорученням - уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції*, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, органів Державного бюро розслідувань, органів Бюро економічної безпеки України, органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи.» [1]

Таким чином, положення вищезгаданої інструкції не відповідає положенням Кримінального процесуального кодексу України. А тому на практиці виникають певні труднощі у трактуванні вказаних норм.

У теорії оперативно-розшукової діяльності виділяють дві основні форми взаємодії, зокрема: процесуальна й непроцесуальна (організаційна).

Спробуємо розглянути особливості реалізації процесуальної форми взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з розкраданням бюджетних коштів у процесі проведення будівельних робіт.

О.В. Соколов з цього приводу зазначає, що по-перше, надання доручення слідчим не передбачає спільного проведення НСРД, оскільки вказане процесуальне рішення скеровує хід досудового розслідування в частині проведення заходів, які істотно обмежують конституційні права і

свободи людини, із визначенням відповідального за їх реалізацію суб'єкта, тобто оперативного підрозділу. По-друге, подібної процесуальної форми обміну інформацією, як можливість ознайомлення з матеріалами НСРД без складання відповідного протоколу, не передбачено КПК України. По-третє, своїми діями слідчий фактично дублює функції, які здійснює працівник оперативного підрозділу на підставі доручення, що, своєю чергою, негативно впливає на строки досудового розслідування. По-четверте, у даному випадку виникає невизначеність питання щодо суб'єкта, який має складати протокол НСРД [5, с. 131].

О.П. Заворіна вважає, що подібне трактування спільного проведення НСРД свідчить про порушення кримінальної процесуальної процедури й може слугувати підставою визнання отриманих доказів недопустимими, а можливість самостійного проведення слідчим НСРД сприятиме процесуальній економії, оскільки слідчий у деяких випадках звільняється від дачі доручень оперативним підрозділам й очікування на їх розгляд та результати проведення [6, с. 229].

У той же час авторка підтримує й думку С. М. Князева, коли самостійне проведення слідчим таких дій, як, наприклад, контроль за вчиненням злочину (контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину), задля виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації практично неможливе [7, с. 296].

На нашу думку, у першу чергу необхідно спиратись саме на положення Кримінального процесуального кодексу України адже відповідно до ст. 1 зазначеного кодексу порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України, а зміни до кримінального процесуального законодавства України можуть вноситися виключно законами про внесення змін до цього Кодексу та/або до законодавства про кримінальну відповідальність, та/або до законодавства України про адміністративні правопорушення. Тобто проведення НСРД повинно передбачати лише одного з 2 суб'єктів його проведення: слідчого або працівника оперативного підрозділу (на підставі доручення). Спільне ж проведення НСРД не передбачається кримінальним процесуальним законодавством України, а тому не може бути реалізоване у правовому

полі.

Що стосується доцільності (а у деяких випадках навіть можливості) проведення окремих НСРД слідчим Національної поліції тут слід зауважити, що на сьогодні КПК України налічує 11 НСРД, які проводяться при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з розкраданням бюджетних коштів у процесі проведення будівельних робіт, зокрема:

- 1) аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України);
- 2) накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261, 262 КПК України);
- 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України);
- 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України);
- 5) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України);
- 6) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України);
- 7) спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України);
- 8) аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України);
- 9) контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України);
- 10) виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України);
- 11) негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 КПК України).

Однак далеко не всі з них доцільно проводити слідчому, а в окремих випадках навіть неможливо. Зокрема, слідчий не має можливості власними силами провести такі НСРД:

- 1) аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України);
- 2) накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261, 262 КПК України);
- 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України);
- 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України);

5) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України);

б) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України);

7) аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України).

Це обумовлене тим, що вказані НСРД потребують застосування оперативно-технічних засобів, а також певних специфічних знань та навичок. Вказані НСРД проводяться за дорученням слідчого підрозділами оперативно-технічних заходів Національної поліції України.

Що стосується доцільності проведення НСРД слідчим, то тут слід зауважити на тому, що лише одне 2 НСРД, на нашу думку, доцільно проводити силами підрозділів досудового розслідування, зокрема це:

1) контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України);

2) негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 КПК України).

У першому випадку мова йде про контроль за вчиненням злочину у формі спеціального слідчого експерименту та імітування обстановки злочину, саме ці різновиди вказаного НСРД здебільшого проводяться при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з розкраданням бюджетних коштів у процесі проведення будівельних робіт. Адже, як показує практика, у слідчих значно більше досвіду щодо проведення вказаних НСРД, що прямо впливає на якість їх організації та проведення. Такі різновиди вказаного НСРД як контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка при розслідуванні вказаних злочинів не застосовуються.

Що стосується негласного отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження то його проведення, на нашу думку, може бути реалізоване як слідчим так працівником оперативного підрозділу.

Інші НСРД, на нашу думку, доцільно проводити силами оперативних підрозділів стратегічних розслідувань, оскільки їх проведення повинно здійснюватися з додержанням конспірація, як правило негласно, або із залученням наявної агентурної мережі, а тому з вказаними завданнями більш якісно, на нашу думку, справляться саме працівники оперативного підрозділу. Зокрема, це такі НСРД:

1) спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України);

2) виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України).

Виходячи з вище вказаного можна дійти до таких висновків:

1) Проведення НСРД при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з розкраданням бюджетних коштів у процесі проведення будівельних робіт повинно передбачати лише одного з двох суб'єктів його проведення: слідчого або працівника оперативного підрозділу (на підставі доручення);

2) При розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з розкраданням бюджетних коштів у процесі проведення будівельних робіт слідчому доцільно проводити самостійно виключно контроль за вчиненням злочину у формі спеціального слідчого експерименту та імітування обстановки злочину та негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження. Інші негласні слідчі (розшукові) дії доцільно доручати оперативним підрозділам Національної поліції України.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 03.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua.html> (дата звернення: 21.09.2021).

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 20 грудня 1990 р. № 2136-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. ст. 303.

3. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 № 575.

4. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5/.

5. Соколов О. В. Проблемні питання взаємодії слідчого, прокурора з оперативними підрозділами на підставі доручення про проведення

негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. Вип. 79. С. 124-134.

6. Заворіна О.П. Особливості взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами Національної поліції в кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. Северодонецьк, 2020. № 2 (90). С. 228-238.

7. Князев С. М. Взаємодія слідчого зі співробітником оперативного підрозділу у кримінальному провадженні. *Підприємство, господарство і право*. Вип. 11. 2019. с. 295-301.

Сур І.С.,
ад'юнкт кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ТАКИХ СИЛ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯК НЕГЛАСНІ ПОЗАШТАТНІ ПРАЦІВНИКИ

Інформація в оперативно-розшуковій діяльності являється одним із основних джерел, які є незамінними в розкритті кримінальних правопорушень. Діяльність оперативних співробітників не обмежується розкриттям кримінальних правопорушень. Також, важливе значення в їх діяльності має попередження вчинення кримінального правопорушення, наприклад, на стадії його готування. Інформацію про готування до кримінального правопорушення оперативні співробітники Національної поліції можуть отримати за допомогою сил оперативно-розшукової діяльності. До таких сил можна віднести негласних позаштатних працівників.

За часів незалежності України такі науковці цікавилися питанням особливостей використання негласних позаштатних працівників, як Бандурка О.М., Дараган В.В., Дмитрієв І.В., Івахін А.Є., Кириченко О.В., Кисельов А.О., Козаченко О.І., Латиш А., Мацюк В.Я., Некрасов В.А., Обшалов С.В., Пастрюліна Т.В., Поляков Є.В., Рижков Е.В., Слободян Я.І., Сухачов О.О., Тарасенко Р.В., Усенко В.Ф., Черкасов Ю.Е.,

Шевелько В.М., Янчук А.М. та ін..

Негласні позаштатні працівники вважаються однією з основних сил оперативно-розшукової діяльності через те, що, як правило, забезпечують добування таємної інформації, необхідної для оперативних підрозділів у сфері оперативно-розшукової діяльності [2, 71].

Сухачов О.О. у своїй роботі надав таке визначення поняття «негласного позаштатного працівника» – це особа, залучена на конфіденційній основі за власною згодою до негласного виконання завдань оперативно-розшукової діяльності й доручень слідчого, прокурора на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, відомості щодо співробітництва якої з оперативним підрозділом не підлягають розголошенню [5, 62].

Хоча, коректніше було б сказати, що негласні позаштатні працівники – це особи, залучені на конфіденційній основі за власною згодою до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, відомості щодо співробітництва яких з оперативним підрозділом не підлягають розголошенню. В свою чергу, саме конфіденти, а не негласні позаштатні працівники можуть залучатися до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Таким чином Сухачов О.О. не розмежував у своєму визначенні поняття оперативно-розшукової діяльності від кримінальної процесуальної діяльності.

Основними ознаками правовідносин між оперативним співробітником і негласними позаштатними працівниками є: їх урегульованість у певних межах Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність»; добровільність при виникненні відносин. При цьому правовідносини можуть виникати з ініціативи одного і за згодою іншого суб'єкта; відсутність юридичної рівності сторін, яке передбачає, що одним із суб'єктів виступає представник виконавчої влади (посадова особа – оперативний працівник), який діє від імені держави, наділений певними владними повноваженнями і формулює відповідні волевиявлення, адресовані іншому суб'єктові правовідносин [1, 200]; сферою виникнення і функціонування цих стосунків є сфера державного управління, що включає разом з іншими і такий напрям, як боротьба зі злочинністю, що виступає визначальною ознакою, оскільки залучення і використання негласних працівників здійснюється, як свідчить ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» виключно для

цієї мети [4]; аналізовані правовідносини виникають лише у зв'язку з практичною діяльністю оперативного працівника, спрямованою на реалізацію його службових функцій; негласний характер правовідносин виступає їх основною ознакою [1, 200].

Використання негласних позаштатних працівників можна вважати одним із найбільш дієвих оперативно-розшукових заходів стосовно попередження, виявлення та розкриття кримінальних правопорушень. Адже такий спосіб співробітництва є негласним, тобто невідомим для сторонніх осіб, і забезпечує постійне надходження інформації про об'єкт розробки. Дана інформація може мати різний за своїм характером зміст, тому оперативний працівник повинен її проаналізувати, враховуючи особистість негласного позаштатного працівника, мотиви його співпраці, особисті якості – запам'ятовування та відтворення отриманих відомостей та фактів. Здебільшого діяльність негласних позаштатних працівників носить випереджаючий характер, тобто вона спрямована на збір інформації про явища та факти злочинної поведінки, які повинні бути вчинені у майбутньому, щоб потім правоохоронні органи змогли запобігти вчиненню чергового кримінального правопорушення [2, 71].

До інформації, що має істотне значення, підлягають відомості що характеризують особистість злочинця, його зовнішність і риси характеру, а також обставини, що обтяжують чи пом'якшують його вину. Окрім відомостей, що свідчать про факти готування та вчинення кримінальних правопорушень, а також обставини їх здійснення (місце, час, спосіб тощо), потрібно виявляти всіх осіб. До даної категорії відносяться: виконавці, організатори, підбурювачі, посібники; особи, які не брали участі в кримінальному правопорушенні, але перешкоджали викриттю винних, а також сховалися від слідства і суду [3, 101].

Використання інформації, отриманої внаслідок використання негласних позаштатних працівників, як і сама робота з ними відзначається великою складністю і вимагає від працівників оперативних підрозділів необхідних знань у цій сфері і належного практичного досвіду [2, 71].

По-перше, оперативний працівник повинен тримати у таємниці відомості про особу, яка надала оперативну інформацію, для забезпечення її безпеки.

По-друге, не повинно бути витoku інформації, яку оперативний

співробітник отримав від негласного позаштатного працівника, оскільки це може передувати активізації заходів щодо протидії документуванню з боку злочинців та їх переховуванню від правосуддя. Крім того, в окремих випадках, виток такої інформації може загрожувати безпеці самого негласного позаштатного працівника. Навіть співробітники, яких це не стосується не повинні володіти отриманою інформацією.

Таким чином можна зазначити, що негласні позаштатні працівники – це особи, залучені на конфіденційній основі за власною згодою до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, відомості щодо співробітництва яких з оперативним підрозділом не підлягають розголошенню. Інформація, яку може надати негласний позаштатний працівник може стосуватися часу, місця вчинення кримінального правопорушення, особи злочинця, предмета вчинення кримінального правопорушення, а також осіб, які переховуються від виконання покарання, органів досудового розслідування, суду та має важливе значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Дмитрієв І.В. Проблеми правового регулювання агентурної роботи оперативних підрозділів податкової міліції. Форум права. 2012. № 2. С. 196-204;
2. Латиш А. Актуальні проблеми здійснення конфіденційного співробітництва. Актуальні питання оперативно-розшукової протидії злочинам: матеріали Всеукраїнського круглого столу, м. Дніпро, 11 грудня 2020 р., Дніпро, 2020. С. 70-72;
3. Поляков Є.В. Деякі аспекти використання конфіденційного співробітництва в діяльності кримінальної розвідки. Організаційно-правові аспекти досудового слідства. 2016. № 1. С. 99;
4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>;
5. Сухачов О.О. Кримінальна розвідка: проблеми юридичного статусу негласних працівників оперативних підрозділів та шляхи їх вирішення. Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 29 квітня 2016 р. Одеса : ОДУВС, 2016. 184 с.

Телійчук В.Г.,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент,
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АНАЛІЗ ХАРАКТЕРУ НЕРОЗКРИТИХ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ ЯК СКЛАДОВИЙ ЕЛЕМЕНТ АНАЛІЗУ ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ

Невід'ємною умовою розбудови й становлення демократичних стандартів сучасної Української держави є захист прав і свобод громадян від протиправних посягань. Успіх у цьому значною мірою залежить від ефективності роботи усіх правоохоронних структур і, зокрема, підрозділів кримінальної поліції. Саме їх функцією є протидія злочинам загальнокримінальної спрямованості, у тому числі й попередження та розкриття злочинів, особливо тих, що вчиняються організованими злочинними групами та злочинними угрупованнями. При цьому відповідна оперативно-розшукова діяльність має здійснюватися виключно в правовій площині, тобто згідно з положеннями чинного законодавства України [1, с. 92].

Серед суб'єктів Національної поліції оперативно-розшукову протидію корисливо-насильницьким злочинам відповідно до функцій підрозділів Національної поліції України можуть здійснювати лише підрозділи кримінальної та спеціальної поліції. Основними суб'єктами оперативно-розшукової протидії корисливо-насильницьким злочинам є підрозділи карного розшуку. Зокрема, до функцій підрозділів карного розшуку належить попередження, виявлення і розкриття корисливо-насильницьких злочинів, а також виявлення, припинення та розкриття зазначених злочинів, вчинених учасниками організованих злочинних груп, злочинних організацій, бандитських формувань.

Оперативне обслуговування, займає важливе місце в системі протидії корисливо-насильницьким злочинам як один із напрямів діяльності

оперативних підрозділів Національної поліції України. Від рівня організації цієї роботи великою мірою залежить стан громадського порядку і державної безпеки, захист життя, здоров'я, прав і свобод громадян, власності, інтересів суспільства й держави від протиправних посягань.

Ми цілком згодні з В. А. Лукашовим та Н. Т. Михайлюком, що важливого значення в діяльності керівного складу органів Національної поліції України набуває прийняття керівних рішень, пов'язаних з визначенням ефективності діяльності підпорядкованих служб, підрозділів і окремих співробітників. Прийняття керівних рішень в галузі боротьби зі злочинністю тісно пов'язано з пізнавально-аналітичним процесом, який в практиці оперативно-службової діяльності органів НПУ називається вивченням оперативної обстановки [2, с. 8].

Вивчення, аналіз і оцінка оперативної обстановки – один із найважливіших елементів організації роботи оперативних підрозділів щодо попередження та розкриття корисливо-насильницьких злочинів. Оперативна обстановка – це сукупність взаємопов'язаних умов, що вивчаються, оцінюються та враховуються працівниками оперативних підрозділів в боротьбі з корисливо-насильницькими злочинами на території чи об'єкті, що обслуговуються.

Основними складовими елементами оперативної обстановки визначаються економічна, політична, ідеологічна, соціальна, криміногенна, релігійно-конфесійна, міжетнічна, міжнаціональна та інші види обстановок в тому чи іншому суспільстві, державі, регіоні, чи в міжнародному, глобальному масштабі. В залежності від рівня актуалізації, зазначені види обстановок у даному випадку виступають як чинники, основоформуючі передумови оперативної обстановки [3, с. 140].

Одним із важливих напрямів підвищення ефективності оперативного обслуговування території і конкретних об'єктів є збір, накопичення й аналіз інформації про загальний стан морально-політичного і соціально-психологічного клімату на території обслуговування. Знання соціально-психологічних процесів і, головне, врахування їх як компонентів оперативної обстановки дозволяє виявити багато в чому нетрадиційні об'єкти, окремі зони, конкретні контингенти, що вимагають оперативного обслуговування, перекриття й висвітлення. У ході вдосконалення системи оперативного обслуговування потрібно також враховувати як існуючі

загальні принципи його організації, так і нові напрацювання в цій сфері [4].

Для ефективної організації розкриття корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються ОЗГ, в процесі аналізу оперативної обстановки першочергову увагу слід звернути на ті її елементи, що безпосередньо впливають на цю лінію роботи. При цьому враховуємо, що необхідність конкретизації організаційних заходів боротьби з окремими видами злочинів обумовила диференційований підхід до поняття оперативної-обстановки. Виходячи з особливостей оперативно-розшукової характеристики організованих злочинних груп та вчинюваних ними корисливо-насильницьких злочинів, аналіз оперативної обстановки для організації роботи щодо їх виявлення та викриття, і тут ми цілком згодні з думкою В. А. Ліпкана, Д. Й. Никифорчука і М. М. Руденка про те, що поряд з іншими вказаними питаннями, повинен передбачати і один з таких блоків питань, як аналіз характеру нерозкритих злочинів [5, с.157].

Можливість удосконалення діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю забезпечується шляхом аналізу та оцінки позитивних і негативних факторів, перш за все недоліків в роботі, яка стосується розкриття злочинів. Особливу увагу тут треба приділяти розкриттю корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються організованими злочинними та бандитськими групами. З цією метою в результаті цільового аналізу оперативної обстановки необхідно глибоко вивчити матеріали кримінальних проваджень та оперативно-розшукових справ з метою встановлення ознак злочинної діяльності організованих злочинних груп та визначення обсягу вчинених ними грабежів, розбійних нападів, бандитизму інших корисливо-насильницьких злочинів.

Якщо злочин залишився нерозкритим, то у більшості випадків це свідчить про таємний замаскований характер, спосіб його вчинення, про використання злочинцями заходів по його приховуванню. Проводячи аналіз нерозкритих злочинів, необхідно спиратися на існуючі загальні положення пошуку злочинців по способу вчинення злочинів, враховуючи при цьому особливості оперативно-розшукової характеристики організованих злочинних та бандитських груп. Одним із суттєвих елементів зазначеної вище діяльності є процес встановлення причетності однієї й тієї ж групи до декількох нерозкритих корисливо-насильницьких злочинів, під яким ми розуміємо цілеспрямований комплекс дій

оперативного апарату щодо пошуку системи ознак, які свідчать про вчинення певної сукупності злочинів корисливо-насильницького спрямування однією злочинною групою і поєднання яких виключає можливість їх повторення в діях інших осіб.

Виявлення цих ознак часто вимагає не лише тільки пильності, всебічності та скрупульозності в аналізі наявної інформації, а й певного досвіду оперативної та слідчої роботи. При її здійсненні слід пам'ятати, що існуючі відмінності при загальній схожості способів вчинення злочину не завжди свідчать про вчинення його різними особами, а можуть пояснюватися сукупністю різноманітних чинників, які можна виокремити у дві групи: зовнішні чинники; внутрішні чинники. До зовнішніх чинників належать, наприклад, зміна джерел фінансування, недоцільність продовження існування даної злочинної організації, зміна напрямку діяльності організації тощо. До внутрішніх - поява нових знарядь вчинення злочину, співучасників чи розпад групи, зміна внутрішніх настанов тощо. Проведений аналіз діяльності найбільш відомих організованих злочинних груп, терористських груп і організацій світу дозволив нам окреслити зміст злочинної діяльності: вчинення однорідних злочинів, вчинення різнорідних злочинів [5, с. 163-164].

Слід погодитися з думкою М. О. Волошиною, що стосовно організації оперативного пошуку про обставини підготовки та вчинення корисливо-насильницьких злочинів ОЗГ, то особливістю є те, що доцільним є здійснення вказаних заходів шляхом відпрацювання різних верств населення, які можуть мати інформацію про ті чи інші події, із залученням конфідентів та використанням спеціальних тактичних прийомів психології оперативно-розшукової діяльності. Зокрема, доречним є відпрацювання таких верств населення: раніше засуджені; особи, що потрапляли до поля зору правоохоронних органів у зв'язку із зв'язками із кримінальним елементом; - особи, що ведуть аморальний спосіб життя; особи, що не мають постійного джерела доходів; працівники банківських, фінансових та комерційно-залогових установ та організацій; особи, що працюють у сфері перевезень (водії таксі), охоронних послуг (працівники служб охорони), надання послуг ремонту різних предметів та речей тощо [6].

Отже, виділення нерозкритих корисливо-насильницьких злочинів, вчинених однією організованою злочинною групою, дозволяє: узагальнити

інформацію про особистість злочинців; уточнити слідчо-оперативні версії; вживати цілеспрямовані заходи щодо їх перевірки; прогнозувати вчинення тих чи інших корисливо-насильницьких злочинів, а також інших тяжких злочинів, певною злочинною групою для визначення необхідного рівня інтенсивності впливу на ці групи; оптимізувати систему управління силами та засобами для виконання поставлених завдань.

Список використаних джерел:

1. Телійчук В. Г. Щодо проблеми оперативно-розшукової протидії корисливо-насильницьким злочинам, що вчиняються організованими злочинними групами. Протидія організованій злочинності: проблеми теорії та практики: матеріали регіонального науково-практичного семінару (м. Дніпро, 03 грудня 2021 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ. 2021. С.92-96

2. Лукашов В. А., Михайлюк Н. Т. Изучение и оценка оперативной обстановки. К.: РИО МВД УССР, 1975. 98с.

3. Телійчук В. Г., Шепотін В. В. Проведення оперативних комбінацій як засіб отримання доказової бази та зміни оперативної обстановки в належному для ОВС напрямі. Оперативна обстановка, її аналіз та оцінка у сфері діяльності підрозділів карного розшуку ОВС України: Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. Спецвипуск №1, У 2-х ч. Ч.1. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. С.139-146

4. Перепелиця М. М. Оперативне обслуговування: сучасний стан та перспективи розвитку. URL: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/41770/%CF#chapter>

5. Ліпкан В. А., Никифорчук Д. Й., Руденко М. М. Боротьба з тероризмом. - К.: Знання України, 2002. 254с.

6. Волошина М. О. Окремі особливості організації оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України. Науковий вісник Дніпропетровського ДУВС. 2019. № 3. С. 199-203. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/3902>

Хлань В.Г.,
кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник,
учений секретар
Українського науково-дослідного інституту
спеціальної техніки та судових експертиз СБУ

СТОСОВНО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проведення на Сході України операції об'єднаних сил та пов'язане з цим здійснення оперативно-розшукових, контррозвідувальних та слідчих заходів вимагають розробки та впровадження в практичну діяльність відповідних органів та підрозділів спеціальних програмно-методичних комплексів обробки оперативної інформації, основу яких мають складати прогресивні «інтелектуальні» технології та «ноу-хау». При цьому, основною вимогою, що висувається до вказаних комплексів вбачається їх здатність до обробки неструктурованої інформації, безвідмовність, довговічність, а також спроможність виконувати свої «спеціальні» - аналітичні функції, що спрямовані на отримання нових знань стосовно досліджуваної проблемної області та об'єктів оперативної зацікавленості.

Практика аналітичної роботи свідчить, що попереднє уявлення аналітика про досліджувану проблему, в окремих випадках, заважає об'єктивній оцінці наявних фактів, особливо, коли конкретні дані розбігаються з його власною концепцією. Стереотипи, що об'єктивно чи суб'єктивно формуються в процесі розумової діяльності конкретного індивіда, часто нашоухують його на суперечливий шлях, в результаті чого можуть призвести до вироблення та визначення невірних висновків та орієнтирів, відповідно.

Все це дає підстави вважати, що комплексне застосування інтелектуальних інформаційних технологій, створення теоретичних основ розробки програмно-методичного комплексу обробки оперативної інформації, вироблення теоретично обґрунтованих методів організації технологічного процесу обробки неструктурованої інформації та

модернізації інформаційних систем на усіх стадіях життєвого циклу, є гостро актуальною проблемою, вирішення якої сприятиме якісному виконанню поставлених перед спецслужбами завдань.

Широкий спектр завдань, що вирішуються аналітиками спеціальних служб пов'язаних із необхідністю вивчення та опрацювання під час інформаційно-аналітичного забезпечення великої кількості неструктурованої інформації вимагають розробки спеціальних інформаційних технологій (ІТ) і, як кінцевого продукту – відповідного програмно-методичного комплексу обробки оперативної інформації. Проблеми застосування ІТ в інформаційно-аналітичній діяльності органів державної безпеки привертала увагу дослідників та науковців і раніше, що сприяло розвитку теоретичної думки в цій сфері. У той же час швидкоплинні зміни суспільно-політичної ситуації в державі, проведення на Сході України операції об'єднаних сил, динамічність оперативної обстановки, закінчення періоду глобального біполярного протистояння, утворення на пострадянському геополітичному просторі незалежних країн, формування принципово нових економічних відносин обумовлюють необхідність розширення методів аналітичної діяльності співробітників спеціальних служб. Тому вирішення завдання обробки значних обсягів інформаційних потоків, насамперед неструктурованої інформації є одним із суттєвих чинників удосконалення всієї системи інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади.

Питанням щодо інформаційно-аналітичного забезпечення в системі правоохоронних органів присвячені окремі публікації, монографії, матеріали науково-практичних конференцій. Зокрема, основні напрацювання з зазначеної проблематики викладені у роботах вітчизняних вчених: В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, Л.К. Воронової, І.П. Голосніченка, Н.О. Гуторової, Є.В. Додіна, М.М. Дорогих, М.В. Гуцалюка, Г.Г. Забарного, Р.А. Калюжного, С.В. Ківалова, Л.В. Коваля, М.П. Кучерявенка, А.О. Морозов, Н.Р. Нижник, П.С. Пацурківського, В.П. Петкова, В.М. Поповича, Л.А. Савченко, В.В. Цветкова, В.С. Цимбалюка, В.О. Шамрая, М.Я. Швеця, Ю.С. Шемшученка, В.К. Шкарупи, та ін.

Роль інформації в державних процесах високо оцінюється вченими інших країн. Зокрема, П. Біркіншо виділяє інформацію, контроль за її використанням і процес регулювання, як невід'ємні складові влади. Він вважає, що забирати від уряду право охороняти інформацію і вирішувати,

що робити з надбанням гласності, означає позбавити його основи, на якій ґрунтується влада [1]

Поняття «інформаційного забезпечення» та категорії «інформаційне забезпечення управління» досить ґрунтовно розглянуто у монографії за редакцією Р.А. Калюжного та В.О. Шамрая. Так, серед найбільш суттєвих компонентів «інформаційного забезпечення», автори виділяють: по-перше, забезпеченість системи управління відповідною множиною «оперативної» інформації; по-друге, діяльність, пов'язану із організацією збору, реєстрації, передачі, зберігання, опрацювання і представлення інформації; по-третє, діяльність стосовно формування цілеспрямованої суспільної і індивідуальної свідомості суб'єктів суспільних відносин щодо управління у конкретній сфері суспільних відносин (формування суспільного іміджу суб'єкта управління, інформаційні операції, інформаційна боротьба, пропаганда і контрпропаганда та ін.) [2]. Актуальність зазначених категорій також підтверджується у роботах вітчизняних науковців та практиків [3-6], де наголошується на важливості теоретичного та методологічного забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності.

На сучасному етапі розвитку держави, серед іншого, на перше місце виходять питання протидії терористичним, екстремістським організаціям, іноземним спеціальним службам, які проводять інформаційно-психологічні акції проти народу та уряду країни. Попередження, виявлення та припинення зазначених протиправних діянь можливо лише на базі сучасного матеріально-технічного оснащення та широкого впровадження в діяльність інформаційно-аналітичних підрозділів спеціальних служб новітніх інтелектуальних технологій, заснованих на використанні сучасних математичних методів, комп'ютерної техніки, що дозволяють підвищити ефективність і значно прискорити процес збору, обробки та аналізу оперативних даних [7-8].

Проте, з урахуванням зазначеної актуальності дослідження проблеми розробки інтелектуальних технологій призначених для обробки неструктурованої інформації з метою отримання нових знань стосовно стану та розвитку оперативної обстановки, у цілому, проведене не досить повно і потребує подальшого наукового опрацювання, насамперед в контексті створення теоретичних основ розробки програмно-методичного комплексу обробки оперативної інформації, вироблення теоретично обґрунтованих методів організації технологічного процесу обробки

неструктурованої інформації та модернізації інформаційних систем на усіх стадіях життєвого циклу.

В цілому, можна зазначити, що розвиток сучасних інтелектуальних технологій змінює свій напрям на так звану «глибоку аналітику», якою передбачається генерація корисних знань на основі використання різноманітних математичних, лінгвістичних, ергономічних, психологічних методів і підходів. З урахуванням сучасних вимог щодо забезпечення аналітичної діяльності пріоритетну роль починають відігравати інтелектуальні технології, орієнтовані на максимальне використання асоціативного й інтуїтивного мислення аналітика.

Практична реалізація зазначеного потребує розробки спеціальних інструментів, насамперед - аналітичної складової, окремі функції якої мають сприяти розумінню існуючих проблем, візуалізації критичних подій та їх взаємного впливу, «фокусування уваги» особи що приймає рішення з подальшим формуванням асоціацій між значимими одиницями інформації для підготовки та вироблення найбільш перспективних та оптимальних рішень у сфері забезпечення державної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Birkinshaw P. Freedom of Information: The Law, the Practice and the Ideal. L., 1988. 147 p.
2. Калюжний Р.А., Шамрай В.О. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики: монографія. Київ, 2002. 296 с.
3. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: підручник; за ред. Ю.Ф.Кравченка. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999. -702с.
4. Шепітько В.Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз): монографія. Х.: Харків юридичний, 2007. – 380 с.
5. Морозов А.О., Косолапов В.Л. Інформаційно-аналітичні технології підтримки прийняття рішень на основі регіонального соціально-економічного моніторингу. К.: Наукова думка, 2002. 250 с.
6. В'юн В.І. Інтелектуалізація ІС – механізми та інструментарій інтерактивного ситуативного аналізу. Математичні машини і системи. 2005. № 2. С.140–146.

Христов О.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент,
докторант кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОБРОВІЛЬНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ ГРОМАДСЬКОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Використання представників громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативно-розшукової діяльності (далі - ОРД) регламентовано низкою правових норм, закріплених у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» (далі - Закон), зокрема у пп. 1, 6, 15, 16 ч. 1 ст. 8; ч. 16 ст. 9; ст. 11, ст. 13 [1].

Таке використання повинно здійснюватися підрозділами кримінальної поліції із дотриманням законодавчо встановлених вимог. Буквальне тлумачення положень п. 1. ч. 1 ст. 8 Закону дає змогу констатувати, що працівники підрозділів кримінальної поліції, по-перше, перед опитуванням особи неодмінно мають отримати її згоду на опитування; по-друге, використання оперативними підрозділами допомоги осіб має здійснюватися виключно на добровільній основі.

Згода є також обов'язковою умовою під час застосування працівниками кримінальної поліції оперативно-розшукових заходів, передбачених п. 6 та п. 16 ч. 1 ст. 8 Закону, зокрема вони мають право за згодою власників або мешканців жилих та інших приміщень відвідувати такі об'єкти для з'ясування обставин злочину, що готується; за згодою адміністрації - використовувати службові приміщення, транспортні засоби та інше майно підприємств, установ, організацій; за згодою осіб - використовувати житло, інші приміщення, транспортні засоби і майно, які їм належать [1].

Термін «згода» у загальному розумінні тлумачиться як позитивна відповідь, дозвіл на що-небудь або виявив бажання щось робити. У

значенні стверджувальної частини означає підтвердження чого-небудь, погодження з чимось [2, с. 451], тобто погодження зі сторони особи або дозвіл. [3, с. 152]. А термін «добровільний» тлумачиться у іншому значенні: 1. Який здійснюється, діє і т. ін. з власного бажання, доброї волі, без насилля примусу, протилежне примусовий. 2. Який утворюється, існує на основі самодіяльності мас, завдяки підтримці громадськості [2, с. 307].

Щоб досягти згоди особи на опитування, оперативний працівник може піти на деякі тактичні прийоми. Він може не розкривати істинних цілей опитування, представитись не працівником оперативного підрозділу, а кимось іншим, зокрема, журналістом, працівником соціальних служб, житлово-комунальної контори, тренером, вчителем, родичем учасника події, залежно від обставин та від того, які документи прикриття має співробітник і яка інша професія йому знайома (О. М. Бандурка, 2012) [4]. Серед правомірних методів та прийомів психологічного впливу вчені називають: переконання, примушування, навіювання, постановку і варіювання розумових завдань, приклад, приховування інформації, маніпуляцію, цільовий обмін інформацією та ін. (О. С. Геращенко, 2008) [5, с. 142].

Викладене дає підстави дійти висновків, що довільна інтерпретація вченими терміну «згода», вжитого у пунктах 1, 6 і 16 ч. 1 ст. 8 Закону призводить до неоднозначного його тлумачення. Зокрема, в п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону під «згодою» більшість дослідників розуміє вираження доброї волі особи на спілкування, а не офіційну форму угоди. Потрібно зазначити, що подібні вимоги не висуваються до такого виду використання представників громадськості як отримання від юридичних чи фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформації про кримінальні правопорушення, що готуються або вчинені, та про загрозу безпеці суспільства і держави (п. 15 ч. 1 ст. 8).

Разом з цим вимогу (добровільності) у контексті пп. 1, 15 ч. 1 ст. 8 Закону вчені корелюють із заборонаю, яка висувається для одержання інформації, в ч. 16 ст. 9 Закону (застосовувати технічні засоби, психотропні, хімічні та інші речовини, які пригнічують волю або завдають шкоди здоров'ю людей та навколишньому середовищу). А щодо пп. 6, 16 ч. 1 ст. 8 Закону, на їх думку, законодавець має на увазі саме форму угоди.

Якщо застосувати інакшу інтерпретацію терміну «згода», який вживається у пп. 1 ч. 1 ст. 8 Закону, то виявляється, що на сьогодні

підрозділи кримінальної поліції під час опитування особи повинні крім іншого отримувати згоду останньої (в усній або письмовій формі) на обробку його персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» від 1.06.2010 р. № 2297-VI [6], оскільки неодмінно у результаті опитування повинен складатися документ (рапорт, довідка, пояснення), який містить інформацію про персональні дані опитуваного.

З огляду на предмет нашого дослідження далі проаналізуємо положення ст. 11 Закону, яка надає нормативно-правову підставу для використання підрозділами кримінальної поліції громадськості в оперативно-розшуковій діяльності. Так, у відповідності до ч. 1 ст. 11 Закону сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності для органів державної влади, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності – це обов’язок, а ч. 2 ст. 11 Закону визначає, що для фізичних осіб – це право.

В аспекті досліджуваної проблематики представляє інтерес текст резюме до Закону, оприлюднений на офіційному сайті Верховної Ради України, в якому взагалі не згадується про форми власності підприємств, установ та організацій, для яких встановлюється обов’язок сприяти оперативним підрозділам у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності», на відміну від тексту чинної редакції ч. 1 ст. 11 цього ж Закону [7].

На нашу думку, для органів державної влади, підприємств, установ, організацій державної форми власності, а також для спеціалізованих на правовій охороні громадських формувань, підприємств, установ та організацій приватної форми власності (наприклад, громадських формувань з охорони громадського порядку, охоронних підприємств, детективних агентств) встановлення такого сприяння як обов’язку є виправданим, оскільки такий вид діяльності є їх основним. Така діяльність є також частиною соціальної та державного-правової охорони.

Разом з цим така вимога й до інших громадських об’єднань, а також підприємств, установ та організацій приватної і комунальної форми власності, на нашу думку, є сумнівною. А для деяких їх організаційно-правових форм і видів, взагалі суперечливою, наприклад, для дитячих громадських організацій, під якими відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» розуміються громадські об’єднання,

членами (учасниками) яких є фізичні особи віком від 6 до 18 років, а засновниками - фізичні особи, які досягли 14 років, і, відповідно молодіжної – членами (учасниками) є фізичні особи віком від 14 до 35 [8], а засновниками громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та досягли 14 років [9].

Отже вважаємо, що для громадських об'єднань, а також підприємств, установ та організацій приватної і комунальної форми власності (за виключенням таких, для яких сприяння правоохоронним органам і участь в охороні громадського порядку є їх основною метою створення та діяльності) сприяння повинно бути добровільним.

Добровільність як принцип використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час здійснення оперативно-розшукової діяльності передбачає: власне бажання та добру волю допомагати зі сторони окремих її представників; ініціативне сприяння представників громадськості при наданні допомоги; відсутність насилля та примусу до окремих громадян, а також тиску на громадські об'єднання (підприємства, установи, організації приватної та комунальної форми власності); заборона застосовувати технічні засоби, психотропні, хімічні та інші речовини, які пригнічують волю або завдають шкоди здоров'ю людей.

Список використаних джерел:

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 01.11.2021).
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. Ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001., 1728 с.
3. Івченко, А. О. Тлумачний словник української мови. 4-те вид. Харків : Фоліо, 2002. 540 с.
4. Бандурка О. М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності : Монографія. Харків : Золота миля, 2012. 620 с.
5. Геращенко О. С. Види методів та прийомів психологічного впливу при проведенні розвідувального опитування. *Південноукраїнський правничий часопис Одеського державного університету внутрішніх справ.* 2008. № 1. С. 141-143.
6. Про захист персональних даних : Закон України від 1 черв. 2010 р.

№ 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 20.11.2021).

7. Резюме до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 01 серп. 2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/annot/2135-12> (дата звернення: 20.11.2021).

8. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27 квіт. 2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 20.11.2021).

9. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 берез. 2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#top> (дата звернення: 20.11.2021).

Худенко Д.М.,
старший оперуповноважений
Департаменту Національної поліції України

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩАННЯ ДОСТУПУ ПОЛІЦІЇ ДО ЕЛЕКТРОННИХ (ЦИФРОВИХ) ДОКАЗІВ ПО НИХ

Сьогодні у засобах масової інформації непоодинокі публікуються повідомлення про події криміногенного характеру, пов'язані із цікавим у науковому та практичному ракурсі феноменом - віртуальними активами або криптовалютами чи їх похідними (далі – віртуальний актив). Результат аналізу вибірки з поліцейської інформаційної підсистеми «Єдиний облік» показав, що з 2015 року по теперішній час у заяві чи повідомленні може йти мова, як про багатомільйонні гривневі збитки, так і про інший рівень збитків, пов'язаний із даним феноменом. Деяким слідчим або оперативним працівникам поліції зустрічались кримінальні провадження, у яких йшла мова про викрадення апаратного гаманця з такими активами. Були ситуації, коли злочинцями у якості викупу вимагались згадані активи, а з метою майнінгу здійснювалось втручання в роботу приладів обліку чи використання електричної енергії без обліку. Окрім цього, реєструвались шахрайства з грошовими коштами під приводом надприбутків від віртуальних активів або продажу майнінгового обладнання чи заволодіння

віртуальними активами під час обслуговування такого обладнання тощо. Серед усього масиву заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення зазначені факти за питомою вагою становлять менше 0,001 %, яка не є значною.

У будь-якому разі поліція має належно реагувати, але реагування ускладнено декількома факторами. Зокрема, це правова невизначеність статусу віртуальних активів, про що свідчить, наприклад, чинне законодавство, яке містить, як термін віртуальний актив, так і термін криптовалюта. Вчені ще не дійшли згоди щодо уніфікованих визначень та стандартизованих підходів до систематизації різних типів віртуальних активів, а також продовжують розробляти відповідні положення форензіки та методики розкриття та розслідування злочинів згаданої категорії. Не існує спеціального складу кримінального правопорушення чи кваліфікаційної ознаки, де предметом посягання або засобом скоєння є віртуальна валюта. Окремий облік вищенаведених фактів чи систематизація їх в інформаційних ресурсах поліції відсутні.

На цьому фоні слідчими та оперативними працівниками все одно робляться спроби пошуку та документування електронних доказів по віртуальних активах. Іншими словами обидва мають вирішувати питання про встановлення кола причетних та вилучення майбутніх речових доказів. Тим самим роблять усе можливе, щоб потреба особи у захисті та відновленні її порушених прав та свобод була задоволена.

Спробуємо замислитись над судовими перспективами результату документування кримінальних правопорушень, де предметом посягання або засобом скоєння є віртуальний актив. Для цього змодельюємо ситуацію та будемо вважати, що один із останніх законопроектів, а саме № 3637 [1] набув статусу закону та було введено в дію 01.01.2022. Виявиться, що законопроект врегулював правовий статус віртуальних активів і нарешті суд отримав єдиний правовий підхід до розуміння їх сутності. Водночас норми закону, наприклад, не зобов'язали постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, забезпечувати зберігання інформації, яка супроводжує переказ віртуальних активів. До того ж, у зв'язку з його прийняттям не внесено зміни до інших законів - не ставляться вимоги до змісту інформації, яка супроводжує переказ віртуальних активів, містити певні технічні та інші важливі відомості про платника (ініціатора переказу), не регламентовано обмін інформацією про

віртуальні активи, не приведено у відповідність термінологію, яка використовується при декларуванні тощо. Звісно, все це можна заперечити та пропонувати використовувати вже існуючі правові механізми та термінологію. Зауважимо, що складність питання та обсяг тез не дозволяють дати одразу всі відповіді на проблемні питання та вимагають більш ґрунтовного та комплексного дослідження.

Однак, ми вважаємо, що більш якісний результат можливо досягти завдяки якісній законотворчості, а тому наведемо ряд відповідних положень. Так, ми пропонуємо доповнити статтю 17 «Діяльність постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів» [1] частиною четвертою наступного змісту:

«4. Діяльність постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, має забезпечити зберігання інформації, яка супроводжує переказ віртуальних активів, у межах загальних строків цивільної позовної давності.

На вимогу зацікавленої особи або правоохоронного органу зазначений строк може бути збільшено у межах розумного строку.»

Доповнення обумовлено наступним:

- по-перше, відсутній єдиний підхід щодо тривалості зберігання інформації, яка супроводжує переказ віртуальних активів. Свого часу оператори мобільного зв'язку в Україні на власний розсуд запровадили різні внутрішні політики строків зберігання технічної інформації про з'єднання абонентів. Вбачаємо, що постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, будуть встановлювати ці строки самостійно, тому що це питання не врегульовано. У цьому зв'язку потребує усунення згадана прогалина строків, у межах яких особа потенційно може розраховувати на збереження інформації та звернутися до правових інструментів захисту свого цивільного права або інтересу. Відомо, що відповідно до статті 257 [2] загальна позовна давність становить три роки. Водночас, давність може мати особливості, пов'язані з інститутом цивільного позову у кримінальному провадженні та звільненням від кримінальної відповідальності по закінченню строків давності. Так, статтею 49 [3] за загальним правилом встановлено строки звільнення від кримінальної відповідальності від 2 до 15 років. Тому, як варіант, в законопроекті доцільно врахувати положення вказаних статей. Слід вказати, що у суспільних відносинах, пов'язаних із віртуальними активами,

існує світова практика розгляду апеляцій користувачів та отримання електронних доказів у операторів інтернет-послуг, коли за вимогою потрібна ініціатору інформація не видається до з'ясування істини;

- по-друге, особлива природа віртуальних активів та специфіка їх використання у якості предмету, засобу або знаряддя злочину. Наведемо декілька характеристик. Так, віртуальні активи можуть не зазнавати руху, як хвилину, так і більше року, про що свідчать апеляції споживачів та відомі правоохоронцям схеми вчинення злочинів. Через це особа або правоохоронні органи мають іноді зупинити рух таких активів та зберегти слідову інформацію. Віртуальні активи у якості предмету, засобу або знаряддя злочину, та відповідні транзакції стають специфічними об'єктами криміналістичного дослідження. Дослідження об'єктів ґрунтується виключно на першопохідній слідоутворюючій інформації або на істинному джерелі, що має значення для розслідування та суду. За певних умов об'єкт існує та лишає значущі сліди у первісному вигляді на комп'ютерному обладнанні, засобах зберігання тощо. Отримана інформація від постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, стає надважливим орієнтиром у реалізації одного з головних та дієвих принципів розслідування «слідуй за грошима».

Під розумним строком розуміємо строк, що є об'єктивно необхідним для виконання процесуальних дій, прийняття процесуальних рішень та розгляду і вирішення справи з метою забезпечення своєчасного (без невинуватих зволікань) судового захисту (пункт 3 [4]) та строк, який є об'єктивно необхідним для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень (стаття 28 [5]).

Втім, якщо для постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів, запропонована норма виявиться вкрай неприйнятною, наприклад, занадто затратною, тоді варто робити це за рахунок державного регулятора. Врегулювання строків зберігання інформації буде сприяти вчасній конфіскації віртуальних активів, поверненню їх власнику і т.п. Укріпиться позитивне підґрунтя для вирішення цивільних позовів та сприятливий фон виконання та формування кращих вітчизняних практик реалізації відповідних рекомендацій FATF.

Крім того, варто рекомендувати зміни ще до одного чинного закону. Статтю 14 «Інформація, яка супроводжує переказ коштів або віртуальних активів» [6] пропонується доповнити пунктом 22 наступного змісту:

«22. Суб'єкт первинного фінансового моніторингу, що надає послуги з переказу віртуальних активів, повинен забезпечити, щоб усі перекази супроводжувалися інформацією про IP-адресу платника (ініціатора переказу), а також його електронну пошту та номер телефону».

Аналіз вироків вітчизняних судів свідчить, що вони містять інформацію про вилучення у злочинців модемів, персональних комп'ютерів, ноутбуків та смартфонів, а також користування ними Інтернет. Ці речі визнано джерелами доказів і були у прямому зв'язку зі злочинним використанням віртуальних активів. Однією із ланок, яка напряму пов'язує з транзакцією вказану техніку є інформація про IP-адресу, а електронна пошта та номер телефону за певних обставини містять критично необхідну електронну слідову інформацію.

Вбачаємо, що пропонований зміст супроводжуваної інформації упередить ряд майбутніх цивільних позовів, покращить, як вирішення суб'єктом первинного фінансового моніторингу апеляцій від користувачів (клієнтів), інцидентів з кібербезпекою та шахрайством, убезпечуючи тим самим клієнтів та їх активи, так і створить умови для оперативного отримання державними регуляторами та правоохоронними органами, зокрема поліцією, необхідних даних.

Таким чином, вважаємо, що правовий статус віртуальних активів та шляхи покращання доступності поліції електронних (цифрових) доказів по них мають вплив на судову перспективу результату документування кримінальних правопорушень, де предметом посягання або засобом скоєння є віртуальна валюта. Одним із шляхів покращання доступу поліції до електронних (цифрових) доказів є відповідні зміни у законодавстві, які формують передумови для документування.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону України «Про віртуальні активи» № 3637. URL: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=69110&pf35401=529256>. Назва з екрану.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>. Назва з екрану.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. Назва з екрану.

4. Постанова ПВС України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 № 11 «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення» . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14#Text>. Назва з екрану.

5. Кримінальний процесуальний України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. Назва з екрану.

6. Закон України від 06.12.2019 № 361-IX «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n833>. Назва з екрану.

Чамор Г.С.,
Український науково-дослідний
Інститут спеціальної техніки
та судових експертиз СБ України

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

У 2015 році створення Національної поліції в Україні ознаменувало нову історичну епоху правоохоронних органів із принципово новими підходами у практичній діяльності як поліції в цілому, так і окремого працівника зокрема. Важливим кроком у цьому напрямі стало прийняття Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року, який визначає засади, критерії та напрями однієї із найбільш масштабної реформи у правовій системі з часів набуття Україною незалежності.

Вже 7 років як Національна поліція України функціонує як повноцінний орган державної влади, який надає сервісні послуги населенню, що дає можливість говорити як про позитивні зрушення, так і про виявлені недоліки. Практика сьогодення показує дещо іншу реальність та подекуди неефективність закріплених у Законі України «Про Національну поліцію» принципів її діяльності.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» національна поліція України - це центральний орган виконавчої влади,

який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]. З іншого боку, у Положенні про Національну поліцію, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 877 від 28.10.2015 визначено, що Національна поліція є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ (МВС) і який реалізує державну політику у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2]. Тобто основна мета діяльності поліції, згідно із законодавством є служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також реалізація державної політики у визначених сферах.

На сучасному етапі, коли служіння суспільству передбачає відмову від агресивної політики, чіткого виконання вимог законів України «Про очищення влади», «Про запобігання корупції», у європейській поліцейській діяльності все більш чіткого оформлення набуває ідея пріоритетного розвитку відомчої етики органів поліції як теоретичного базису високоморальної поведінки правоохоронців. Це також пов'язано з тим, що рівень стосунків суспільства і силових структур вимагає від керівництва МВС України не тільки чіткого і вірного виконання владних повноважень, дотримання встановлених правил і процедур у площині закону, але й того, щоб ці дії ґрунтувалися на морально виправданих, із погляду суспільства, управлінських рішеннях. Іншими словами, поліцейський, як служитель закону, повинен нести відповідальність не тільки за прийняті ним рішення, але й бути підзвітним за моральне підґрунтя цих рішень.

Варто виділити шість основних груп проблем, з якими стикається діяльність Національної поліції в умовах сьогодення:

1. Недостатньо чітка організація діяльності підрозділів поліції, яка стосується безпосередньої діяльності керівників органів і підрозділів Національної поліції всіх рівнів. Сьогодні такими керівниками призначаються особи, які нещодавно прийняті на службу в поліцію, молоді кадри. Проте, керівництво має здійснюватися насамперед професійно, тому заміщення посад керівників управліннями-

професіоналами, які мають відповідну підготовку, залишається основним завданням на шляху вдосконалення діяльності поліції в Україні. Саме баланс між доброзичливим ставленням до людини та виконанням професійних обов'язків є запорукою підвищення іміджу поліцейського в Україні.

2. Відсутність налагодженої взаємодії територіальних органів Національної поліції та патрульної служби, уніфікованого підходу до організації діяльності всіх органів і підрозділів. Так, територіальні відділи поліції фактично не пройшли переатестацію та продовжують працювати, застосовуючи традиційні методи й прийоми у своїй діяльності. При цьому поліцейських патрульної служби, які здебільшого є новонабраними, сприймають як загрозу для свого функціонування.

3. Реформи не відчувається, її немає, люди звідти тікають, а набирають абиякого, щоб заповнити вакансії або там немає ніяких перспектив, тобі не дають просуватися по службі або це тяжка, пекельна робота, за яку платять копійки. Все це кажуть люди, які колись повірили та пішли служити в нову поліцію, а тепер звільнилися або мають такі плани. Ще в 2015 році суспільство вірило в ефективну і справедливу поліцію, проте ті дії, які відбувалися з нею протягом останніх років всі ці мрії руйнує. Наприклад, значного удару по Національній поліції України нанесли події, пов'язані з резонансними злочинами в Кагарлику, Броварах у причетності до яких звинувачують співробітників поліції, а також затягування з розслідуванням багатьох гучних справ, зокрема вбивств під час проведення акцій в центрі Києва в 2014 році, смерті активістів Шеремета та Гандзюк [3]. Щороку з поліції йде величезна кількість людей, які розчарувалися в системі, звичайні люди втрачають до неї довіру, а топ-чиновники вперто шукають винних серед своїх опонентів.

4. Втрата довіри від населення. В 2021 році більшість українців, а саме 55,6% не довіряють Національній поліції [4]. Тоді як на початку реформування цей показник був значно нижчим. Навіть атестація працівників не допомогла. Люди продовжують працювати за старими практиками та старими законами. Проблема не вирішується, якщо просто взяти завести в систему повністю сторонніх людей і позбутися всіх старих.

5. Фінансові проблеми. В період реформування поліцейські отримували досить непогані гроші, але з роками зарплати суттєво не зростали, а інфляція давала про себе знати. Середня зарплата

поліцейського в Україні становить 15 тисяч гривень. Проте самі поліцейські та експерти говорять, що цей показник не відповідає ані рівню покладених завдань, ані ризику для життя та здоров'я.

6. Кадровий голод. Станом на 01.01.2021 чисельність Національної поліції становила 119 тисяч людей. При цьому некомплект – 21 тисяча, а це 15% персоналу. Найбільше бракує людей в департаменті патрульної поліції – а саме 22%, тобто майже кожна п'ята посада вакантна. Керівництво Національної поліції дипломатично пояснює, що рівень зарплат залежить від рівня економіки країни, а не від МВС чи міністра. Проте, якщо проаналізувати зарплати новостворених державних установ, до прикладу Національне агентство з питань запобігання корупції або Бюро економічної безпеки, то середня зарплата на найнижчих посадах становить 23 тисяч гривень. Будь-які спроби Національної поліції до влади з приводу підвищення зарплати просто ігноруються вже багато років.

Серед інших ключових проблем, які потребують негайного правового врегулювання, слід відзначити незаконні затримання та тримання під вартою, зловживання владою, жорстоке поводження, тортури, ненадання державними органами захисника на початковій стадії слідства, порушення права на справедливий судовий розгляд, ненадання або неналежне надання медичної допомоги у місцях тримання під вартою. Такі правопорушення вже не один раз встановлювалися Європейським судом з прав людини (як порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), через що Україна несе репутаційні ризики та виплачує значні суми відшкодувань потерпілим із державного бюджету.

Отже, ще сім років тому українці раділи появі на вулицях молодих, усміхнених, одягнених в гарну форму поліцейських, які завжди швидко приїдуть на виклик та чемно допоможуть. Та через кілька років оптимізм згасав, а в новостворений правоохоронний орган почали проникати проблеми старої буденності. Національна поліція України сьогодні, повинна весь час будувати свою діяльність на основі тих демократичних цінностей та керівних принципів, які покладені в основу їхньої діяльності. Аналіз ключових проблем діяльності поліції, дав можливість визначити, що передумовою успішної та ефективною реалізації поліцією своїх завдань є досконале законодавство, що наразі повинно бути більш точним, зрозумілим та доступним. Нагальним є внесення змін до таких понять як «принцип взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства» та

«оцінка рівня довіри». Реалізація вказаних законодавчих пропозицій значною мірою вплине на ефективність роботи поліції, наблизить громадськість до їхньої діяльності, що в кінцевому підсумку буде сприяти більш високим показникам рівня довіри населення до поліції. А держава, в свою чергу, повинна подбати про фінансове забезпечення працівників Національної поліції, адже саме ця ланка є найважливішою і першочерговою для кожного громадянина України.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02. 07. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015№ 877. URL: <https://kmu.gov.ua/npas/248607704>.
3. Мищак І.М. Проблемні аспекти реформування законодавчого забезпечення діяльності Національної поліції України. Громадська думка про правотворення. 2020. № 10 (195). С. 26–29. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2020/10.pdf>.
4. Офіційний сайт Національної поліції України. URL: <https://www.npu.gov.ua/>.

Чаплинська Ю.А.,
доктор юридичних наук, професор,
прокурор Лівобережної окружної
прокуратури м. Дніпра
Дніпропетровської області

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Оптимальна організація системи органів прокуратури є найважливішою умовою її ефективного функціонування. Як і будь-який інший орган державної влади, прокуратура являє собою певну організацію, тобто стійку систему спільно працюючих індивідів на основі ієрархії рангів та займаних посад. Органи прокуратури на сьогодні представлені розгалуженою мережею не тільки самих прокуратур різних рівнів та

предметної компетенції, а й наукових і освітніх установ, інших організацій, які є юридичними особами, організаційно між собою взаємопов'язаних і взаємообумовлених єдністю вирішуваних завдань щодо забезпечення режиму законності і правопорядку в державі.

26 травня 2015 року Президентом України було затверджено Указ, яким було введено в дію рішення Ради національної безпеки й оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України». Ця Стратегія спрямована на реалізацію до 2020 року визначених нею пріоритетів державної політики національної безпеки, а також реформ, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, ратифікованою Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII, і Стратегією сталого розвитку «Україна–2020», схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5. Серед основних напрямів державної політики національної безпеки України було, зокрема, сформовано положення про необхідність завершення реформування органів прокуратури відповідно до норм і стандартів Європейського Союзу.

Загалом же, організаційна система органів прокуратури та її єдність неодноразово ставала «наріжним каменем» процесу проведення низки реорганізаційних дій у її межах. Досвід розвитку цієї державної інституції показує, що даний процес не втрачає своєї динаміки й сьогодні.

Але, аналіз міжнародної нормотворчої практики продовжує показувати, що зобов'язань багато, а реальних результатів мало. Адже, певна річ, як зазначив Президент України, входження України до Ради Європи викликало нові бачення перспектив побудови й функціонування органів прокуратури. У Рекомендаціях Парламентської Асамблеї Ради Європи 1604 (2003) 1 «Про роль прокуратури в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права», прийнятих на 870 зустрічі заступників міністрів 4 лютого 2004 р., підкреслюється її роль у забезпеченні безпеки та свободи в європейських суспільствах. У подальшому ПАРЕ у своїх резолюціях і рекомендаціях постійно нагадувала українській владі про зобов'язання перед Радою Європи змінити роль і функції прокуратури відповідно до зазначених положень Рекомендацій 1604 (2003) 1 [1, с. 63]. Проте, як влучно зазначив І. Назаров, європейську спільноту турбує більше не наявність у прокуратури України функцій не притаманних демократичним країнам, а ті повноваження,

якими наділені органи прокуратури для реалізації своїх функцій, та випадки зловживання ними [2].

Зважаючи на це, можемо говорити про ті випадки, коли матеріальна норма є, а процесуальна відсутня, тобто немає механізму реалізації та досягнення поставлених цілей. Відтак, потрібен, насамперед, науково обґрунтований організаційний системно-функціональний підхід до процесу трансформаційних процесів в органах прокуратури, який надасть змогу вдосконалити діяльність її структурних підрозділів шляхом оптимізації їх завдань та функцій, структури й чисельності, фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового та кадрового забезпечення.

На сьогодні враховуючи усі трансформаційні процеси, досліджуючи систему прокуратури України, можемо говорити про ієрархію та спеціалізацію в системі органів прокуратури. За ієрархією можемо побачити чітку субординацію та підпорядкування в діяльності, а спеціалізовані прокуратури – діють за предметно-галузевим принципом і в окремих сферах життєдіяльності. Використання вертикальних і горизонтальних зв'язків структурних елементів прокуратури визначають лінійно-функціональний тип побудови її організаційної структури. Передбачений законодавством централізм і самостійність прокурорської системи, забезпечення нею єдності й законності на всій території країни об'єктивно диктують особливий характер організації та структурування прокуратури. В основі побудови системи органів прокуратури лежать жорстка ієрархія та визначеність об'єму прокурорських повноважень, імперативний порядок взаємовідносин усіх ланок прокуратури, процесуальна та службова дисципліна, гарантом яких виступає Генеральний прокурор України, поєднання єдиноначальності з колегіальністю [3, с. 6].

Характер же взаємозв'язків органів прокуратури між собою, по вертикалі та всередині власної структури по горизонталі, дають підстави для віднесення прокурорської системи за структурною побудовою до лінійно-функціонального типу. Це означає, що в структурах цього типу ланки нижчого рівня перебувають у безпосередньому (лінійному) підпорядкуванні керівника вищого рівня. Водночас кожен працівник прокуратури підлеглий і підзвітний лише одному керівникові та, відповідно, пов'язаний із вищими за рівнем органами прокуратури лише

через нього. Лінійний керівник згідно з принципом єдиноначальництва несе відповідальність за весь обсяг діяльності ввірених йому органів, підрозділів і працівників [3, с. 7]. Лінійна структура досить ефективна, оскільки ґрунтується на чітких і простих взаємозв'язках підлеглості. За таким принципом у прокуратурі будуються взаємовідносини, розподіляються повноваження, компетенція та функції.

Важливим організаційно-структурним рішенням стало утворення спеціалізованих прокуратур для забезпечення законності в специфічних сферах правових відносин, що мають особливу важливість для функціонування суспільства й держави, а також вимагають нестандартних заходів забезпечення організаційно-структурного характеру. Ними стали військові прокуратури та Спеціалізована антикорупційна прокуратура.

На сьогодні важливо дійти єдиної позиції щодо процесу реформування та оптимізації системи та чисельності органів прокуратури. За своїм змістом оптимізація походить від латинського слова *optimus* та має декілька значень: а) це процес вибору найкращого варіанта з можливих; б) це процес приведення системи до оптимального стану; в) це процес надання будь-чому найвигідніших характеристик, співвідношень.

Усі трансформаційні процеси не можуть бути реалізовані без чіткої мети та розуміння правового статусу органів прокуратури. Правове регулювання як самої структурної побудови, так і функціонування зазначених органів потребує значних змін та удосконалення, приведення їх до стандартів та вимог європейської спільноти. Президент, Уряд, Парламент, представники органів прокуратури, які є активними учасниками, тією чи іншою мірою, реорганізаційних і реформаційних процесів, повинні розробити таку концепцію інституційної, функціональної та адміністративної реформи, яка значно оптимізує роботу та структуру органів прокуратури, а також забезпечить підвищення рівня кваліфікації прокурорів та рівномірне навантаження на кожного окремого прокурора, та створить сприятливі умови для взаємодії населення з органами прокуратури.

Отже, оптимізацію системи органів прокуратури необхідно здійснювати шляхом: критичного перегляду структури та штатів органів прокуратури; дотримання тієї позиції, що процес реформування має відображати вимоги сформованих світовою практикою засад функціонування органів прокуратури та правосуддя; чіткого визначення

функціональних обов'язків і повноважень усіх структурних підрозділів органів прокуратури; усунення дублювання та паралелізму в роботі окремих структурних підрозділів органів прокуратури; наукового забезпечення діяльності органів прокуратури; визначення оптимальної штатної чисельності співробітників органів прокуратури та рівня їх матеріально-фінансового забезпечення; поступового запровадження диференційованих нормативів штатної чисельності та навантаження залежно від характеру покладених завдань на співробітників органів прокуратури; запровадження механізму забезпечення реалізації норм соціального захисту співробітників органів прокуратури; вироблення та закріплення гарантій професійної діяльності органів прокуратури; підвищення рівня довіри до органів прокуратури, зниження рівня корупції в її структурних підрозділах.

Водночас не має порушуватися єдність системи прокуратури України, яка забезпечується: єдиними засадами організації та діяльності прокуратури; єдиним статусом прокурорів; єдиним порядком організаційного забезпечення діяльності прокурорів; фінансуванням прокуратури виключно з Державного бюджету України; вирішенням питань внутрішньої діяльності прокуратури органами прокурорського самоврядування [4].

Коли ми говоримо про оптимізацію системи органів прокуратури, ми маємо на увазі необхідність їх переформатування в інституційну систему з такою кількістю особового складу, яка здатна виконувати основні функції держави щодо захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. Оптимізація системи органів прокуратури та більш чітка регламентація їх діяльності сприятиме подальшому розвитку правосуддя в державі. Удосконалення ж організаційної структури полягає в перегляді штатних розкладів і укрупнення окремих прокуратур, що, на нашу думку, сприятиме поліпшенню діяльності досліджуваних.

Отже, оптимізація – це не просто бездумне та механічне скорочення особового складу та структурних елементів системи. Це, насамперед, перерозподіл обсягу повноважень між конкретними, чітко визначеними структурними елементами, а також між різними рівнями таких структур. До того ж, очевидним є той факт, що в епоху електронних технологій частина функцій, які сьогодні виконують співробітники органів прокуратури, повинна перейти у сферу електронних повноважень.

Оптимізація органів прокуратури має, зокрема, виражатися через усунення термінологічних неточностей, колізій, прогалин і невизначеностей. А властивості прокуратури не повинні дублювати властивості інших правозастосовних органів.

Список використаних джерел:

1. Марочкін І. Є. Прокуратура України: проблеми становлення і розвитку. *Правоохоронна діяльність*. 2011. № 2 (15). С. 62–68.
2. Назаров І. Прокуратура України на шляху до європейських стандартів. *Право України*. 2007. № 2. С. 85 – 88.
3. Організація роботи та управління в органах прокуратури: навчальний посібник у запитаннях і відповідях / За заг. ред. М.К. Якимчука і І.В. Європіної. К.: Національна академія прокуратури України. 2009. 207 с.
4. Про прокуратуру : закон від 14.10.2014 №1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. №2-3. Ст. 12.

Чаплинський К.О.,

доктор юридичних наук, професор
завідувач кафедри криміналістики та
домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ
ЗЛОЧИННИЙ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ НАДАННЯ ТУРИСТИЧНИХ
ПОСЛУГ**

В умовах становлення правової й незалежної держави, реформування її соціально-економічної та політичної сфер, євроінтеграції України до країн Європейського співтовариства спостерігається зростання організованої злочинності. Кількісно-якісні зміни у структурі організованої злочинності характеризуються удосконаленням існуючих, застосуванням новітніх способів учинення кримінальних правопорушень, форм та способів протидії досудовому розслідуванню. На сьогодні

технологія організованої злочинної діяльності значно ускладнилася, що зумовлено використанням новітніх технічних засобів, складними й витонченими способами підготовки й приховування кримінальних правопорушень, які традиційними методами виявляти досить складно. Низька якість розкриття й розслідування, недостатність кваліфікованих кадрів у правоохоронних органах, відсутність системи попередження і профілактики кримінальних правопорушень, створили підґрунтя до збільшення їхньої кількості, у тому числі і у сфері надання туристичних послуг.

Сьогодні сфера туристичної діяльності налічує велику кількість різноманітних турагентств та туроператорів, які пропонують широкий спектр туристичних послуг їх споживачам у різних напрямках та країнах світу.

На думку Л.І. Гонтаржевської, ринок туристичних послуг – це система відносин між суб'єктами ринку (виробниками туристичних продуктів, платоспроможними споживачами, посередниками). Споживачами туристичних послуг є туристи. Чистими посередниками між туристами и виробниками послуг виступають туристичні агентства, клуби, асоціації. Одночасно виробниками (розробляють і реалізують тури) и посередниками (укладають угоди з безпосередніми виробниками одиничних туристичних послуг) є туроператори. Виробниками первинних туристичних послуг є готелі, транспортні компанії, заклади харчування, екскурсійні бюро, музеї, театри, заклади дозвілля тощо. Суб'єктами туристичного ринку також є і виробники супутніх послуг і товарів – рекламні компанії, засоби мас медіа, виробники товарів «внутрішнього експорту» (сувенірів, традиційних товарів у певних країнах), будівельні компанії тощо [1, с. 18].

Зважаючи на це, будь-які із зазначених суб'єктів можуть мати безпосереднє відношення до учинення протиправних дій у сфері туристичної діяльності. Окрім того, низка суб'єктів може брати участь у розробці туристичного продукту, його комплектації та його просуванні, інші суб'єкти є споживачами туристичних послуг. Натомість, слід зазначити, що підприємствам, які працюють на ринку туристичних послуг, необхідно дотримуватись принципу прихильності стосовно концепції маркетингу: розуміти і опиратись на вимоги і бажання клієнтів, вміти точно визначити свій ринок і зорієнтувати своїх працівників на надання

послуг найвищого рівня якості і вчасно. Саме це є концептуальною основою успішної діяльності сучасного туристичного підприємства [2, с. 86].

Втім, на думку Г.В. Захарової, деякі суб'єкти туристичної діяльності займаються шахрайськими діями, діючи від імені туроператора, який зарекомендував себе в індустрії туризму з позитивної сторони (привласнення торгової марки туроператора). У 28 % шахраї створюють «фіктивне» туристичне агентство, у 23 % – туристичні агентства були справжніми, але їх власники, намагаючись отримати вигоду, вчиняли обманні дії щодо туристів. Узагальнення слідчої практики свідчить про відношення до шахрайських дій з боку наступних суб'єктів: представників консульських установ – 8 %, державної міграційної служби – 6 %, страхових компаній – 14 %, фірм-перевізників – 22 %, представників підприємств харчування – 31 % та представників сфери готельного обслуговування – 11 %.

Останнім часом через вимоги багатьох країн світу проходження певного лікарського тестування для пересічення кордону, набувають поширення шахрайські дії із отриманням підроблених довідок про проходження таких тестів. Нерідко особи, які видають такі довідки, не мають ніякого відношення до сфери охорони здоров'я і ставлять підробку таких довідок за основу своєї діяльності. До того ж, у 34 % вказані суб'єкти можуть або вступати між собою у попередню змову, або утворювати стійке об'єднання декількох осіб, які попередньо зорганізувалися для вчинення шахрайств у сфері туризму. Також слід зазначити, що у динаміці злочинності, у тому числі й у сфері туристичної діяльності, відзначається істотне зростання організованих злочинних посягань. При цьому, професіоналізм і освіченість осіб, які вчиняють злочини у зазначеній сфері, постійно зростають, оскільки вони адаптуються до нових умов [3].

Щодо шахрайства у сфері надання туристичних послуг, то саме представники чи псевдопредставники туроператорів (турагентств) найчастіше фігурують в якості суб'єктів цих злочинів (96 %). Якщо йдеться про шахраїв, які дійсно працюють у туристичних фірмах, то за загальним правилом всі вони є службовими особами. При цьому при визначенні їх статусу слід звертатися не тільки до положень ч. 3, 4 ст. 18 КК України, де, власне, дається законодавча дефініція службової особи, а

й до відповідних наказів, інструкцій, функціональних обов'язків та інших документів, якими керуються у процесі своєї професійної діяльності згадані особи.

Окрему ланку займають правоохоронні органи, які надають «дах» злочинної діяльності організованих груп та особи, які здійснюють державний контроль та нагляд у сфері туризму. Зокрема, заходи, спрямовані на дотримання правил ведення туристичного бізнесу здійснює Державне агентство розвитку туризму, яке видає ліцензії на право провадження туроператорської діяльності та веде ліцензійний реєстр суб'єктів туроператорської діяльності, здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням туроператорами ліцензійних умов провадження туроператорської діяльності та виконує інші функції. Серед суб'єктів, які входять до складу групи можуть входити особи, які виконують фінансово-розпорядчі функції, менеджери [3].

Досліджуючи організовані злочинні угруповання як суб'єкт злочинної діяльності, слід пам'ятати про те, що кожне злочинне об'єднання складається з окремих індивідів, які володіють певними знаннями, якостями та ознаками, що характеризують їх в особистісному відношенні. Між тим, становище у складі злочинної групи накладає відбиток на поведінку й риси характеру її членів, в яких відображаються усі ознаки організованої групи в цілому [4].

Організатори кримінальних угруповань у різних сферах нерідко пристосовуються до часто повторюваних та приблизно однакових умов, до типових факторів у схожих умовах, а також типових факторів, що обумовлюють вибір способу вчинення злочину та приховування слідів. Внаслідок чого з'являється типовий почерк організованої злочинної діяльності, що складається під впливом певних факторів, що обумовлюють вибір засобів досягнення злочинних цілей [5, с. 245].

На думку Г.В. Захарової, близько 22 % злочинних угруповань спеціалізується на шахрайствах, пов'язаних із порядком ведення туристичного бізнесу; 41 % – вчиняють протиправні дії, пов'язані із наданням туристичних послуг; 11 % – здійснюють злочинні дії відносно відпочивальників (обмін валют, ворожіння, обманне заволодіння цінними речами у зонах відпочинку, екскурсійні послуги); 13 % – кримінальні правопорушення, пов'язані із супроводженням документів, які є необхідними для здійснення туристичної подорожі [3]. Втім, близько 45 %

організованих кримінальних угруповань діють одночасно у будь-якому секторі сфери надання туристичних послуг, маючи при цьому корупційні зв'язки в органах державної влади і управління, правоохоронних органах.

Список використаних джерел:

1. Гонтаржевська Л.І. Ринок туристичних послуг в Україні: Навчальний посібник. Донецьк: Східний видавничий дім, 2008. 180 с.
2. Жук І.З. Управління маркетинговою діяльністю суб'єктів туристичного бізнесу України: дис. ... канд. юрид. наук : 08.00.03 / Львівський національний університет ім. Франка, Львів, 2015. 20 с.
3. Захарова Г.В. Теоретичні засади методики розслідування шахрайства у сфері туризму, вчиненого організованою групою: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Київ, 2021. 268 с.
4. Чаплинський К.О. Тактичне забезпечення розслідування діяльності злочинних угруповань: монографія / К.О. Чаплинський ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Д. : Ліра, 2010. 304 с.
5. Корж В.П. Теоретические проблемы методики расследования преступлений в сфере экономической деятельности, совершаемых организованными преступными образованиями. Монографія. Харьков, 2002. 504 с.

Чередник К.О.,
кандидат юридичних наук,
начальник Головного управління
Держгеокадастру у Дніпропетровській області

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВ НА РИНКУ НЕРУХОМОСТІ, ВЧИНЕНИХ КРИМІНАЛЬНИМИ УГРУПОВАННЯМИ

На сьогодні спостерігається збільшення злочинних проявів, пов'язаних з незаконним заволодінням нерухомістю, а також грошима, призначеними для будівництва такої нерухомості. Це ставить перед наукою та правоохоронною діяльністю завдання щодо розробки нових

підходів до боротьби із злочинністю та протидії злочинним проявам, вжиття ефективних заходів, що відповідають сучасним тенденціям. Успішність розкриття, розслідування та судового розгляду будь-якого кримінального правопорушення залежить від правильного професійного процесуального оформлення його початкового етапу, а також виконання завдань кримінального провадження, які властивих цьому етапу. Водночас, вирішення організаційних питань на цьому етапі, є одним з найважливіших напрямків слідчої діяльності. Початок кримінального провадження, як правило, починається з отримання початкових відомостей про подію, яка, на погляд заявника або працівника правоохоронних органів, містить в собі ознаки злочину. Згідно ст. 214 КПК України, приводами для початку досудового розслідування кримінального правопорушення є: заява про обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; повідомлення про обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення; в) самостійне виявлення слідчим чи прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення.

Разом з тим, М.А. Погорецький слушно наголошує, що привід до початку досудового розслідування має правове значення лише в єдності з підставами. Виходячи зі змісту ст. 214 КПК, підставою для початку досудового провадження є обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Втім, на думку ряду науковців, підстави для початку досудового розслідування є оціночною правовою категорією, тому наявність таких підстав, а саме обставин, що можуть свідчити про вчинення правопорушення, визначаються уповноваженою особою в залежності від результатів співставлення наявних даних, що містяться у відповідних приводах до початку досудового розслідування, та ознак злочину [1, с. 96]. Інші вчені вважають підставою для початку досудового провадження конкретні фактичні дані, що свідчать про вчинений злочин чи злочин, що готується, та про відсутність обставин, які перешкоджають веденню кримінального судочинства [2, с. 122]. Однак, ми не можемо погодитися з таким твердженням. Адже з цього виходить, що якщо є обставини, які перешкоджають веденню кримінального судочинства, розслідування не розпочинається. За наявності ознак складу кримінального правопорушення, такі чинники не можуть бути

перешкодою, а скоріше за все є складовими протидії розслідуванню.

Специфікою шахрайств, вчинених на ринку нерухомості злочинними угрупованнями, є той факт, що на початку досудового розслідування у більшості випадків є тільки вірогідні дані про подію. Достатніх підстав, які б свідчили про вчинення кримінального правопорушення, може не бути, оскільки більшість способів передбачає схожість з цивільно-правовими деліктами. Так, потерпілі, намагаючись захистити свої права, нерідко звертаються в місцеві загальні суди за правилами цивільного судочинства. Цей факт пояснюється тим, що більшість шахрайств маскується під прикриттям цивільно-правової угоди. Тому, предметом розгляду стає законність її укладання в межах цивільно-правового провадження. За будь-яких обставин, слід в обов'язковому порядку досліджувати умисел особи на момент укладання угоди щодо відчуження, оренди нерухомості, або інвестування в будівництво об'єктів нерухомості. Інакше мова йтиме про відсутність складу злочину та наявність цивільно-правових відносин, у тому числі неможливість виконати цивільно-правові зобов'язання у зв'язку із форсмажорними обставинами.

Наявність формальних цивільно-правових відносин, за допомогою яких суб'єкт прагне завуалювати свій злочинний умисел, за наявності підстав не повинна бути перешкодою для оцінки скоєного як злочину, передбаченого ст. 190 КК. Згідно судової практики для кваліфікації скоєного як шахрайства не має значення рівень витонченості обману, ступінь обачності або, навпаки, легковажності потерпілого. Важливо лише, щоб у конкретній ситуації потерпілий не усвідомлював факту застосування щодо нього обману, щоб обманні дії винного були ефективними в аспекті успішного заволодіння чужим майном (правом на нього). Обов'язковою ознакою шахрайства визнається вже згадувана добровільність передачі майна чи права на нього; щоправда, така добровільність має умовний (уявний) характер, адже насправді дії зазначених осіб щодо передачі майна чи права на нього зумовлені тим, що вони введені в оману. Між діянням винного і помилкою потерпілої особи, яка передає майно, повинен бути причинний зв'язок [3]. На нашу думку, законодавець визначив доволі стислий період часу для прийняття рішення щодо початку кримінального провадження – не пізніше 24 годин після отримання повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після його самостійного виявлення (ч. 1 ст. 214 КПК). Цей термін не є

достатнім для відмежування злочину від цивільно-правового делікту, особливо у справах досліджуваної категорії.

Хоча більшість вчених не вбачає в цьому проблему, посилаючись на той факт, що рішення про внесення до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення може прийматися на підставі імовірних знань. Адже ч. 5 ст. 214 КПК не вимагає прямого ствердження на факт злочину, а такі відомості повинні лише вказувати на обставини, що можуть свідчити про кримінальне правопорушення, тобто на ознаки конкретного злочину. Встановлення цих ознак шляхом проведення початкових процесуальних дій закономірно тягне за собою і встановлення сукупності окремих елементів складу цього злочину, а також визначення окремих ознак окремих його елементів [4, с. 283].

Невизначеність питання стосовно віднесення діяння до конкретного виду правових відносин, не дає підстави ігнорувати подію. У слідчого для прийняття рішення є 24 години, протягом яких він зобов'язаний з'ясувати, чи полягає суть певних правовідносин в площині цивільного права, чи виникли кримінально-правові відносини. Якщо є хоча б вірогідні дані вважати подію злочином, інформація вноситься до ЄРДР. Між тим, не завжди досудове розслідування розпочинається слідчим з досвідом, достатнім для прийняття правильного рішення. Як показали результати опитування, у 87 % територіальних підрозділів є окремі слідчі, до функціональних обов'язків яких відноситься внесення інформації до ЄРДР. Звісно керівник органу досудового розслідування визначає слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування, і цей слідчий вже може мати відповідну спеціалізацію з розслідування шахрайств, пов'язаних з нерухомістю, однак цьому співробітнику заново необхідно досліджувати усі обставини справи.

У справах щодо шахрайств на ринку нерухомості, вчинених ОЗГ, коло суб'єктів розслідування ще більш розширюється. Так, якщо у ході розслідування слідчий дійде висновку, що у діянні наявні ознаки організованості, передбачені ст. 28 КК, і встановляться факти відкриття та проведення досудового розслідування слідчими інших органів досудового розслідування щодо кримінальних правопорушень, вчинених одним угрупованням, відразу визначається підслідність. Зокрема, згідно ст. 217 КПК, матеріали розслідування щодо кількох кримінальних правопорушень мають бути виділені в окреме провадження, якщо дві чи більше особи

підозрюються у вчиненні одного чи більше кримінальних правопорушень.

Натомість, Наказом МВС «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України» № 570 встановлені чіткі вимоги, що стосуються виявлення ознак організованості. Так, у разі встановлення Начальником СУ територіального (відокремленого) підрозділу Національної поліції України в кримінальних провадженнях, досудове розслідування в яких розпочато слідчим відділом, ознак тяжких та особливо тяжких злочинів, які скоєно організованими групами або злочинними організаціями, він негайно повідомляє про це слідче управління з метою вирішення у встановленому законодавством порядку питання про визначення підслідності кримінального правопорушення. У той же час, начальник слідчого управління, з метою всебічного, повного і неупередженого дослідження обставин кримінальних проваджень, розпочатих слідчим відділом, відділенням підпорядкованого ГУНП територіального (відокремленого) підрозділу Національної поліції України, звертається до прокурора відповідного рівня щодо підслідності таких злочинів [5]. Як свідчить практика, в основному всі кримінальні провадження після проведення необхідних слідчих (розшукових) дій та інших заходів, направляються до органу досудового розслідування слідчого управління в ГУНП.

Разом з тим, організаційно процедура передачі кримінального провадження за підслідністю не прописана. В основному кримінальне провадження реєструється в канцелярії та передається через супровідний лист. З цього приводу А.А. Омаров категорично заявляє, що супровідний лист не містить тих складових частин, які повинна містити постанова (саме у цій формі приймаються рішення слідчим), і відповідно не надає можливості встановити підстави для передачі кримінального провадження від одного органу досудового розслідування до іншого. Тож, у будь-якому випадку ключовим документом, на основі якого кримінальне провадження повинно передаватися від одного органу досудового розслідування до іншого є постанова [6, с. 116].

В розрізі цього, звернемо увагу на результати опитування працівників, які мають досвід розслідування шахрайств, пов'язаних з нерухомістю. Так, 87 % респондентів вважає, що передача кримінальних проваджень від одного слідчого до іншого іноді стає на заваді повному та об'єктивному встановленню обставин справи, оскільки на кожному етапі

втрачається певна інформація, а іноді і докази. Натомість, 78 % респондентів, які є співробітниками СУ на рівні ГУНП, показали, що на момент отримання ними кримінальних проваджень, об'єднаних за фактом шахрайств щодо нерухомості, вчинених організованим злочинним угрупованням, якість проведених слідчих (розшукових) дій та інших заходів була зовсім не на високому рівні. 92 % з них не вважають заміну супровідного листа постановою вирішенням цих питань.

Таким чином, вирішення організаційних питань, що виникають на початку розслідування шахрайств на ринку нерухомості, вчинених злочинними угрупованнями, є одним з найважливіших напрямків слідчої діяльності. Водночас, створенню надійної організаційної структури має передувати оптимальне планування, управління і ефективна тактика розслідування.

Список використаних джерел:

1. Погорецький М.А. Початок досудового розслідування: окремі проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. № 1/2015. С. 93-103.
2. Лупинская П.А. Решения в уголовном судопроизводстве. Их виды, содержание и формы. М.: Юрид. лит., 1976. 168 с.
3. Постанова Верховного Суду України від 24 листопада 2016 року: URL: <http://www.shatarska.in.ua>.
4. Кримінальне процесуальне право України: навч. посіб. за ред. В.Г. Гончаренка; Акад. адвокатури України. К.: Юстініан, 2014. 573 с.
5. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України: Наказ № 570 від 06.07.2016: URL: <http://www.rada.gov.ua/>.
6. Омаров А.А. Щодо деяких проблемних питань процедури передачі кримінальних проваджень за підслідністю. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. № 3, том 2. 2016. С. 114-117.

Шапарь А.О.,

кандидат юридичних наук,
заступник директора з освітньої
та науково-дослідної діяльності
Криворізького навчально-
наукового інституту ДонДУВС

Татаренко С.В.,

старший оперуповноважений в особливо
важливих справах відділу УОТЗ ГУНП в
Дніпропетровській області,
аспірант Донецького державного
університету внутрішніх справ

НЕГЛАСНІ ЗАХОДИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ

В сучасних правових реаліях ефективність досудового розслідування кримінальних правопорушень значною мірою залежить від якості чинного кримінального процесуального законодавства, зокрема правового регулювання збирання, дослідження та використання доказів. Забезпечення слідчого додатковими засобами розкриття і розслідування злочинів шляхом закріплення у вітчизняному законодавстві інституту негласних заходів, з одного боку, значно прискорює та спрощує проведення досудового розслідування, підвищує ефективність боротьби зі злочинністю, а також запроваджує нові механізми отримання доказів у випадках, коли відомості про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. З іншого, – виникає значний ризик порушення основоположних прав і свобод громадян, які можуть призвести до наростання кризових явищ внаслідок зниження довіри до діяльності правоохоронних органів та держави в цілому. Таким чином, теоретичний і практичний інтерес становлять проблеми нормативно-правового регулювання негласних заходів в кримінальному провадженні для визначення можливостей вдосконалення процесуальної форми негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів у взаємозв'язку з забезпеченням дотримання прав і законних

інтересів людини.

Питання, пов'язані з визначенням сутності та порядку проведення негласних слідчих (розшукових) дій досліджували такі науковці як В. О. Глушков, В. Г. Дрозд, М. В. Корнієнко, Є. Д. Лук'янчиков, Б. Є. Лук'янчиков, М. Ю. Мирошниченко, В. А. Молдован, М. А. Погорецький, В. М. Тертишник, В. О. Ходанович та інші. При цьому М. Г. Вербенський, Л. М. Лобойко, Л. Д. Удалова, О. М. Чистолінов вказували на функціональні проблеми застосування негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів в процесі розкриття і розслідування кримінальних правопорушень з урахуванням неодноразових змін в кримінальному процесуальному законодавстві України. Незважаючи на численні наукові здобутки в напрямку подальшого вдосконалення норм чинного Кримінального процесуального кодексу України, існуючий ризик надмірного обмеження прав людини на досудовому розслідуванні обумовлює необхідність більш змістовного дослідження окремих аспектів нормативно-правового регулювання негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно розшукових заходів, що буде сприяти належному виконанню завдань кримінального провадження.

Правову основу проведення негласних слідчих (розшукових) дій, захисту інформації при проведенні цих слідчих дій становлять Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Закони України «Про прокуратуру», «Про державну таємницю», «Про оперативно-розшукову діяльність», Звід відомостей, що становлять державну таємницю, (затверджений наказом Служби безпеки України від 12.08.2005 № 440 і зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17.08.2005 за № 3902/11182) та інші нормативно-правові акти.

Негласні, а в свою чергу оперативно-розшукові заходи, пов'язані з тимчасовим обмеженням прав людини, проводяться з метою запобігання тяжким або особливо тяжким злочинам, їх виявлення та припинення, розшуку осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання або безвісти зникли, захисту життя, здоров'я, житла і майна працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, припинення розвідувально-підривної діяльності проти України [1].

На проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які в свою чергу обмежують певні конституційні права людини, уповноважені: слідчі органів внутрішніх справ, органів безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань (з дня початку його діяльності), а також уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України, які проводять негласні слідчі (розшукові) дії за письмовим дорученням слідчого, прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів слідчими під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва.

За рішенням керівництва органу до здійснення або участі у проведенні негласної слідчої (розшукової) дії, залучаються оперативні підрозділи, які входять до складу державного органу, визначеного у статті 246 КПК України, є уповноваженим оперативним підрозділом.

Основними видами процесуальних документів, які складаються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій є: постанова, клопотання, ухвала слідчого судді, доручення та протоколи.

Докладніше про кожний з документів :

Рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії слідчий, прокурор викладає в постанові, яка має відповідати вимогам ст.ст. 246, 251 КПК України, якщо ця дія проводиться без дозволу слідчого судді, або в невідкладних випадках, передбачених ст. 250 КПК України.

Клопотання слідчого, прокурора слідчому судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинне відповідати вимогам, зазначеним у ст. 248 КПК України, та матеріалам кримінального провадження, які надаються лише на вимогу слідчого судді для підтвердження необхідності проведення негласної слідчої (розшукової) дії [2].

При складанні клопотання інформація про ідентифікаційні ознаки кінцевого обладнання, ПІБ особи, права якої тимчасово обмежуються, або адресу за якою планується проведення негласної слідчої (розшукової) дії має у подальшому, при проведенні певної негласної слідчої (розшукової)

дії ключове значення, і насамперед саме від її точності залежить результат проведення негласної слідчої (розшукової) дії, тому особа, яка складає клопотання повинна перевірити достовірність, правильність цих даних неодноразово. Складене та погоджене з керуючим прокурором клопотання слідчого надається слідчим на розгляд голові чи за його визначенням іншому судді Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя, у межах територіальної юрисдикції якого перебуває орган досудового розслідування (ст. 247 КПК України) [2].

Проводити негласні слідчі (розшукові) дії слідчий може самостійно, спільно з уповноваженими оперативними підрозділами, залучати до їх проведення інших осіб, а також доручати їх проведення уповноваженим оперативним підрозділам (п.6 ст. 246 КПК України) [2]. Слідчий, прокурор надсилає доручення керівнику органу, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення і у складі якого знаходяться орган розслідування та/або оперативні підрозділи, уповноважені на проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 246 КПК України) [2]. У випадку, коли матеріали оперативно-розшукової діяльності були використані як приводи та підстави для початку досудового розслідування, доручення на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, як правило, надається оперативному підрозділу, який виявив злочин, але враховуються його повноваження. До доручення слідчого, прокурора додається ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Доручення складається у двох примірниках на офіційному бланку органу досудового розслідування.

Керівник органу відповідно до відомчих нормативно-правових актів визначає виконавця - оперативний підрозділ (оперативні підрозділи). Негласна слідча (розшукова) дія – зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж доручається лише відповідним підрозділам органів внутрішніх справ та Служби безпеки України.

Уповноважений оперативний підрозділ для виконання доручення слідчого, прокурора з урахуванням необхідності забезпечення умов для проведення негласних слідчих (розшукових) дій залучає на підставі свого завдання відповідні оперативні та оперативно-технічні підрозділи. За результатами виконання доручення оперативний співробітник (працівник) складає рапорт із зазначенням результатів виконаного доручення,

залучених при цьому сил і засобів, а також їх результатів. Протокол про хід і результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії (або її етапів) складається слідчим, якщо вона проводиться за його безпосередньої участі, в інших випадках - уповноваженим працівником оперативного підрозділу і повинен відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження. Періодичність складання протоколів залежить від виду негласної слідчої (розшукової) дії, терміну її проведення (одномоментно чи впродовж часу), від доручення слідчого, прокурора, але в будь-якому випадку безпосередньо після отримання фактичних даних, які можуть використовуватись як докази для встановлення місця перебування особи, що розшукується, про кожний випадок огляду, виїмки, дослідження матеріалів про результати негласної слідчої (розшукової) дії тощо. Кожний протокол про результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії з додатками не пізніше 24 годин після його складання передається прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва. Додатки до протоколу мають бути належним чином виготовлені, упаковані з метою надійного збереження, а також засвідчені підписами осіб, які виконували негласну слідчу (розшукову) дію (ст.105 КПК України) [2].

Фіксація результатів негласної слідчої (розшукової) дії повинна здійснюватись таким чином, щоб завжди була можливість експертним шляхом встановити достовірність цих результатів.

Особа, конституційні права якої були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження (ст. 253 КПК України) [2]. У повідомленні зазначається вид негласної слідчої (розшукової) дії, а також подальше використання отриманих матеріалів у кримінальному провадженні або їх знищення. Конкретний час повідомлення визначається із урахуванням наявності чи відсутності загроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров'я осіб, які причетні до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Відповідне повідомлення про факт і результати негласної слідчої (розшукової) дії повинне бути здійснене протягом дванадцяти місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом.

Впровадження інституту негласних слідчих (розшукових) дій у вітчизняне кримінальне судочинство стало вагомим засобом посилення боротьби зі злочинністю. Сучасне правове регулювання зазначеного інституту спрямовано на забезпечення балансу між інтересами ефективного кримінального переслідування з одного боку, та забезпеченням прав та свобод особи від надмірного втручання держави – з іншого. Дотримання встановлених правових процедур щодо підстав та порядку проведення негласних заходів у кримінальному судочинстві є головною умовою допустимості використання отриманих за їх результатами фактичних даних.

Список використаних джерел:

1. Закони України «Про оперативно-розшукову діяльність»: *Відомості Верховної ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 01.12.2021).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#> (дата звернення 01.12.2021).

Яковченко О.І.,
Начальник Відділення поліції № 5 ДРУП
ГУНП в Дніпропетровській області

ЩОДО СТАНУ НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ ОПЕРАТИВНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ ЛІНІЇ РОБОТИ ЩОДО НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Протидія незаконним заволодінням транспортними засобами завжди була пріоритетним напрямком діяльності держави в цілому та правоохоронних органів зокрема. Кризові процеси в Україні, складне суспільно-політичне та економічне становище держави, що супроводжується правовими й організаційно-функціональними змінами у діяльності правоохоронних органів, створили підґрунтя до формування

організованих злочинних груп осіб, які вчинюють незаконні заволодіння транспортними засобами, в результаті чого все частіше злочинні дії набувають ознак організованого характеру. Під час підготовки та вчинення незаконних заволодінь транспортними засобами кримінальні угруповання діють більш відкрито й зухвало, застосовуючи найсучасніші науково-технічні засоби, новітню зброю, використовуючи корумповані зв'язки для отримання інформації про оперативні можливості правоохоронних органів, зокрема перекриття території обслуговування силами і засобами поліції – патрулями, камерами спостереження, системою відеофіксації транспортних засобів з розпізнаванням номерних знаків «Відеоконтроль - Рубіж» тощо [1, с. 1].

Як показують статистичні дані рівень злочинності, пов'язаної з незаконним заволодінням транспортними засобами за останні 5 років упав у 3 рази, у 2016 році було відкрито 12 205 кримінальних проваджень, у 2017 – 9018, у 2018 – 6642, у 2019 – 5467, у 2020 – 4496. Водночас рівень оголошених підозр по вказаним кримінальним провадженням залишається досить низьким (близько 2200 підозр в рік). Тобто у більш ніж половині випадків не було встановлено особу злочинця. Така ситуація обумовлена багатьма факторами серед яких й низький рівень оперативного обслуговування кримінальною поліцією лінії роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами.

Недосконалість правового регулювання та відсутність науково обґрунтованих рекомендацій з організації оперативного обслуговування кримінальною поліцією лінії роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами не дозволяє в певному обсязі реалізувати її потенціал для протидії незаконному заволодінню транспортними засобами та перешкоджає ефективному використанню результатів такої діяльності як у оперативно-розшуковій так і у кримінальній процесуальній діяльності.

Аналіз наукових доробок авторів показав, що на сьогодні окремі проблемні питання оперативно-розшукової протидії незаконному заволодінню транспортними засобами були предметом досліджень лише дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Зокрема, окремі проблемні питання оперативно-розшукової протидії незаконному заволодінню транспортними засобами були предметом досліджень таких вчених, як: **Гапчич В.О.** «Протидія незаконним

заволодінням транспортними засобами можливостями оперативно-розшукової діяльності» (2014 р.), **Говорун Д.В.** «Організація і тактика протидії підрозділами кримінальної поліції розбійним нападам на водіїв автотранспорту» (2021 р.), **Ковбаса В.М.** «Тактичне забезпечення розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених злочинними угрупованнями» (2012 р.), **Лютий В.В.** «Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених організованими групами» (2016 р.), **Мицак Б.Ф.** «Попередження та розкриття незаконного заволодіння транспортними засобами» (2010 р.), **Мороз О.О.** «Організація та тактика боротьби з крадіжками і угонами автототранспорту» (1999 р.), **Попова Н.О.** «Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів у протидії незаконним заволодінням автотранспортом» (2014 р.), **Скрипа Є.В.** «Кримінально-процесуальне доказування злочинів, пов'язаних з незаконною легалізацією автотранспорту» (2010 р.), **Христов О.Л.** «Організація і тактика попередження та розкриття незаконних заволодінь транспортними засобами, поєднаних з насильством» (2010 р.), **Цибенко О.С.** «Виявлення та розслідування незаконного заволодіння автомобілем, учиненого з подоланням системи захисту» (2018 р.), **Черниш М.О.** «Оперативно-розшукова протидія незаконним заволодінням транспортними засобами» (2019 р.), **Щупаківський Р.В.** «Кримінально-правова характеристика та запобігання органами внутрішніх справ незаконному заволодінню транспортними засобами» (2013 р.) та ін.

Як показав аналіз вказаних вище наукових праць, лише у двох з дванадцяти праць автори розглядали окремі питання оперативного обслуговування кримінальною поліцією лінії роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами. Зокрема це дослідження О.О. Мороза та Д.В. Говоруна.

Першим дослідженням в сучасній українській науці, присвяченим питанням оперативно-розшукової протидії незаконному заволодінню транспортними засобами було дослідження О.О. Мороза «Організація та тактика боротьби з крадіжками і угонами автототранспорту».

У своєму дослідженні автором було запропоновано рекомендації по удосконаленню оперативного обслуговування об'єктів та осіб, які становлять інтерес у зв'язку із вчиненням крадіжок і угонів автототранспорту. Зокрема автором запропоновано створення

самостійних підрозділів та впровадження постійної спеціалізації оперспівробітників по боротьбі з цими злочинами. З метою поліпшення інформаційного забезпечення по даній лінії автором запропоновано ввести диференційовані показники, які характеризують стан, структуру, динаміку та інші ознаки всієї цієї групи, а також окремих видів злочинів, що входять до неї. Крім того, автор зауважив, що вимагає оптимізації, в тому числі за допомогою ЕОМ, система накопичення, обробки, пошуку та використання інформації, що представляє оперативний інтерес у зв'язку із злочинами, пов'язаними з крадіжками і угонами автотранспорту [2].

Через 22 роки, у 2021 році Д.В. Говорун захистив дисертацію на тему «Організація і тактика протидії підрозділами кримінальної поліції розбійним нападам на водіїв автотранспорту». У своєму дослідженні автор дослідив окремі елементи оперативного обслуговування кримінальною поліцією лінії роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами. Зокрема автором досліджено питання аналізу стану оперативної обстановки як способу виявлення осіб, які вчиняють розбійні напади на водіїв автотранспорту. Зокрема автором виокремлено параметри оперативної обстановки, які автор пропонує поділити на три групи: що характеризують розбійні напади на водіїв автотранспорту, їх стан на певний час, динаміку, рівень, місце, час, спосіб та інші обставини вчинення цих злочинів, контингент осіб, які їх вчиняють (82,6 %), які складають соціально-економічну, демографічну та географічну характеристику області, міста, району (стан доріг, наявність ринків збуту автотранспорту та його запчастин, наближеність до кордонів країни та тимчасово окупованих територій) (76,2 %); які характеризують наявні сили та засоби оперативних підрозділів, інших підрозділів Національної поліції, що залучаються до протидії розбійним нападам на водіїв автотранспорту (58,8 %). Крім того, автором визначено, що результати аналізу та оцінки оперативної обстановки як способу виявлення осіб, які вчиняють розбійні напади на водіїв автотранспорту, можуть бути реалізовані наступним чином: негайні зміни в розстановці та використанні сил і засобів (74,2 %). Цей прийом найчастіше має застосовуватись керівником в результаті оцінки добового оперативного зведення і позачергової інформації (якщо вона надійшла) при розстановці особового складу і техніки на ключових дорогах визначеної території в рамках принципової схеми комплексного використання сил та засобів під час запровадження спеціальної операції

«Перехват»; посилення боротьби з окремими видами злочинів, які можуть бути споріднені з розбійними нападами на водіїв автотранспорту (82,1 %). Ці рішення можуть впроваджуватися в життя шляхом внесення коректив у діючий план підрозділу Національної поліції, або підготовки відповідних заходів для включення в подальший план роботи [3].

Звісно здобутки зазначених авторів можуть стати основою для подальших досліджень проблем оперативного обслуговування кримінальною поліцією лінії роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами, однак вони не вирішують наявних на сьогодні проблем такої діяльності.

З цього можна дійти висновку, що для вирішення проблемних питань оперативного обслуговування кримінальною поліцією лінії роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами, окремого дослідження потребують питання, які не були досі досліджені:

- інституційна спроможність оперативного обслуговування кримінальною поліцією лінії роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами;
- удосконалення системи правового забезпечення оперативного обслуговування кримінальною поліцією лінії роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами;
- особливості здійснення початкового аналізу оперативної обстановки на території оперативного обслуговування за лінією роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами;
- планування заходів по оперативному обслуговуванню кримінальною поліцією лінії роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами;
- організація розстановки сил підрозділів кримінальної поліції на території оперативного обслуговування за лінією роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами;
- особливості збору та оновлення інформації про стан оперативної обстановки на території оперативного обслуговування за лінією роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами;
- особливості використання негласних позаштатних працівників в процесі оперативного обслуговування кримінальною поліцією лінії роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами;

- особливості здійснення заходів оперативно-розшукової превенції в процесі оперативного обслуговування кримінальною поліцією лінії роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами.

Список використаних джерел:

1. Лютий В.В. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених організованими групами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київ: НАВС, 2016. 22 с.

2. Мороз О.О. Організація та тактика боротьби з крадіжками і угонами автотранспорту: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 21.00.06. Київ: НАВСУ, 1999. 17 с.

3. Говорун Д.В. Організація і тактика протидії підрозділами кримінальної поліції розбійним нападам на водіїв автотранспорту: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Київ: НАВС, 2021. 20 с.

**РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ:
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ»**

З метою консолідації зусиль науковців та практиків, спрямованих на протидію злочинності засобами оперативно-розшукової діяльності, впровадження результатів науково-дослідної роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ у практичну діяльність Національної поліції і в освітній процес університету 22 грудня 2021 року було проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики», організовану кафедрою оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції.

Метою конференції було проголошено пошук шляхів удосконалення оперативно-розшукової діяльності Національної поліції та протидії злочинності оперативно-розшуковими засобами.

У роботі конференції взяло участь 32 працівників правоохоронних органів, науково-дослідних та закладів вищої освіти, зокрема, 9 практичних працівників правоохоронних органів та 24 наукових та науково-педагогічних працівників.

Під час роботи конференції було розглянуто проблеми за такими напрямками:

- 1) сучасні проблеми теорії оперативно-розшукової діяльності;
- 2) правове забезпечення оперативно-розшукової діяльності Національної поліції;
- 3) інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності Національної поліції;
- 4) актуальні проблеми проведення оперативно-технічних заходів та використання спеціальної техніки під час оперативно-розшукової протидії злочинам;
- 5) оперативно-розшукова протидія окремим видам злочинів;
- 6) взаємодія оперативних підрозділів з іншими службами органів внутрішніх справ та правоохоронними органами під час протидії злочинам;

7) актуальні проблеми проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

За результатами роботи науково-практичної конференції її оргкомітетом на підставі наданих матеріалів було сформульовано низку рекомендацій та пропозицій стосовно вирішення проблемних питань теорії та практики оперативно-розшукової діяльності Національної поліції, а також удосконалення чинних нормативно-правових актів, які регламентують зазначений вид діяльності, зокрема:

1) щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства України:

– унормування механізмів долучення до матеріалів та використання у кримінальних провадженнях електронних доказів;

2) щодо вдосконалення оперативно-розшукового законодавства України:

- статтю 8 Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» доповнити п. 21 наступного змісту: «витребувати та одержувати у вказаному в запиті вигляді від державних органів, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій (незалежно від форм власності) та осіб, які займаються підприємницькою діяльністю інформацію.»

- при розробці і прийнятті нового Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» необхідно враховувати досвід розвинутих європейських країн з мінімізації втручання у приватне життя особи і передбачити розумний громадський контроль;

3) щодо внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію»:

– доповнити Закон України «Про Національну поліцію» ст. 23-1 «Отримання інформації по запитах» наступного змісту: «Витребувати та одержувати за рішенням керівника органу (підрозділу) Національної поліції або слідчого у вказаному в запиті вигляді та формі від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та осіб, які займаються підприємницькою діяльністю або іншими видами господарської діяльності індивідуально інформацію, необхідну у справах, що перебувають у провадженні органів (підрозділів) Національної поліції відносно злочинів, що готуються або вчинені.

Суб'єкти, яким адресовано зазначений запит, зобов'язані

невідкладно, але не більше ніж протягом трьох робочих днів, надати відповідну інформацію. У разі неможливості надання інформації суб'єкт повинен так само невідкладно у письмовій формі повідомити про це ініціатора запиту з обґрунтуванням причин. Національна поліція за зверненням відповідного суб'єкта може продовжити строк надання інформації на строк не більше двох календарних днів. Ненадання Національній поліції на її запит інформації, надання завідомо недостовірної інформації чи не в повному обсязі, порушення встановлених законом строків її надання, повідомлення третіх осіб стосовно того, що про них збирається така інформація, забороняються і тягнуть за собою відповідальність, передбачену законом.»;

4) щодо внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення:

- доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення статтю 185¹³ «Перешкоджання проведенню перевірки, експертизи або здійсненню інших дій, передбачених законодавством» такого змісту: «Перешкоджання уповноваженій посадовій особі державного органу у проведенні перевірки, експертизи, в отриманні доступу до інформаційних систем і баз даних або в здійсненні інших дій, передбачених законодавством, або створення умов, що перешкоджають їх проведенню, тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»;

5) щодо удосконалення діяльності Національної поліції та інших правоохоронних органів:

– необхідно створити Єдину інформаційно-аналітичну систему правоохоронних органів із підсистемами за напрямками, у тому числі з окремим блоком для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю;

– запровадити дієвий алгоритм доступу правоохоронних органів до електронних банків даних;

б) щодо проведення наукових досліджень у ЗВО МВС України:

– визначити такі сучасні напрями наукового дослідження оперативно-розшукової діяльності: взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції під час протидії злочинам у сфері інтелектуальної власності; взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів національної поліції під час протидії розкраданню бюджетних коштів в процесі проведення

будівельних робіт; використання негласних позаштатних працівників в процесі оперативного обслуговування територій підрозділами кримінальної поліції; розробка організаційно-тактичних основ проведення оперативно-розшукової діяльності у кіберпросторі; організація оперативного обслуговування кримінальною поліцією лінії роботи щодо незаконного заволодіння транспортними засобами.

Оргкомітет конференції

З М І С Т

Алейниченко О.М. ЩОДО СТАНУ НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ УЧАСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ОПЕРАТИВНОЇ СЛУЖБИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ ..	3
Волошина М.О., Калашнік Є. О. ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ СЕКРЕТНОГО КОМЕРЦІЙНОГО ДІЛОВОДСТВА НА ПІДПРИЄМСТВАХ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ	9
Вороний О.О. ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ І ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ	14
Дараган В.В. ЩОДО ПРОБЛЕМ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ	18
Калюга О.Д. ТИПОВІ СПОСОБИ УЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ВИКОРИСТАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	22
Карповський С.В. ДЕЯКІ НАПРЯМКИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ СКОЄННЮ ТЯЖКИХ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ	27
Кисельов А.О. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПРОТИДІЇ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ЗА ДОПОМОГОЮ НЕГЛАСНИХ ПРАЦІВНИКІВ	30
Кіяниця В.М. ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОКУРАТУРИ В УКРАЇНІ	33
Копилов Е.В. ВИКОРИСТАННЯ ДОКАЗІВ ОТРИМАНИХ В РЕЗУЛЬТАТІ ПРОВДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ	35

Літун О.О. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НЕВІДКЛАДНИХ РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ СТОСОВНО БЕЗВІСТИ ЗНИКЛИХ ДІТЕЙ	44
Мельник В.О. ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПРИ АУДІОКОНТРОЛЮ ОСОБИ	48
Огурченко В.Г. НАУКОВІ ДИСПУТИ ЩОДО ЗНАЧЕННЯ ДОПИТУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИБОРЧИМ ПРОЦЕСОМ В УКРАЇНІ	50
Олексенко В.Г. ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННОМУ ЗБУТУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ	53
Пономаренко О.А. НЕГЛАСНЕ ПРОНИКНЕННЯ В ПУБЛІЧНО НЕДОСТУПНІ МІСЦЯ, ЖИТЛО ЧИ ІНШЕ ВОЛОДІННЯ ОСОБИ, ВІДПОВІДНІ ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ	57
Постолов Т.О. ЩОДО СТАНУ НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ КІБЕРПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	61
Рижков Е.В. ВІДПРАЦЮВАННЯ РОЛЬОВОЇ ПОВЕДІНКИ МАЙБУТНІХ ОПЕРАТИВНИКІВ В РАМКАХ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	65
Руденко А.В., Прокопов С.О. АНАЛІЗ ВІДКРИТИХ ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛ У ПРОЦЕСІ ВИКРИТТЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ	68
Сивогривова Т.Л. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З РОЗКРАДАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ БУДІВЕЛЬНИХ РОБІТ	72

Сур І.С. ОСОБЛИВОСТІ ТАКИХ СИЛ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯК НЕГЛАСНІ ПОЗАШТАТНІ ПРАЦІВНИКИ	78
Телійчук В.Г. АНАЛІЗ ХАРАКТЕРУ НЕРОЗКРИТИХ КОРИСЛИВО- НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ ЯК СКЛАДОВИЙ ЕЛЕМЕНТ АНАЛІЗУ ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ	82
Хлань В.Г. СТОСОВНО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	87
Христов О.Л. ДОБРОВІЛЬНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ ГРОМАДСЬКОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	91
Худенко Д.М. ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩАННЯ ДОСТУПУ ПОЛІЦІЇ ДО ЕЛЕКТРОННИХ (ЦИФРОВИХ) ДОКАЗІВ ПО НИХ	95
Чамор Г.С. ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ	100
Чаплинська Ю.А. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ	104
Чаплинський К.О. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ НАДАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ	109
Чередник К.О. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВ НА РИНКУ НЕРУХОМОСТІ, ВЧИНЕНИХ КРИМІНАЛЬНИМИ УГРУПОВАННЯМИ	113
Шапарь А.О., Татаренко С.В. НЕГЛАСНІ ЗАХОДИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ	119

Яковченко О.І.

ЩОДО СТАНУ НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМНИХ
ПИТАНЬ ОПЕРАТИВНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ ЛІНІЇ РОБОТИ ЩОДО
НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ .. 124

Рекомендації за результатами проведення Всеукраїнської
науково-практичної конференції «Оперативно-розшукова діяльність
Національної поліції: проблеми теорії та практики» 130

Наукове видання

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ:
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Матеріали

*Всеукраїнської науково-практичної конференції
(22 грудня 2021 року, Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ)*

Друкується в авторській редакції